Mit tettél Kain?

HANS HERLIN

Mit tettél Kain?

ZRÍNYI KATONAI KIADÓ, BUDAPEST 1963

A mű eredeti címe:

KAIN, WO IST DEIN BRUDER ABEL?
1960. Nannen-Verlag GmbH, Hamburg

Fordította: RÁTKAI FERENC

Felelős kiadó a Zrínyi Katonai Kiadó parancsnoka
Felelős szerkesztő: Kerekes András
Képszerkesztő: Fábri Magda
A védőburkoló és kötésterv Pap Klára munkája
Műszaki vezető: Olajos Tibor
Terjedelme: 13,5 (A/5) ív + 0,75 ív képmelléklet
Példányszáma: 12 700
Készült az MSZ 5601—59 szabvány szerint
351 — 631470/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Az olvasó tömör, szűkszavú, csaknem egy jelentés tárgyilagosságával megírt könyvet tart kezében. Tartalmát röviden így lehetne egy mondatba sűríteni: hogyan jutott el a Los Alamos-i kísérleti telepen elkészített atombomba Hirosima és Nagaszaki fölé, és több százezer japán ember életének kioltása után hogyan taszította a támadás egyik részvevőjét, Eatherly őrnagyot, a teljes meghasonlás örvényébe. Bár Eatherly egyéni tragédiája eltörpül a hirosimai pokol infernális képe mellett, mégis olyannyira jellemzi a következményeket, hogy története jelképes értelmet nyert. Esete már bejárta a világsajtót, cikksorozatot, sőt drámát is írtak róla.

Eatherly, az amerikai hadsereg pilótája, nemzeti hős lehetett volna. A hivatalos Amerika azt akart belőle csinálni. Megmentő tettnek kívánták feltüntetni a bűnt, amelyet a bomba szükségtelen ledobásával követtek el. Eatherlynek mellére tűzték az egyik legmagasabb amerikai kitüntetést, a „Distinguished Flyng Cross"-t, fényes katonai karrierrel kecsegtették, ha vállalja a hős szerepét. De Eatherly, valóban különös módon, mindent elrontott. Megvált a légierőtől, és elutasította a felkínált karriert. Helyette egyszerű állást vállalt. A pilóta meghasonlása előbb abban mutatkozott, hogy dollárbankjegyeket helyezett borítékba, és megcímezte Hirosima polgármesterének. Később tudakozódott

az iránt, hogy örökbe fogadhatna-e japán árvákat. Miután erre nem nyílt lehetőség, azt kérte, hogy támogathasson gyermekeket, akiknek szülei a bombázás áldozatai lettek. Levelet írt Hirosima városi törvényhatósági bizottságának, amelyben feltárta, hogy az ő jelzése alapján dobták le a bombát a városra, s ha parancsra is cselekedett, súlyos lelkiismeretfurdalásai vannak. A válaszul kapott, sokszor könnyekig megható leveleket magánál hordta, és kérés nélkül mindenkinek mutogatta. 1959-ben — már többszöri ideggyógyintézeti elzárás és teljes erkölcsi szétzilálódás után — levelet intézett egyik európai barátjához, Günther Anders filozófushoz, amelyben ezt írta: „Elhatároztam, hogy szétrombolom a körülöttem lebegő hősi nimbuszt. Erre a képre csak a társadalomnak van szüksége, saját lelkiismerete megnyugtatására. A társadalom semmiképpen sem akarja elismerni bűnösségemet, mert akkor — következésképpen — saját, sokkal súlyosabb hibáját is be kellene vallania." A hivatalos körök kezdtek rádöbbeni, hogy Eatherly különös „őrültsége" mindennél veszedelmesebb megháborodás. Hiszen ez az ember kimondja az igazat!

Azután visszautasította a hadseregtől kapott havi 237 dolláros nyugdíját, mondván, hogy „ezzel akarják a bűnöket megfizetni". A hivatalos Amerika példátlan kihívásnak tartotta ezt. Szemében Eatherly ezután hulla lett vagy még rosszabb: futóbolonddá vált, aki összeütközik a törvényekkel, és akit „saját érdekében nem szabad az emberek közé engedni". Be is csukták a vacói katonai ideggyógyintézetbe.

Herlin krónikája nem követi nyomon hősét Odüsszeiájának ezen keserves útjain. Ami közben történt, arról inkább a különböző újságcikkekből tudunk. Eatherlyt mint katonát, utoljára a Bikini-szigetek fölött láttuk viszont, amint az első hidrogénbomba gigászi atomfelhője felé repült. Aztán szárnyai végleg megpörkölődtek. Amikor legközelebb

felbukkan a krónika lapjain, már a Fort Worth-i börtön foglya, s kevés olyan ember él a földön, aki szánalomra méltóbb, mint ő.

Bármennyire is szánandónak tartja a szerző Eatherly sorsát, könyvében ő csupán megszemélyesíti az amerikai atomőrület áldozatait. „Ime, ezzé tettétek az embert, és ilyenné akarjátok tenni Amerika jobbik felét, amelyben ma is él a lelkiismeret" — mondja a szerző. Mert azt a bűnt, amelyet a világuralom mániájába esett amerikai vezetők Hirosima és Nagaszaki ellen elkövettek, lelkileg újra és újra elkövetik a világ ellen.

Mondják, hogy amikor Einstein, a fizikusok legnagyobbika, az atombomba elvének megalkotója lehunyta szemét, egy csalódott és meggyötört ember szállt sírba. Ő már illúzióktól mentesen látta, hogy kiknek a kezébe került a fegyver. A lelkiismeret válságát éli át annak a csoportnak egy része is, amelyik közvetlenül részt vett a bomba megalkotásában. Amikor a könyvben szereplő Parsons kapitány (később karriert csinált, ellentengernagy lett) az „Enola Gay" bombázó fedélzetén beállította a bomba detonátorát, nemcsak a bombában kezdődött el a láncreakció, hanem a fizikusok lelkiismeretében is. Ahogyan később Oppenheimer, a híres elméleti fizikus, az atombomba atyja mondta: „A fizikusok átélték, mi a bűn . . ."

Az atombomba ledobásának erkölcsi felelősségét nem lehet a körülményektől és az időtől függetlenül mérlegelni. 1945 nyarán a Pentagon egyik tanácskozó termében híres tudósok egy csoportja gyűlt egybe Stimpson hadügyminiszter elnökletével. A hadsereget Marshall tábornok, a vezérkari főnökök egyesített bizottságának elnöke és Groves tábornok, az atomkutatás teljhatalmú irányítója képviselték. A tudósok között pedig ott voltak Oppenheimer, Fermi, Lawrence, az Oak Ridge-i, hamptoni és Los Alamos-i atomkísérleti csoportok vezetői. Stimpson így nyitotta meg

a vitát: „Uraim! Vállaikra nagy felelősség nehezedik. Olyan határozatot kell hoznunk, amely a civilizáció fordulópontja lehet... Feltehető, hogy az új fegyver folytán mindenkinél hatalmasabbak leszünk... Ezek szerint most a legfontosabb kérdés, hogyan ítélik meg a fegyver alkalmazását történelmi távlatban..."

De mit jelent ez a történelmi távlat 1945 nyarán, a hitleri Németország pusztulása után, Japán kapitulációjának előestéjén? Hiszen az ott levő tudósok nagy része éppen a hitlerizmus üldözései elől menekült az Egyesült Államokba, s amikor az atombomba eszméjét megszülték, abból indultak ki, hogy az emberiséget mindenáron meg kell menteni a leigázástól. Amikor első beadványukban felfedték a kormány előtt az atomenergia felhasználásában rejlő haditechnikai lehetőségeket, a nácik Moszkva előtt álltak, s Nyugat-Európa népei szinte dermedten hevertek a német csizmák alatt. Akkor indokoltnak látszott egy olyan fegyver felkutatása, amellyel meg lehet semmisíteni a fasiszta fenevadat, amely elé csak a roppant nyomást egyedül viselő szovjet hadsereg állított gátat. Annál is inkább így volt ez, mivel a nácik maguk is lázasan kutatták az atomfegyver titkának megfejtését.

Ám, mire az atomfegyver megszületett, a hitleri Németország már romokban hevert, a főbűnösöket elérte az igazság sújtó keze, és a szovjet hadsereg szinte egyedül zúzta szét a hitlerista hadigépezetet.

Ha valóban az atombomba lett volna a háború gyors befejezésének eszköze, sok millió emberélet megmentője, a vérontás megrövidítője, úgy a világ más érzésekkel gondolna vissza erre az önmagára is borzalmas aktusra. Ha a háború kimenetelében a fasizmus győzelmének lehetősége, a világ teljes leigázása a tét, akkor az atombomba az emberiség önvédelmét szolgálja, akkor létrehozása is a sza-

badság védelméből fakad. De nem így volt. S ma már a leghalványabb kétség is eloszlott a tekintetben, hogy Hirosima és Nagaszaki felett egy *eldöntött,* lényegében *befejezett* háború utolsó pillanataiban robbant fel az atombomba. A hirosimai és nagaszaki százezreknek nem azért kellett borzalmas körülmények között elpusztulniuk, hogy millió másokat megváltsanak. Hisz pár héttel előbb már Japán is kész volt a megadásra. Ellis Zachariás altengernagy, aki akkoriban a „Japán Elleni Lélektani Hadviselés Hivatala" vezetője volt, elismerte, hogy „Japán már az első atombomba ledobása előtt elvesztette a háborút, mind a tengereken, mind a csendes-óceáni szigeteken". J. C. Butow, amerikai történész, aki kutatásai tárgyául éppen Japán kapitulációjának körülményeit választotta, határozottan rámutatott, hogy a japán kormány már a megadás gondolatával foglalkozott, csupán a császár személyének kérdésében szeretett volna engedményeket elérni.

A bomba tehát, amely Hirosima és Nagaszaki felett robbant, nem Japánnak, hanem már a Szovjetuniónak szólt, egyúttal az USA nyugati szövetségeseit is figyelmeztette jövőbeni alárendelt katonai helyzetükre. Jellemző azonban, hogy az amerikai katonai és politikai vezető körök legfontosabb kérdése már 1946-ban így hangzott: „Előállíthat-e atombombát a Szovjetunió és mikor?" S mivel a szakértők csaknem egyhangúan úgy vélekedtek, hogy a Szovjetunió csak 1962-re tud atombombát előállítani, az amerikai militaristák kellemes álomban ringatták magukat: birtokukban az atommonopólium, és megnyílt az út az osztatlan világuralom felé. Ami nem sikerült Hitlernek a vashadosztályokkal, az sikerül az Egyesült Államoknak azzal, hogy ezután a félelem törvénye uralkodik a nemzetközi politikában. Ettől kezdve már ismeri az olvasó a fejleményeket.

1949-ben, egy nyári napon, kozmikus sugárzásmérő amerikai repülőgép szállt a Csendes-óceán felett. Miután visszatért támaszpontjára, megvizsgálták a sugárzásra érzékeny negatívokat, s legnagyobb megdöbbenésükre az áthatoló sugárzás félreismerhetetlen jeleit tapasztalták azokon. Mi történt? Csak nem nukleáris bomba robbant valahol? Néhány nap múlva már megfigyelő állomások is megerősítették az észlelést. Lázas és kapkodó tanácskozások sorozata kezdődött. S hamarosan meggyőződtek arról, hogy a felrobbant szovjet bomba romboló ereje a hirosimainak hatszorosa volt. Az első izgalomban sok lehetőség szóba került. Még az is, hogy preventív atomtámadást kellene intézni a Szovjetunió ellen. Ezt a változatot azonban több okból is elvetették. A világ közvéleménye még nem volt ráhangolva a háborúra, s különben is, a szovjet hadsereg túlságosan kemény dió lett volna. A megoldást Lewis Strauss admirális ajánlotta: az USA reménysége egy új hatalmas fegyver lehet, amely az atombombánál is többezerszerte erősebb. Már 1945-ben kimutatták elméletileg, hogy az atomrobbantás utat nyit a könnyű elemek magfúziójához. A folyamatot, amely tulajdonképpen a napban megy végbe a hidrogénnek héliummá való átalakulása közben, mesterségesen is elő lehet idézni.

Összehívták az első atombomba megalkotóit, akik többségükben hidegen fogadták a javaslatot. Ők már, ahogyan ezt Oppenheimer kifejezte, „megízlelték a bűnt!" De a hidrogénbomba ellenzésével most már önmagukra is kihívták a hatalmasok haragját. Oppenheimer csak hajszál híján kerülte el a Rosenberg-házaspár későbbi sorsát. Ráfogták, hogy szovjet kém, és az amerikai védelmi erőfeszítéseket igyekszik akadályozni. MacCharty szenátor csak azért nem tudta tervét végrehajtani, mert Oppenheimer már túlságosan nagy tekintélynek örvendett az Egyesült Államokban

és az egész világon. Az őrlőmalom mindenesetre megindult azok ellen, akik az emberiség nevében emeltek szót, és akiket haladó gondolatokkal lehetett gyanúsítani.

Így kezdődött és így folytatódott az az atomhajsza, amely minden képzeletet felülmúló fegyverkezési versenybe taszította a világot, és rákényszerítette a Szovjetuniót, hogy megszervezze a saját, mindennél hatalmasabb rakéta-nukleáris erőit.

Hruscsov elvtárs a Német Szocialista Egységpárt kongresszusán elmondotta, hogy az amerikai militaristák mintegy negyvenezer nukleáris bombával rendelkeznek, és ma sem ismernek megállást. Fittyet hánynak a józan észnek, saját kiváló embereik fellázadt lelkiismeretének. S a monopolista katonai gépezet kíméletlenül eltiporja, aki útját keresztezi.

Herlin könyvének van néhány gyengéje, amelyekkel olvasás közben tisztába jövünk. Látószögében nem jelenik meg az események sok, alapvető összefüggése, amelyeket ismerünk, s amelyek kimondása nélkül nem érezzük eléggé a dolgok történelmi súlyát. Eatherly őrnagy krónikája teljesebb, életszerűbb lenne, ha nem a társadalomból kissé kiszakítva, életének szinte kizárólag a hadseregben történtekhez szorosan kapcsolódó részeit megvilágítva láttatja az olvasókkal. Igazságtalan lenne azonban számon kérni tőle olyat, ami eltérítette volna őt fő mondanivalójától. Ahhoz, hogy a tengert megismerjük, nem kell az egész óceánt behajózni. A repülő őrnagy egyéni drámája egy nagy, kollektív történelmi dráma része. Az Egyesült Államokban, ahol ma is sokan élnek az atombomba bűvöletében, a tényekhez így ragaszkodó leírás is tettnek számít. Amerika azonban már ocsudik az atommámorból. Fölényének legendája már csak foszlányokban él. Az első szputnyik felbocsátásától, a száz megatonnás szovjet hidrogénbomba és a

rakétaelhárító fegyver kipróbálásáig, ez az Amerika újra és újra átélte a saját erejében való csalódás gyötrelmeit. Herlin könyve segít abban, hogy ez az átértékelés az igazság megismeréséhez vezesse Amerika népét, és addig kényszerítse cselekvésre az atombombával hadonászó milliomosok és tábornokok klikkje ellen, amíg az nem késő.

Rózsa László

Megjelenését látva, senki se gondolt volna rosszra. Odament a pénztárhoz, mire Piper megkérdezte:

— Mit óhajt, kérem?

De amannak ekkor már kezében volt a fegyver.

Piper segélykérően nézett körül, de a kivilágított, hatalmas önkiszolgáló boltban kettőjükön kívül nem volt senki. Az egész jelenetnek olyan színezete volt, akár egy rossz álomnak, amely silány televíziós rémtörténetek után nyomasztja a nézőt. Csak a bolti szagok, a szappanok, műanyagok és a cukorkák szaga figyelmeztetett a valóságra. Mindez valamivel este tizenegy előtt történt. Piper éppen zárni akart, amikor az idegen belépett az üzletbe.

— Gyerünk, gyerünk — szólalt meg a férfi —, rakja a pénzt egy papírzacskóba!

Piper kezdte kirámolni a pénztárt. Reszkető ujjaival előbb a húszdollárosokat markolta föl. Az idegen továbbra is rászegezte nehéz forgópisztolyát, amely valahogy nem illett keskeny kezébe. De a fegyvernél is jobban megrémítette Pipert az idegen arca; ez a csupasz, álarc nélküli, sovány, sápadt figura. A legijesztőbbnek azonban nagy tágra nyílt szemét találta. Ráirányult az idegen tekintete, úgy érezte mégis, hogy a semmibe bámul.

Amaz mozdulatlanul, némán állt előtte. Piper már az aprópénzt rakta a zsákba. Mikor végzett, a zacskót odatette a keskeny árukiadó pultra. Az idegen a pénz után nyúlt,

amikor hirtelen fölfigyelt. Jó hallása lehetett: Piper csak most látta, hogy vevő jött az üzletbe.

Az idegen tüstént a kijárat felé hátrált, fegyverét változatlanul a pénztárnál álló Piperre fogva. A cukorkás polcnál egy pillanatra megtorpant. Piper még mindig nem mert mozdulni. Meredten bámult, mintha örökre meg akarná jegyezni a látványt.

Ekkor a férfi hirtelen kirohant az utcára. Piper utána szaladt, de már elkésett. Csak annyit láthatott még, hogy egy kocsi tolat hátra a bolt előtti parkolóhelyen, megbillenve elkanyarodik, aztán előresuhan a széles Greenville Avenue-n, a Texas állambeli Dallas egyik üzletekkel szegélyezett főútvonalán. A kocsi — 59-es mintájú új Ford — eltűnt a pislákoló sárga fényű közlekedési lámpák mögött, a házak homlokzatán lángoló tarka neoncsillogásban.

Az utca túloldalán elterülő egyetemi parkból egy slágerénekes elnyújtott rikoltozása, kiabálás hallatszott: fiúk, lányok ugráltak egy táskarádió hangjaira. Ebben az évben ez volt az első igazán meleg nap, a házfalak még mindig ontották magukból a hőséget.

A késői vevő, aki szintén kiszaladt, faggatni kezdte Pipert. Ám ő nem válaszolt; még mindig maga előtt látta az idegen tekintetét. Visszament az üzletbe, a pénztár előtt megtorpant. Az árukiadó keskeny pültjén ott állt a papírzacskó, amelybe a pénzt rakta. Az idegen hagyta ott, mikor kirohant. Piper fejcsóválva a raktárajtó mellett fölszerelt telefonhoz lépett és a fehérre meszelt falra ceruzával fölírt számok közül kikereste a rendőrség telefonszámát.

Ugyanezen a csütörtöki napon, 1959. március 12-én a Dallastól északra, 60 kilométernyire fekvő Van Alstyne nevű farmer-falucskából valaki felhívta Woody Blantont, a shermani sheriffet, és közölte vele, hogy eltűnt otthonról a testvére.

— Azonnal jelentenem kellett volna — mondta Joe Eatherly —, de abban bíztam, előkerül. Claude-ről beszélek. Megint nyoma veszett.

A sheriff már tudta, miről van szó. Nem először történt, hogy Claude eltűnt otthonról, és ilyenkor mindig valami életveszélyes ostobaságot követett el.

— Legutóbb, hogy maguknál láttam — mondta a sheriff —, egészen normálisnak látszott.

— Persze... — mondta Joe és a tálalóra pillantott. A régi sárgaréz óra mellett bekeretezett fénykép állt. Tizenöt éve készült felvétel volt, testvérét Claude-ot ábrázolta, mint a légierők őrnagyát, fiatalon és mosolygósan, lovaglópálcával, csuklóján az azonossági jegyként szolgáló aranylánccal. A képet akkor csináltatta Claude, amikor a különleges egységhez való helyezése előtt utoljára volt szabadságon...

— Nem értem, miért nem nyugszik már meg. — Joe hangja hirtelen megkeseredett. — Hiszen mások is részt vettek a dologban. Soha nem hallottam, hogy ők is... — Az utolsó pillanatban döbbent rá, mit is akart mondani. A wacói kórház orvosai se mondták ki nyíltan soha, hogy Claude megbolondult. Sokféle kifejezést használtak, de ő csak annyit értett belőle, hogy a testvére tönkrement...

— Volt nála pénz? — kérdezte a sheriff.

— Talán 200 dollárja lehetett.

A sheriff hallgatott, mintha azt latolgatná, kérdezzen-e még valamit. Aztán kibökte:

— Mit gondol, volt Claude-nak fegyvere?

— Fegyvere? Nem. Nem tudok róla.

A sheriff megint elnémult egy pillanatra.

— Hát rendben van. Nyugodjék meg. Mihelyt hallok valamit, rögtön megüzenem.

A keresett Fordot másfél órával a rablótámadás után, nem sokkal éjfél előtt fedezték fel. A fehér csillagos rendőrségi kocsi ezen az éjszakán — 1959. március 12-éről 13-ára virradóan — Dallas egyik északi kerületében, a North Central Expressway-n portyázott. A Ford az út mellett, az egyik új motel előtt parkolt. Az őrjáratban levő Potts és Beck rendőrőrmester féltizenkettőkor vette a rablási kísérletről leadott rádiójelentést. Az eset — beleértve a fegyvert is — holmi dilettáns kezdőt sejtetett. De most, hogy kocsijukkal lassan a Ford mellé gördültek, Potts őrmester kissé nyugtalankodva gondolt a fegyverre.

— Furcsa egy dolog — mondta Potts.

— Ha valaki már ennyit kockáztat, nem hagyja csak úgy ott a pénzt. Igaz? Fegyveres rablótámadás — akad ilyen egy évben több is. — Fölvillantotta a kereső reflektort és látta, hogy a kocsi üres.

Beck, a sofőr, leállította a motort. Jelentették az őrszobának, hogy megtalálták a kocsit, aztán kiszálltak. A négypályás úttesten alig volt forgalom. A lezárt Ford ott állt közvetlenül a motel zöld neonfelirata alatt, és a villódzó neonfény megvilágította a kocsi belsejét is. A hátsó ülésen felbontott cigarettásdobozt meg egy félig telt whiskys üveget vettek észre. Sötéten ásítottak a garázsépület ablakai, a motel útfelőli frontján sötétszínű fémlépcső vezetett fel a galériaszerű folyosóra. Elindultak a lépcsőn, s közben egymásra pillantva mindketten elővették fegyverüket. Az ajtó előtt hallgatóztak, de semmi zaj nem hallatszott. Beck óvatosan lenyomta a kilincset, az ajtó nyitva volt. Beléptek a szobába.

Örökkévalóságig tartott, mire a neonlámpa felvillant. Az ágyban egy fekvő férfit láttak, aki lassan felemelkedett, és kifejezéstelen tekintettel meredt rájuk. Ajkai mozogtak, de eltelt néhány másodperc, mire érthető szavak hagyták el a száját.

— Lőjenek! — mondta — Gyerünk! Lőjenek! — Egyre erősödött a hangja, az utolsó szavakat már üvöltötte. — Mire várnak? Lőjenek hát!

Beck közelebb lépett az ágyhoz.

— Legyen okos — mondta csitítóan. — Megismertem magát. Jöjjön velünk. Így jobb lesz. Higgye el nekem.

A másik nem mozdult. Csak néztek egymásra, minden mozdulatlanná dermedt a kis szobában, lélegzetüket is visszafojtották. Ekkor az ágyban ülő férfi hirtelen arca elé kapta kezét, és Beck rákattintotta a bilincset. Átkutatták a szobát. A szekrényben egy öltözet ruhát találtak, zsebében volt az autókulcs, és a pénz, több mint 200 dollár. Igazolvány nem volt nála, vezetői jogosítvány sem. Kezét szabaddá tették, hogy fel tudjon öltözni, aztán újra megbilincselték és levitték a rendőrségi kocsihoz. Beck ott állt mellette, közben Potts kinyitotta a Ford ajtaját. A vezetőülés alatt megtalálták a pisztolyt, meg egy doboz lőszert.

Potts magához vette és lezárta a Fordot.

Megkerülte a kétajtós rendőrségi kocsit és odaült Beck mellé. Néhány pillanatig csend volt, csak a körözéseket beolvasó rendőr halk hangja hallatszott a rádióból. Felkattintotta a belső világítást és a hátsó ülésen gubbasztó férfihez fordult.

— Hát maga az? — kérdezte. — Claude Eatherly, Van Alstyne-ből, innen a környékről.

A férfi némán bámulta megbilincselt kezét. Amikor felnézett, Pottsnak olyan érzése volt, mintha álomkóroshoz szólt volna.

— Ért engem? — kérdezte az őrmester.

A férfi hevesen rázta a fejét.

— Állítsanak bíróság elé!

— Ne féljen, éppen ezt akarjuk — mondta Beck.

Potts még mindig a férfi arcába meredt.

— Az, akit ismertem — mondta —, őrnagy volt az Egye-

sült Államok légierejénél. A Csendes-óceánon. Claude Robert Eatherly őrnagy. Részt vett a második világháború legfontosabb feladatának végrehajtásában . . .

— Soha nem jártam arrafelé — mondta gyorsan a hátsó ülésen ülő férfi. — Európában szolgáltam.

— Nem emlékszik? — makacskodott Potts. — 1945. Mariana-szigetek. Maga és a többi repülő döntötte el a háborút. Maguk dobták le az első atombombát, és a japánok egy hét múlva kikészültek.

— Soha nem jártam arra — ismételte a férfi. — Soha semmiféle híres dolgot nem csináltam.

Olyan kétségbeesett volt a hangja, hogy Potts eloltotta a lámpát és nem kérdezősködött tovább.

— Azok közül való volna? — kérdezte Beck csodálkozva, miközben beindította a motort.

— Igen — mondta Potts. — Akkoriban valamennyi újság tele volt a fényképével. Nagy cikkeket írtak róla. — Beck hátrált a kocsival és kifordult az úttestre. A rádióban újra felhangzott a körözést beolvasó rendőr halk hangja.

— Na gyerünk — mondta Beck. — Őrnagy vagy nem őrnagy, ezt már odabent döntik el.

A letartóztatott a kihallgatás során is tagadta, hogy ő volna az a bizonyos Claude Robert Eatherly. A bűntettet beismerte. Éjszakára a dallasi állami börtönben tartották. Másnap reggel, amikor Van Alstyne-ből megérkezett a testvére, akit azonnal értesítettek, nem volt kétséges többé: Robert Eatherlyt fogták el.

Másnap a rendőrség megkapta az FBI-től a kért aktát. A 49 274 B. számú akta két bűntett anyagát tartalmazta. A dallasi rendőrség számára világos volt az eset. Pénteken, 1959. március 14-én kétségtelenné vált, hogy a vizsgálati fogságban levő férfi a 40 éves Claude Robert Eatherly. Az

illetékes kerületi ügyész vádat emelt rablótámadás kísérlete miatt. Szokványos eset volt, és a bíró ki is tűzte a tárgyalás időpontját. Ekkor azonban három ügyvéd jelentkezett az államügyésznél: az egyiket a család bízta meg, a másikat a hadviseltek szervezete, a harmadik Washingtonból érkezett. Mindhárman a vád elejtését kérték. Érveik meggyőzőek voltak: az államügyész indítványozta az eljárás beszüntetését.

A tárgyalást 1959. április 10-én reggel a dallas-i városi 3. számú büntető esküdtszéki tanács előtt folytatták le. Az előzetes letartóztatásban levő vádlottat két segédsheriff vezette Joe B. Brown bíró elé.

Valamennyi jelenlevő arcán az tükröződött, hogy gyors és zökkenésmentes tárgyalást várnak.

A két civilruhás segédsheriff hosszú padhoz vezette a vádlottat és két oldalról közrefogták. Az egyik ügyvéd védencéhez hajolt; azt mondta, maradjon nyugodtan és hallgasson. A vádlott bólintott és a magas pulpituson ülő bíróra pillantott.

Először Henry Wade, az államügyész beszélt. Közölte, hogy a vádlott már régóta nem beszámítható. Mióta elbocsátották a hadseregből, különböző gyógyintézetekben kezelték. Az ügyészség ez alkalommal is tapasztalt szakorvosok véleményét hallgatta meg. Az elmegyógyászok tanúsítják, hogy a vádlottat 1959. április 9-én megvizsgálták. Lelet: paranoid szkizofrénia. „A tényekre való tekintettel valamennyi érdekelt szempontjából az látszik a legmegnyugtatóbbnak, ha az állam elejti a vádat, és a vádlottat a hadviseltek szövetsége egyik kórházába helyezik el."

Ezen a véleményen voltak az ügyvédek is. A hadviseltek dallas-i szervezetének képviselője megerősítette, hogy a vádlott százszázalékos hadirokkant, s ebből kifolyólag havi 237 dolláros nyugdíjban részesül. Legjobb, ha gyámság

alá helyezik. A Texas állambeli wacói gyógyintézetben már biztosítottak is ágyat a részére . . .

Miközben arról beszéltek, hogy a vádlott nyilvánvalóan bolond, ő egész idő alatt állhatatosan a bírót nézte, mintha arra akarna emlékeztetni, hogy a teremben eddig még senki sem beszélt a bűnéről. És mielőtt a két rendőr megakadályozhatta volna, hirtelen felugrott. De nem szólt semmit. Csak állt szótlanul az előzetes letartóztatottak agyonmosott, fehér overálljában. Atlétikus alakja volt, akár egy labdarúgónak, de mindezt elfeledtette agyonkínzott arca, szeme, amelyben mindig valami szörnyűség tükröződött.

Mindenki azt hitte, üvölteni fog; de csak állt szótlanul, összeszorított szájjal, mintha kérdésre várna.

Az államügyész szólalt meg először, hangja elárulta, hogy kellemetlen neki a beszéd . . .

— Depresszióban szenved — mondta. — Ez az egész. 200 ezer ember haláláért hibáztatja magát, azokért, akiket akkor Hirosimában megöltek.

A bíró rápillantott a vádlottra, aztán összecsukta az aktát, mintegy jelezve, hogy ez az ügy már nem az ő hatáskörébe tartozik.

És ezzel a C—7620—J jelzésű ügyet, a Texas állam contra Claude Robert Eatherly eljárást le is zárták. A vádlottat 90 napra beutalták a hadviseltek szervezetének kórházába.

A bírósági altiszt kinyitotta az ajtót, és a két segédsheriff kivezette a vádlottat. Az ügyész kiment utánuk a folyosóra:

— Ez a legjobb — mondta Eatherlynek. — Higgyen nekem. Ott mégis rendbejöhet, vigyáznak majd magára.

— Igen, uram — mondta a vádlott. Aztán szó nélkül hátat fordított az ügyésznek. Megbilincselt kezét előrenyújtva, lefelé indult a bírósági épület széles kőlépcsőin.

Nem létezett olyan bíró, aki leoldja róla a bilincseket, amelyek Hirosima és Nagaszaki szörnyűségeihez béklyózták.

Doktor Constantine a kocsit várta, amely bármelyik pillanatban feltűnhetett a gyógyintézet főbejárata előtt. Tíz év alatt, mióta doktor Constantine elmegyógyászként itt dolgozott ebben a rácsos ablakú, nagy, vöröstéglás épületben, igen sok páciens érkezését látta — de egyiket se várta olyan nyugtalanul, mint a mostani beteget.

Az intézet szétszórtan fekvő épületei között gyepszőnyeg zöldellt. Nyugalmat sugárzott itt minden. A Texas-állambeli Wacóban azonban még nem ért véget a háború, itt még nem a történelem egyik szakaszának számított. Itt a vörös téglafalak mögött még tovább kísértett... A hadviseltek szervezetének kórháza csak egykori katonákat fogadott be. És csak a háború lelki sérültjeit. A wacói gyógyintézet, amely önmagában is valóságos kis városnak számított, összesen 2040 ággyal rendelkezett, de az ágyak száma közel sem volt elég; most is négyszáznál több beteg várt előjegyzésben. Amikor Eatherlyt bevezették, az orvos tudta, hogy ez az ember sokkal rosszabb állapotban van, mint másfél évvel ezelőtt, amikor utoljára találkoztak ebben a szobában. Megijedt, mikor meglátta a szemét. Intett neki, hogy üljön le. Megkérdezte, hogy érzi magát, mit csinált otthon és baseballozik-e még néha... Hogy mi történt Dallasban, arról egy szót sem szólt.

Az orvos már többször elolvasta a kórtörténetet, de csak most, szemtől szemben a beteggel, elevenedett meg emlékezetében minden:

Ötször volt itt, és akárcsak most, beültették a vizsgálószékbe, és mindig rosszabbodott az állapota.

Odaszíjazták az ágyhoz, hogy sokkot váltsanak ki nála. Sírt, mint egy gyerek, csapkodott maga körül, akár a megszállottak. Elektrosokkos kezelést kapott, számtalan ilyen rövid ideig tartó halál hagyott üres foltokat emlékezetében. De azt az egy emléket nem tudták kitörölni belőle!

Doktor Constantine fölemelkedett a székről és kilépett az íróasztal mögül.

— Kérem — mondta és kezét Eatherly vállára tette. — Kérem, magának is segítenie kell. Magának is akarnia kell, hogy segíthessünk.

A kórházba érkezése utáni napokban, Constantine doktor Torazin- és Ritalin-kezelést írt elő páciense számára, hogy — amint orvosi nyelven mondják — „nyugalmi állapotba hozzák a beteget".

Aztán megpróbálkozott valamivel. Rá akarta bírni Claude Eatherlyt, hogy írja le élete valamennyi élményét. Eatherlyt három órára magára hagyatta, és egy halom üres papírlapot tétetett elébe. Amikor Constantine doktor három óra múlva bement a cellába, Eatherly a rácsos ablaknál állt, és a papírlapok üresen fehérlettek az asztalon.

— Egyáltalán megpróbálta? — kérdezte Constantine doktor.

— Nem tudom megtenni — mondta a beteg. Tekintetében kétségbeesés tükröződött. — Igazán megpróbáltam, de nincs értelme.

— Újra meg kell próbálnia — mondta az orvos türelmesen. — Ez talán segít magán. Írjon a lelki . . .

Eatherly eljött az ablaktól és odaült az asztalhoz a papírlapok elé.

— Minden itt marad — mondta. — És ha le is írom, még mindig itt van. És ha százszor leírom és százszor is elégetem — száz másolat marad belőle. — Itt, itt . . . — kiáltozta, miközben két ököllel verte a mellét.

ELSŐ RÉSZ

EGYETLEN REPÜLŐGÉP

1

Arcáról soha nem hervadt le a mosoly. Magas termetű volt, karcsú; úgy nézett ki, mint a légierők toborzó plakátjain látható eszményi pilóták. — Claude Robert Eatherly őrnagyra így emlékeztek mindazok, akikkel 1944-ben együtt szolgált a B—29-eseknél.

A csendes-óceáni frontra Kalifornia fővárosa, Sacramento közelében fekvő matherfieldi repülőtérről áradt az utánpótlás. Claude Eatherly majdnem két éve szolgált már itt: pilótákat képzett ki. Ezen a napon is, 1944. szeptember 4-én négyszer szállt fel a B—29-essel, amikor hívatták a repülőtér parancsnokságára.

A parancsnok egyedül volt, amikor belépett hozzá. Meleg volt és az ezredes csak ingujjban fogadta. Közölte vele, hogy elhelyezik.

— Sajnálom, Eatherly — mondta az ezredes —, megpróbáltam elintézni, hogy maradhasson. Mondtam nekik, nélkülözhetetlen itt. De hiába.

Az íróasztalán heverő papírlapra mutatott.

— Közvetlenül a 2. Légierőtől, Colorado Springsből jött a parancs. Azonnali hatállyal. — Az ezredes elhárítóan emelte fel a kezét. — Ne kérdezzen. Fogalmam sincs semmiről. Ezt úgy hívják, hogy „különleges feladatra berendelés". Ez minden. Legelőször is vegyen ki szabadságot.

Ekkor még egyikük sem tudta, hogy „Hap" Arnold tábornoknak, a katonai légierők parancsnokának utasítására ezer és ezer hivatásos amerikai pilótát vizsgáltak felül.

A több ezer repülő közül kiválasztottak néhány százat, akiket újra megvizsgáltak és addig rostálták őket, míg végül is alig néhányan maradtak vissza. Mert nem egyszerűen jó repülőket kerestek — hanem a legjobbakat, az amerikai légierő elitjének is elitjét. Ezek közé tartozott Claude Robert Eatherly őrnagy is, aki alig 26 évével a légierő egyik legfiatalabb őrnagya volt; fedélzeti naplójának tanúsága szerint sok ezer kilométer légiút állt mögötte. Eatherly 22 éves korában önként jelentkezett a légierőkhöz. Valamenynyi vizsgáját kiválóan tette le. Amikor a japánok megtámadták Pearl Harbort, Hawaii-szigetén szolgált, és itt is kitüntette magát. Jelen volt a szövetségesek afrikai partraszállásánál, és mielőtt oktatói munkára rendelték vissza, egy éven át az Afrikába tartó konvojok védőkíséretében repült. Ám Eatherly őrnagyról nemcsak felettesei voltak jó véleménnyel, esküdtek rá pilótatársai is. Azt az embert testesítette meg számukra, aki nemcsak a célig tudott eljutni — hanem épségben is tért vissza onnan. Hazavezette a gépet olyankor is, amikor annyira átlyuggatták a géppuskasorozatok, hogy emberei majd megfagytak a magasban. Számos bevetésen vett részt, de gépe személyzetéből senki sem veszett oda. Beosztottjai adtak a szavára. Néhányan rajongtak érte. Pedig a legtöbben nem sokat tudtak róla. „Poker-arcú" — ez volt a beceneve.

Azon a napon, amikor a parancsnok hívatta Eatherlyt, éppen egy szállítógép indult Matherfieldről Texasba, az őrnagy szűkebb hazájába. A C—54-es ötezer méter magasan repült. Végigszállt a 66-os főútvonal csíkja felett, átrepülte Új-Mexikó hegyláncait. Ekkor még sem Eatherly őrnagy, sem a többi kiválasztott repülő nem tudta, hogy éppen ezen a tájon, a gép alatt elsuhanó zord kanyonok között létezik egy apró település, ahol esztendeje már, hogy tudósok és technikusok hada dolgozik egy új fegyver előállításán.

Los Alamos. Egyetlen térképen sem szerepelt ez a név. És akik ismerték is a „Site Y" (Y-hely) névvel jelölt helyet, azok sem voltak eddig biztosak abban, hogy az új fegyver még a háború befejezése előtt kikerül innen. De most, 1944. szeptember elején, majdnem biztosan tudták már. Az új bombát — így határoztak — egyetlen repülőgép fogja szállítani. A B—29-es típust szemelték ki, és már készen is álltak az első átépített különleges gépek. Kiválasztották a repülősöket is, akik majd repülni fognak rajtuk.

Eatherly őrnagynak azonban, aki ezen a napon Új-Mexikó hegyei fölött repült hazafelé, sejtelme sem volt minderről. De ha meg is mondták volna neki, akkor sem tudta volna felfogni, hogy a most már évek óta tartó háborút egyetlen csapással be lehet fejezni, és semmi más nem kell hozzá, csak egyetlen bomba, egyetlen repülőgép, egyetlen gép személyzete, egyetlen bevetés.

A C—54-es késő délután szállt le a Fort Worth-i repülőtérre. Claude Eatherly őrnagyot itt egy Dallasba tartó kocsi vette fel. Ott autóbuszra szállt, hogy eljusson Van Alstyne-ben élő szüleihez. Ugyanaz a busz közlekedett még, amellyel iskolás korában járt haza esténként a kollégiumból. A sofőr is a régi volt, és akárcsak régen, Eatherly most is odaült mögéje a kissé magas ülésre. A sofőr bizonygatta neki, hogy mióta ő, Eatherly elkerült a kollégiumból, a futballcsapat sem a régi már.

Anna község elhagyása után ketten maradtak az autóbuszban, amely közvetlenül a gazdag, dúsan termő farmervidéket átszelő vasútvonal mellett haladt. Délután esett, és mint eső után mindig, most is elviselhetetlen, nyomasztó hőség volt. Közeledtek már, a reflektorfényben feltűntek a falu előtti deszkabódék, Eatherly látta a düledező kalyibák verandáin alvó négereket. A bódékat elhagyva, mindjárt feltűnt a falu lélekszámát is feltüntető helységnévtábla. Van Alstyne-nek még mindig 1573 lakosa volt.

Az autóbusz megállt a falu egyetlen boltjával szemben levő benzinkút előtt. A jól ismert emberek, akik az esti buszra szoktak várni, most is itt ácsorogtak valamennyien. Félóra múlva mindenki tudta a faluban, hogy Claude Eatherly szabadságra jött haza.

A látogatók egész este egymásnak adták náluk a kilincset; a faluban mindenki ismerte Claude-ot, az öreg Eatherly legfiatalabb fiát. Apja 60 évvel ezelőtt, az első telepesekkel érkezett a környékre, és az egyik legtekintélyesebb farmernak számított errefelé. Későre járt már, amikor Claude felment a szobájába, amelynek falait még mindig a diákkorában nyert sportdíjak, trófeák, érmek és oklevelek díszítették. Éppen kezdett kicsomagolni, amikor kopogtak az ajtón. Az apja lépett be, leült és egy ideig szótlanul nézett rá.

— Ide figyelj, Claude, bajban vagy? — szólalt meg aztán.

— Hogyan? Ha úgy gondolod, hogy pénzre van szükségem, hát azt mindig tudom használni.

— Nézz rám! — mondta az öreg kemény, szigorú hangon.

Claude meglepetten fordult meg és látta, hogy az apját valóban aggasztja valami.

— Hogy-hogy megint szabadságot kaptál? — kérdezte. — Csak három hónapja voltál idehaza. Mit csináltál? Ki vele!

— Tényleg nem tudom. Dehát mi történt? — kérdezte.

Az öreg Eatherly töprengett kicsit, aztán kibökte:

— Itt jártak. Persze, nagyon óvatosak voltak. Én azonban kipuhatoltam. Az FBI-től jöttek.

— Az FBI-től?

— Igen. Teutánad érdeklődtek. Voltak a babtista templom lelkészénél is. A kollégiumi tanítódnál is. Mindenütt szimatoltak, hogy előkaparjanak valamit rólad. Mit akarnak? Mi dolguk veled, ha semmit nem csináltál?

— Becsszóra, papa, nem tudom.

Az öreg kutatóan nézett rá. Aztán fölállt, az ajtóhoz lépett és onnan szólt vissza:

— Te tudod — mondta —, nekem bármit elmondhatsz . . .

Claude Eatherlyben ebben a pillanatban merült fel először a kérdés, hogy miféle különleges feladatra választották őt ki.

Azon amerikai repülők közül, akiket 1944 szeptemberében különleges feladatra rendeltek, egyikük se sejtette, hogy ettől a naptól kezdve egész életük megváltozik. — Ők voltak a legjobbak, az elit elitje. Nemcsak katonai felkészültségüket, de a jellemüket is próbára tették. — Néhánynapos szabadság után Claude Eatherly őrnagy megkapta a titkos parancsot, hogy jelentkezzék az Utah állambeli, wendoveri repülőtéren.

Nyílegyenes út vezetett a fehéren csillogó, végtelen sósivatagon keresztül. Eatherlynek fájt már a szeme. Négy órája autóztak a semmiben. Sehol egy fa, bokor, sehol egyetlen ház. Mindenütt csak a végtelen sík, a telefonpóznák ritkás sorával. És amikor a repülőtér főbejárata felett feltűnt a nagy fehérbetűs felirat: „Wendover Air Force Base" (wendoveri légitámaszpont) — nem hittek már a szemüknek sem, nem tudták, mi a valóság, mi a délibáb műve.

Salt Lake City-ből négy óráig tartott az út; mintegy órányit vesztettek azzal, hogy a bombázó-gyakorlótéren többször megállították és igazoltatták őket. A sofőr behajtott a kapun. Eatherly a hátsó ablakon keresztül visszanézett; a kapu fölött nagy blokkbetűkkel írt szöveg állt:
WHAT YOU SEE HERE — WHEN YOU LEAVE HERE — LEAVE IT HERE!*

Aztán élénk színű, új épületek — lakóházak, irodák, mozik — előtt haladtak el, majd különféle vezetékek alatt futott velük a kocsi, hangárok, aztán újra épületek, régi,

* Amit itt látsz, ittmarad, ha te elmész, akkor is.

szürkére vakolt házak következtek. Tovább hajtottak, majdnem az egész repülőtéren keresztül mentek. Unos egyformaság mindenütt, csak a kocsi után gomolygó por színe változott: a fehéres sópor után sárga, sivatagi homokot vertek fel a kerekek. Még további három őr állította meg őket, igazolványaikat kérték. Az őröket elhagyva, szögesdróttal bekerített területre jutottak. Eatherly hirtelen megpillantotta a kifutópályákat; szélességüket látva, rögtön tudta, hogy B—29-esek számára épültek. De félreismerhetetlenek voltak a nagy, alumíniumtestű gépek, a napsütésben csillogó, fényes törzsek, a sárgára festett, négylapátos légcsavarok is.

Eatherly tizenöt gépet számolt meg.

Tizenöt! Tizenöt gép és egy repülőtér a sivatagban. Mi lehet itt? Bizonyára valami különleges alakulat. Elég közel haladtak el a gépek mellett, és így a törzsek végére festett jelzést is fel tudta ismerni: kör alakú mezőben fekete nyíl.

A kocsi egy szürkére mázolt, lapos barakképület előtt állt meg. Más katonai kocsik is várakoztak itt. Egy őr elvette az igazolványait, bevezette a barakkba és egy hosszú folyosón ment vele végig. Az utolsó ajtó előtt megálltak. Az ajtón névjegykártya. Itt volt a biztonsági tiszt irodája. Amikor Eatherly belépett a szobába, az iróasztal mögül fiatal, rokonszenves, nyílt tekintetű férfi állt fel. Eatherly nem tudta elképzelni, hogyan tud ez a nyílt arcú fiú titkot tartani. A biztonsági tiszt átvette az iratokat az őrtől, és amikor a katona kiment, bemutatkozott:

— Mac Lanahan. Jöjjön, őrnagy, üljön le.

Az ablakpárkányon rádió állt, éppen híreket mondtak. A szpíker valamilyen amerikai páncélos hadosztályról és egy Aachen nevű német városról beszélt, amit „Áken"-nek mondott. Mindez most teljesen érdektelen volt, és Mac Lanahan a zsinórnál fogva kihúzta a dugót a konnektorból. A szoba bútorzata az iróasztalból, néhány székből, meg

egy nagy, nehéz páncélszekrényből állt. A falon térkép függött és két keresztbe tett zászló között az elnök képe. Eatherly érezte a másik vizsgáló pillantását. Úgy látszott, Mac Lanahannek nem sietős a dolga.

— Hát, maga a biztonsági tiszt — szólalt meg Eatherly.

— Tudom, mindenütt ott vannak. Legtöbbször azonban mit sem tudni magukról...

— Mondja inkább úgy, hogy mindeneslány — szólt közbe Mac Lanahan.

Eatherly kinézett az ablakon.

— Ez a hely — mondta — tényleg a világ végén van.

— De csak azért, hogy megkönnyítsük a helyzetüket — felelte Mac Lanahan. — Tisztában vagyunk vele, milyen nehéz a légierőnél valamit titokban tartani. Valahol mindig kiszivárog valami. Ezért nyílt kártyákkal akarunk játszani, őrnagy... — Mac Lanahan századosi rendfokozatot viselt, de úgy viselkedett, mintha rangkülönbség nem is volna a világon. — És ezért — folytatta — csak a lehető legkevesebb dologról fognak tudni! Amit nem tudnak, nem tudják továbbadni. Eltávozási engedély csak vasárnaponként.

Eatherly arra gondolt, milyen messze van ide Salt Lake City. Mosolyogva megkérdezte:

— Milyen benzinjegyet kapunk?

Mac Lanahan előrecsúszott a széken és visszamosolygott Eatherlyre:

— Látom, értjük egymást. Sajnos, csak egy „A" szelvényük lesz, erre heti néhány liter benzint adnak. Ez nem futja sem Salt Lake Cityig, sem Elkóig, sem Elyig. Nem beszélve Renóról. Persze, azt megtehetik, hogy társulnak egymással, de aztán ha valamelyik Salt Lake City-i szállodában, vagy renói bárban ülnek, legyenek óvatosak, mert előfordulhat, hogy a bármixer, vagy a pincérjük pontosan elmondja, miről meséltek. — Az öngyújtóját babrálta,

olyan volt, mint egy gyámoltalan kamasz, de a szemében most semmiféle gyámoltalanság nem tükröződött.

— Itt mindennel el lesznek látva — folytatta. Úszómedence, több mozi, színház és könyvtár áll rendelkezésükre. Sőt egy játékkaszinó is. — Maga is tudja, hogy a nevadai határ keresztülhalad a körzetünkön. Kéthetenként egy-egy autóbusznyi lányt hozunk ide táncolni. A repülőtér mellett van néhány bungalow-nk a tiszti családoknak. Mivel arra is számítanunk kellett, hogy az asszonyok törik majd a fejüket, azt találtuk jobbnak, ha itt teszik ezt. — A százados fölkelt az asztaltól és odament a páncélszekrényhez. Zsebéből láncra fűzött kulcscsomót vett elő, kinyitotta a páncélszekrényt és három igazolványt adott Eatherlynek. Mindegyik más színű volt, és mikor Mac Lanahan előhúzta őket a celofán tokból, az őrnagy már azon sem csodálkozott, hogy saját fényképét is bennük látja.

— Jöjjön ide — Mac Lanahan odalépett a falon lógó térképhez. — A fehér igazolvánnyal általában a repülőtér környékén járkálhat — mondta. — Ilyen igazolványa mindenkinek van itt. — Most a sárga vonalat mutatta a térképen, amely a kifutópályáktól kezdődően a körzet déli részét határolta. — A sárga igazolvánnyal csak a különleges egység tagjai rendelkeznek. Ezzel mehetnek a gépekhez. — Szünetet tartott, és elfordult a térképtől. — A pirosat talán soha nem használják. A sivatagban van egy hely, oda szól. Ott tervezik és készítik a próbabombákat...

— Tehát még valami munkát is kapunk? — mondta Eatherly.

És most tapasztalhatta, hogy Mac Lanahan nemcsak mosolyogni tud. A biztonsági tiszt arca egyszerre megkeményedett. Szeme hidegen és elutasítóan villant keret nélküli szemüvege mögött. Keskeny szájaszéle alig mozdult, ahogy válaszolt:

Claude Robert Eatherly, mint a légierők fiatal századosa

18 June 1948

No objection to declassification by AFSWP

WAR DEPARTMENT
OFFICE OF THE CHIEF OF STAFF
WASHINGTON 25, D. C.

25 July 1945

SECRET
1 DEC

TO: General Carl Spaatz
Commanding General
United States Army Strategic Air Forces

1. The 509 Composite Group, 20th Air Force will deliver its first special bomb as soon as weather will permit visual bombing after about 3 August 1945 on one of the targets: Hiroshima, Kokura, Niigata and Nagasaki. To carry military and civilian scientific personnel from the War Department to observe and record the effects of the explosion of the bomb, additional aircraft will accompany the airplane carrying the bomb. The observing planes will stay several miles distant from the point of impact ofthe bomb.

2. Additional bombs will be delivered on the above targets as soon as made ready by the project staff. Further instructions will be issued concerning targets other than those listed above.

3. Dissemination of any and all information concerning the use of the weapon against Japan is reserved to the Secretary of War and the President of the United States. No communiques on the subject or releases of information will be ~~issued by Commanders~~ in the field without specific prior authority. Any news stories will be sent to the War Department for special clearance.

4. The foregoing directive is issued to you by direction and with the approval of the Secretary of War and of the Chief of Staff, USA. It is desired that you personally deliver one copy of this directive to General MacArthur and one copy to Admiral Nimitz for their information.

Thos T Handy
THOS. T. HANDY
General, G.S.C.
Acting Chief of Staff

CONFIDENTIAL

SECRET UNCLASSIFIED
REGRADED
ORDER SEC. ARMY
BY TAG
8 F 324

Az atombomba ledobását elrendelő parancs

— Az igazolvány feljogosítja, hogy odamenjen — de arra nem, hogy kérdezősködjék!

— Nincs több kérdésem, százados! — mondta Eatherly nyugodtan. Most már látta, itt valóban különleges dologról van szó, és az is különleges dolog, hogy részt vehet benne.

Zsebre dugta a három igazolványt.

— Tibbets ezredes az egység parancsnoka. Minden további felvilágosítást meg fog adni. Ma délutánra várjuk őt vissza.

Mac Lanahan lezárta a páncélszekrényt és fejébe tette sapkáját.

— Magával megyek és kicsit körbevezetem — mondta.

A Wendoverbe rendelt repülőtisztek ezen a délutánon — 1944. szeptember 13-án — találkoztak először különleges egységük parancsnokával. Ifjabb Paul W. Tibbets ezredes alacsony termetű, széles arcú, kemény tekintetű, acélkék szemű férfi volt. Felgyűrt ingujja szabadon hagyta sűrű, fekete szőrrel benőtt karját. 29 éves volt, és korábban a híres 97. bombázóegységnél szolgált, amelynek légierődjei az első nagy támadásokat intézték Németország ellen. Tibbets részt vett a Regensburg és a Schwerintfurt elleni támadásban is. Ő volt Clark tábornok és Eisenhower különpilótája. 1943 végén hazarendelték és berepülő pilóta lett a B—29-eseknél.

— Rövid leszek — mondta az ezredes a Wendoverbe összehívott tiszteknek. — Azt a parancsot kaptam, hogy szervezzek meg egy osztagot, amelyet bárhol bevethetnek, és amely teljesen függetlenül, bárhol önállóan tevékenykedhet. Saját műszaki személyzetünk, saját ellátó és szállító szolgálatunk lesz. Sőt saját katonai rendőrségünk is. Teljesen magunk között leszünk, és természetesen az is magunk között marad, amit teszünk.

A légierőkből kiválasztott tisztek ismerték a háborút. És ha a háború pillanatnyilag messze is volt tőlük — Európá-

ban, Afrikában és Ázsiában —, részt vettek ütközeteiben, és amerre jártak, égő városokat hagytak maguk után. Voltak közöttük olyanok is, akik „alól többször kilőtték már a gépet".

— Tudom, valamennyien kiváló katonák — mondta Tibbets. — Különben nem lennének itt. — Rekedtes hangon beszélt, mintha a legközönségesebb dolgokról szólna, és közben nem nézett senkire se. — De ne higgyék, hogy erre a feladatra is eléggé képzettek. Olyasmit kell itt csinálnunk, amely pontosságot, hajszálfinom precizitást követel, méghozzá mindenkitől, pilótáktól, irányzóktól és navigátoroktól. Kipróbálunk itt valamit, amivel rá kell döbbenteni az ellenséget: itt az ideje, hogy feladja a harcot. Nem volna túlságosan meggyőző, ha bombáinkat lakatlan területre dobnánk . . .

Tibbets alig emelte fel a hangját, ahogy folytatta:

— Fontosnak tartom, hogy megtudják, kísérleti bébink legalább fél évvel megrövidíti a háborút — ha minden rendben megy.

Tibbets szünetet tartott.

— A mi dolgunk, hogy sikerüljön. Ez az egész! A kísérletről természetesen senki se beszéljen. Semmiféle sejtetésekbe ne bocsátkozzanak. És ha valaki nagyon kíváncsiskodik, azt feleljék, nehézbombázó egységnél szolgálnak és B—29-eseken repülnek. Köszönöm.

A „bébi"-ről tehát nem tudtak meg semmit. De nem hallottak azokról a titkos városokról, ahol gyártják az új fegyvert, a fegyverlaboratóriumról sem, ahol összeszerelik és kipróbálják azt. Kizárólag parancsnokuk, Tibbets ezredes tudta, miről is van szó. Neki viszont szigorúan megtiltották, hogy bármit is továbbadjon.

A különleges harci egység felállításáért és a repülőgépek megfelelő átépítéséért Arnold tábornok, a légierők parancsnoka volt a felelős. George C. Marshall tábornokkal,

a vezérkari főnökkel együtt ő dolgozta ki az idevonatkozó tervet is, amely a „Silver Plate" fedőnevet kapta.

Korábban, 1943. június 1-én ezzel a céllal állították fel az 58. bombázóegységet, amit aztán június 15-én a Georgia állambeli, mariettai hadirepülőtéren, a Boeing Művek közelében helyeztek el. Parancsnokául, 1944. június 21-én, Kenneth B. Wolfe, brigádtábornokot, az ismert B—29-es szakértőt nevezték ki. 1944 elején elkezdték a munkát a különleges gépeken. Nem hajtottak végre nagyobb átalakításokat; inkább csak hozzáidomították őket a bombához. „Rájöttünk, hogyha valami olyasmit konstruálnánk, amit csak külön erre a célra épített repülőgéppel szállíthatnánk, akkor nem nyernénk meg a háborút — mondta később Parsons kapitány, a fegyver konstruktőre —, ezért elhatároztuk, hogy egy már meglevő, bevált repülőgéppel fogjuk célba juttatni... Szerintem a fegyvertípusokkal kapcsolatban egészséges követelmény, hogy a konstrukcióért, annak megbízhatóságáért és használhatóságáért felelős tervező soha ne tévessze szem elől, hogy műve harcban kerül felhasználásra."

Paul W. Tibbets ezredest Arnold tábornok választotta ki a jelöltek közül. A parancs, amelynek értelmében jelentkeznie kellett a Második Légiflotta főhadiszállásán, Alamogordóban érte Tibbetst, ahol Dr. E. J. Workmann, az Új-Mexikói Egyetem egyik tanárának vezetésével, nagy magasságban kísérleti repüléseket végzett B—29-esekkel; fegyvertelen gépekkel, vadászok ellen.

Az ezredes 1944. szeptember 2-án jelentkezett Colorado Springsben, a Második Légiflotta főhadiszállásán, ahol Uzal G. Ent vezérőrnagy, a parancsnok fogadta. A főhadiszálláson már várta valaki, aki a későbbiek során igen fontos szerepet játszott az események alakulásában. William Sterling Parsons 43 éves tengerészkapitány, aki tíz éve szolgált különböző hajókon, amikor áthelyezték a haditengerészet

kutatóintézetébe. Döntő szerepe volt a radar megalkotásában. 1942 óta a „Manhattan Projekt"-nél tevékenykedett mint fegyverkonstruktőr, és az atombomba előállításán dolgozott. Parsons csak lábjegyzetet kapott a történelemben, pedig ő volt az az ember, aki döntően hozzájárult, hogy néhány tudós elméletéből fegyver szülessék.

Mielőtt Parsons közölte volna a titkot Tibbets-szel, az ezredesnek meg kellett jelennie John Landsdale ezredesnél, a Manhattan Projekt elhárító főnökénél. Az elhárítók nem olyan emberek, akikről bármit is ki lehetne fecsegni. Még manapság sem. Tibbets is csak ennyit mond négyszemközt lezajlott beszélgetésükről: „Kérdezett tőlem valamit. Valami alapvető dolgot. Az volt a célja vele, hogy próbára tegye lojalitásomat az Egyesült Államok iránt..."

És Tibbets ezredes kiállta a próbát. Ma már nem nehéz kitalálni, miről lehetett szó köztük. Abban az időben minden amerikai tiszt igennel felelt volna, ha megkérdezik: feltétel nélkül megtenne-e mindent hazájáért...

Parsons ezután ismertette Tibbets ezredessel a bomba titkát, amely jó néhány évvel korábban egyetlen képlettel: az atom titkának megfejtésével kezdődött. Az alapvető kiindulási pontokat a németek találták meg, és lázasan dolgoztak az atomfegyver előállításán. Az amerikaiak feltételezték róluk, hogy nem haboznának bevetni a fegyvert. Arra törekedtek tehát, hogy megelőzzék őket. Méltányos dolog volt ez részükről.

Az Egyesült Államokból és Angliából már hosszabb ideje kiképzett kém- és szabotázscsoportokat vetettek be a német kísérleti telep ellen. Különleges felderítő repülőgépek légi felvételeket készítettek. 1943 őszén létrehoztak egy speciális hírszerző egységet, amelynek az volt a feladata, hogy minden információt gyűjtsön össze a német atomfegyverkezés állapotáról. Az egység parancsnoka Borris T. Pash ezredes volt, aki 1943 novemberéig a G—2 osztály

(a hadsereg elhárító szolgálata) vezérkari főnöke volt Kaliforniában. Az egység fedőneve „Alsos" volt és az első amerikai csapatokkal szállt partra Európában. A nápolyi egyetemen talált kezdeti nyomok annyira semmitmondóak voltak, hogy a csoport katonai parancsnoka mellé még egy kísérleti fizikust is odarendeltek, a holland származású Samuel A. Goudsmitet. Egyelőre még sötétben tapogatóztak, olyannyira, hogy amikor 1944 júniusában, francia földön partra léptek az első inváziós csapatok, még rádióaktivitást mérő speciális számlálókkal is felszerelték őket. Még mindig bizonytalan volt, nem a németek nyerték-e meg a versenyfutást.

A tudósok és a katonák egész idő alatt attól rettegtek, hogy a németek már közvetlenül a cél előtt állanak. A félelem varázsolta elő a titkos városokat is. Ezért teremtették meg Oak Ridge-t, a világ legnagyobb ipari létesítményét, kizárólag azzal a céllal, hogy uránt állítson elő, és Hanfordot, a gyárat, hogy plutóniumot termeljen. Los Alamosban a félelem hajszolta a tudósokat. Az volt a fő feladatuk, hogy fegyvert gyártsanak az Új-Mexikó isten háta mögötti hegyei között levő laboratóriumban. Titkos alapot hoztak létre, amelyből máris mintegy kétmilliárd dollárt fordítottak a telep létrehozására.

Most már úgy látszott, mégis megnyerhetik a versenyfutást. 1944 nyarán radioaktív anyag került ki a gyárakból. A cél kézzelfogható közelségbe került. Most már csupán napokon múlott.

Tibbets ezredes csak az utolsó láncszem volt egy hosszú láncolatban. Parsons kapitány azon az emlékezetes napon, 1944. szeptember 2-án Colorado Springsben még semmit sem mondott neki a bomba hatásáról. Még mielőtt ledobják, ki is kell próbálni. Még arról sem döntöttek, hogy repülőgépről ejtik-e le. Az volt csak biztos: egyetlen gép fogja célba vinni a bombát. És a kiválasztott repülőgép a világ eddigi

legnagyobb bombázója, a B—29-es volt, amelyet 1943 júliusa óta ontottak a Boeing Művek. Tizenöt különlegesen átalakított gép állt készen. Kiválasztották a pilótákat is. Most már Tibbets ezredes feladata volt, hogy kiképezze őket és elvégeztesse a szükséges módosításokat a B—29-eseken; egyszóval: meg kellett alkotni azt a szervezetet, amely célba juttatja majd a bombát.

Miután Parsons tájékoztatta Tibbetst, az ezredes még aznap elutazott, hogy személyesen keresse meg azt a repülőteret, ahol a kiképzést és a gyakorlást titokban tudják folytatni.

A választás az Utah és Nevada, a két mormon állam határán levő wendoveri repülőtérre esett, amely messze kint a sósivatag szélén, lakott helytől igen nagy távolságra terült el. Itt volt a világ legnagyobb bombázó gyakorlótere. Clifford J. Heflin ezredest, a wendoveri repülőtér parancsnokát beavatták a dologba. Szeptember közepére összeállították a gépek hajózó személyzetét, és megkezdődött a kiképzés. Egymásról semmit sem tudtak. A pilóták nem tudtak a Los Alamosiakról, akik a bombát készítették, a tudósok nem tudtak a repülőkről. A felelősök alaposan meggondolták, mit miért tesznek: mindenki csak annyit tudhatott, amennyi a feladatához szükséges volt, de nem annyit, hogy az egész folyamatot megértse.

2

Az Utah állambeli sósivatag fölött repülő B—29-es a földről nézve csak csillogó pontnak látszott. A gép egyetlen manővert gyakorolt, amelynek a személyzet egyetlen tagja sem látta értelmét. Maga a pilóta sem. Csak ismételte folyton-folyvást, anélkül, hogy tudta volna, miért teszi. Senki sem mondta meg neki, azt kell megtanulnia, hogyan kerülje el egy robbanás légnyomását, amely 10 ezer méter magasságban is összeroppantaná gépe alumíniumtestét.

A pilóta csak a szokásos bombákat ismerte. Egy-egy ilyen bomba ledobása után egyenesen továbbrepültek. Még csak nem is hallotta, hogy a bomba kioldása után elkanyarodtak volna. Neki is, meg a gépen levő többi társának is értelmetlenségnek látszott a dolog. Az atombomba ledobását gyakorolta, anélkül, hogy sejtelme lett volna az atombomba létezéséről.

A pilóta számolta a másodperceket, közben oldalt húzta a botkormányt. Kényszerítette magát, hogy lassan számoljon. Kint az ablakok előtt keresztben állt a láthatár. Ő azonban nem látta ezt. Számolta a másodperceket és a műszerekre meredt. Harmincig számolt, amikor a műszerek jelezték, hogy a gép ismét egyenesbe repül. Amikor újra fölnézett, a vezetőfülkében már jobbról sütött be a nap, amely az előbb még a balszárny felől árasztotta el fényével a kabint.

A pilóta azt a parancsot kapta, hogy „egy feltételezett bombavetés után 60 fokos szögben hajtson végre hurokre-

pülést. A teljes hurok 160 fokos. A hurokrepüléshez 28 másodperc áll rendelkezésére. A manővert gyakorolni kell!"

Néhány logarléces tudós számította ki az egészet.

1944 szeptemberében Wendoverbe helyezték a Nebraska állambeli Fairmontban kiképzett és bevetésre kész 393. bombázóköteléket.

Tibbets ezredes a legjobb kiképzőkre tett szert. Az egységhez került két irányzó, Thomas W. Ferebee őrnagy és Kermit K. Beahan százados. Mindketten az ezredes korábbi alakulatánál, a 97. bombázóegységnél szolgáltak, és Tibbetsszel együtt részt vettek a Németország ellen végrehajtott első bombatámadásokban.

A navigációs kiképzést James F. Van Pelt százados és Theodore J. Van Kirk őrnagy vezette.

Charles W. Sweeney és Robert Lewis százados gondoskodott a pilóták kiképzéséről.

Amióta a kiképzés megkezdődött, éppen elég csodálkoznivalójuk akadt. Itt voltak például a nagy magasságban végzett kísérleti repülések a fényképezőgépekkel felszerelt vadászgépek ellen. A sorozatban gyártott B—29-esek mindössze 7000 méter magasságba tudtak fölemelkedni. Az ő különleges gépeik 9000 méterre is följutottak. Tibbets ezredesnek azonban ez is kevés volt. Leszereltette a páncélzatot, aztán a fegyverzetet is. Az összes fedélzeti ágyút és géppuskát kiszerelték a gépekből. A B—29-es egyetlen fegyvere csupán a farokrészbe épített iker-géppuska maradt. Ezután, akár egy vadászgép úgy emelkedett a hatalmas bombázó. Elérte a 12 ezer méter magasságot is. Ilyen magasságban — így számoltak a kísérletet vezető tudósok, és a fényképfelvételek is ezt bizonyították — minden ismert vadászgép-típustól biztonságban voltak. A személyzet számára ennek ellenére is átkozottul komisz érzés volt, hogy fegyverzet nélkül akarják bevetésre küldeni őket.

A logarlécesek a kiképzés minden mozzanatánál jelen

voltak, a távolsági repüléseknél is. Ezek 12 óráig eltartottak és a kísérleteket vezető polgári ruhás személy, akinek még a nevét sem tudták, legtöbbször egész idő alatt a pilótaülés mellett guggolt. És ha azt kívánta, hogy 370 kilométeres óránkénti sebességgel repüljenek, akkor ezen pontosan 370 kilométert értett, és ha a sebességmérő mutatója a 369-es számon vibrált, rögtön gondterheltté vált az ábrázata. A személyzetet az sem tette nyugodtabbá, hogy a legkisebb hibát is be kellett jegyezni a parancsnoknál levő könyvbe.

Az irányzók kiképzése láttán a tapasztalt tisztek is — akik pedig égő városok százait látták — a fejüket csóválták. Gyakorlóbombáikat, alkalmakként tízet, ősrégi módszer szerint oldották ki: radar nélkül, szemmértékre és bombacélzó szerkezettel. Jó módszer, okoskodtak a tisztek — tiszta időben. Nem tudhatták, arról is gondoskodnak majd, hogy az igazi bevetésre derült időben induljanak. A gyakorló bombavetéseket mindig azonos magasságról, 10 ezer méterről hajtották végre, hetente 20 alkalommal. A céltól való megengedett legnagyobb eltérés 300 méter volt. Három hónapi gyakorlás után azonban nem akadt az egységben olyan irányzó, aki összes bombáinak 65%-át ne tudta volna ledobni egy 150 méteres átmérőjű körbe, 10 ezer méter magasságból. És mindig ugyanazzal az éles hurokrepüléssel, amelynek végrehajtása során gyakran attól féltek, hogy leválnak a gép szárnyai.

De akadt más csodálkoznivalójuk is. Igen titokzatos körülmények között történt például a tudósok szállítása. Ilyenkor soha nem repültek közvetlenül a céljukhoz, Albuquerque-be; előbb le kellett szállniuk valahol, például Los Angelesben. Itt, hogy semmiféle „nyomot" ne hagyjanak maguk után, meg kellett semmisíteniük a repüléssel kapcsolatos utasításaikat, aztán új repülési parancsot kaptak. Az ilyen utakon mindig hamis jelzések kerültek egyenruhájuk-

ra. — Nem is sejtették, hogy az Albuquerque-ből szállított tudósok alig száz kilométernyi távolságról, a Los Alamos-i fegyverlaboratóriumból érkeznek.

Állandóan gyakoroltak. Éjjel-nappal repültek, három hónapon át. Hosszú hetek teltek el unalmas egyhangúságban. Már egészen elfásultak. Szünetet csak akkor tarthattak, ha valamelyik gép elromlott, ilyenkor viszont a földi személyzet dolgozta magát halálra, hogy egyetlen felszállást se mulasszanak el. Tibbets ezredessel jó vásárt csináltak. Maga volt a tökéletesség és a könyörtelenség megtestesítője. Három hónap után szelekciót hajtottak végre: az egység személyi állományának egyharmadát elbocsátották és új embereket vettek föl. Tibbets ezredes így beszélt erről: „Ahhoz, hogy valakit kiszelektáljanak a csoportból, már kiváló minősítéssel kellett rendelkeznie, hiszen a nem megfelelők nem kerülhettek közénk. Szerintem — helyesen! Akik nem tudtak eleget tenni nagy erőfeszítést igénylő követelményeinknek, azokat még kiképzésünk befejezése előtt harcba vetették Japánban."

A visszamaradottak gyakoroltak, aludtak, aztán kezdődött minden elölről. Az orvosi rendelő várószobájában egyre többen és többen várakoztak. Injekciókat, gyógyszereket és vigasztaló szavakat kaptak. Valójában csak egyetlen orvosság segített volna rajtuk: ha végre befejeződik a kiképzés. Már attól is felbőszültek, ha csak rágondoltak, hogy a „dolgot" — mert mindig így emlegették csak — a helyszínre kell szállítani. Csak folytak a nevetséges előkészületek, átkozottul szigorú biztonsági intézkedéseket foganatosítottak, és egész egyszerűen nem tudták, mindezt miért kell tenni; úgy érezték, hogy a többi egységgel ellentétben, róluk el is feledkeztek.

Csak néhányan próbálkoztak meg vele, hogy valamit kipuhatoljanak. Robert A. Lewis százados, az egyik kiképző is megpróbálta egyszer. A keskeny aszfaltozott úton kihaj-

tott kocsijával abba a körzetbe, ahol a próbabombákat szerelték és ahol az Albuquerque-ből hozott polgári ruhás személyek is mindig eltűntek. Más út nem is vezetett ide, csak ez a nyílegyenes aszfaltút, amelyről nem is lehetett letérni, mert a mély sós mocsárban minden elsüllyedt. A kapunál a vörös színű igazolványt kérték Lewis századostól. Sokáig várakoztatták, aztán Mac Lanahan bukkant fel és megkérdezte, mit akar itt.

— Nem mutathatnák meg, min dolgoznak? — mondta neki Lewis. — Elvégre mindennap ezekkel a bombákkal gyakorolunk.

— Nem szívesen — válaszolta Mac Lanahan. — De ha szükséges . . . Szálljon be!

Beszállt Mac Lanahan dzsippjébe és a biztonsági tiszt odavitte a barakkokhoz. De ez volt minden. Egyetlen kérdésére nem válaszolt, és továbbra is ugyanolyan ravasz hallgatásba burkolózott, mint korábban. Lewis százados többet nem próbálkozott a titok kifürkészésével.

Az idegesség csak fokozódott, amikor meghallották a németek ardennes-i áttöréséről szóló első híreket. Ez az 1944. december 16-án indított ellentámadás teljesen váratlanul érte a szövetségeseket. A németeknek, mindjárt az első napokban, sikerült is mélyen betörniük a szövetségesek arcvonalába. Mindez idegesítően hatott. Azonnal központi kérdéssé vált az is, hogy gyorsan be tudják-e fejezni a háborút Európában. A repülőtéren olyan hírek kaptak szárnyra, hogy őket is áthelyezik. Mióta a sivatagban gyakoroltak, gyakran megesett, hogy különféle hírek terjedtek el, amelyek azonban nem voltak hosszú életűek. Ez azonban valamennyinél tartósabbnak bizonyult. És nem is hangzott valószínűtlennek. Elvégre a német specialistának számító Tibbets ezredes volt a parancsnokuk. De mit jelentett ez? Mit vártak az ő 15 gépüktől — akár Németországban, akár másutt is vetik be őket? Az Utah állam-

beli Wendoverhez is közelebb ért a háború. Készen álltak, várták a parancsokat.

November végén megérkeztek a gyárból az új B—29-esek, az egyedüli olyan gépek, amelyek állítható légcsavarral voltak ellátva.

December 15-én Tibbets ezredes jelentette a főhadiszállásnak, hogy egysége — tizenöt gép és tizenöt hajózó személyzet — bevetésre kész. December 17-ig nem volt nevük. Most az 509. csoport elnevezést kapták, és a következő részlegek tartoztak hozzájuk:

— a 390. Air Service Csoport — a földi és műszaki segédszemélyzet;
— a 320. Troop Carrier Squadron — egy légi szállító egység, amely főleg C—54 típusú gépekből állt;
— az 1395. Military Police Company — saját katonai rendőrségük.

A tudósokból és katonákból álló 1. Ordnance Squadront 1945 márciusában csatolták az 509. csoporthoz. Ez a részleg felelt a titkos fegyver valamennyi műszaki problémájáért.

Bombájuknak — a „bébinek" ez ideig még nem adtak nevet. Az 509-esek maguk között csak „the gimmick"-nek, „lusta varázsló"-nak nevezték.

A véletlen hozta, hogy a parancsnoki barakkban tartott egyik megbeszélés alkalmával valamivel többet megtudtak róla. Ekkor is, mint minden fontosabb megbeszélés előtt, halk beszéd, suttogás hallatszott a helyiségben: beszélgettek, hogy valamivel lekössék gondolataikat. A tisztek — most csak a kiképzők voltak jelen — várták parancsnokukat.

Amikor Tibbets ezredes belépett, valamennyien elcsendesültek. Az ezredes három civilruhás személy társaságában érkezett. Felmentek az emelvényre, de Tibbets nem mutatta be őket.

— Három hónapja vagyunk együtt — kezdte az ezredes —, és tudom, lassan idegeskedni kezdenek. Azon töprengenek, mikor lesz már vége. A felelet nagyon egyszerű. Az a dolog, amit majd ledobunk, még nincs készen!

És most a bébinkről, a bombáról. Néhány pillanat múlva többet fognak hallani róla. Egyet már most megmondhatok önöknek: csak néhány ilyen bomba lesz. Talán három vagy négy. Esetleg csak egy. — Ezzel Tibbets be is fejezte mondókáját, s leült az első sorban az egyik székre.

A barakkban hirtelen halálos csend lett. Egyetlen bomba! Néhány pillanatra valamennyiüknek olyan érzése támadt, hogy rosszul hallottak. Egy? Egyetlen bomba. És egyetlen bombához tizenöt repülőgép!

A táblánál álló tudós a kezében tartott krétát nézte. Amint kiderült, ballisztikai szakértő volt és a bomba ledobásának különleges technikáját ismertette velük. Elég furcsa dolgokat mondott; a bomba valószínűleg 10 ezer font súlyú lesz, de ettől nem sokkal lettek okosabbak. A Japán és Németország elleni légitámadásokban száz és száz bombázó vett részt és mindegyik körülbelül 10 ezer font súlyú bombát vitt magával. Mire jó hát ez az egy?

A másik civilruhás a kísérleti modellekkel végrehajtott bombavetésekről beszélt és azt is mondta, valószínűleg élesítenek egy ilyen bombát, és gyakorlásként esetleg az egyik gép . . .

És ekkor, véletlenül és akaratlanul, az első sorban felugrott egy fiatal tiszt, aki nemrég került az egységhez. Jim McFallnek hívták és az elhárítókhoz tartozott. Hirtelen kitört belőle:

— Szóljanak, ha elkezdik, mert akkor én beveszem magam a hegyekbe és onnan fogom nézni. Engem hat ökörrel se tudnak közelebb hozni.

Vörösre gyulladt arccal állt előttük és kimutatott az ablakon. Valamennyiük tekintete arra fordult. Látták a si-

vatagot és a sivatagon túl a hegyeket. Tudták, a hegyek legalább nyolc kilométernyire vannak tőlük.

Még fel sem fogták teljesen a szavak értelmét, amikor a táblánál álló tudós a fiatal tiszt felé fordult és alig titkolt büszkeséggel a hangjában, apáskodva azt mondta neki:

— Ön téved. Ha nem megy messzebbre, akár itt is maradhat a repülőtéren...

Néma csend követte a szavait. A tisztek a két férfit bámulták, akiken látszott, hogy csak most kaptak észbe. Mindketten kifelé néztek a barakk félkör alakú falán levő négyszögletes ablakon. Nézték a nyolc kilométerre levő hegyeket. Nyilvánvalóan tudták, miről van szó, és egyikük azt mondta, hogy a hegyek között sincsenek biztonságban a bombától. Nem is tudták fölfogni ezt.

Ferebee hirtelen megszólalt:

— Hát akkor, hogy is lehetne átkerülni egy csinos, biztonságos lökhajtásos vadászegységhez?

A megbeszélést befejezték, mintha mi sem történt volna. Végezetül titoktartásra intették őket, de ők továbbra is a hallottakról beszélgettek, miközben — mintha összebeszéltek volna — valamennyien a tiszti klub bárja felé haladtak. Valójában egyikük sem nyugtalankodott. Csak nem tudták felfogni a dolgokat, és legtöbben egyszerűen nem hitték el. A bárban már nem is beszéltek többet róla. Csak egy valaki folytatta. A megbeszélés után B. ezredes az embereihez ment. Hogy előtte berúgott vagy egyszerűen elveszítette a fejét, senki sem tudta pontosan, mindenesetre megjelent a barakkban és bömbölni kezdte a legénység előtt: „Pucolnunk kell a hegyekbe! Ha zuhan a bomba, föl a legmagasabb hegyre." Efféle értelmetlenséget kiabált. Legtöbb embere egyáltalán nem is értette. — Ő azonban olyan hangosan bömbölt, hogy az egyik kinti őr felfigyelt rá. A többiek azonban csak jóval később tudták meg mindezt. B. ezredest szabadságolták. Egyszerűen eltűnt, feltűnés

nélkül, nem indítottak eljárást sem, és hamarosan senki sem beszélt róla többet. — Az ezredest a háború tartamára az Aleuta-szigetekre küldték. Ez volt és ez is maradt az egyedüli eset az 509. csoport történetében, hogy valaki többet mondott a megengedettnél.

Jim McFall, a fiatal elhárítótiszt, aki a megbeszélésen meggondolatlan megjegyzésével kikottyantotta a titkot, az egységnél maradt. Többet azonban soha nem nyitotta ki a száját.

1945. januárjának közepén a különleges egység tíz gépét — Sweeney őrnagy parancsnoksága alatt — további gyakorlásra Kuba szigetére helyezték át. A főváros közelében, Batista-Fielden állomásoztak. A tréning alig különbözött a wendoveri sivatagban folytatott gyakorlatoktól. Egyetlen új vonása volt csak: a tenger felett végzett nagy távolságú repülések. Mindig több mint 5 ezer kilométert repültek — kétezerötszázat oda, kétezerötszázat vissza.

Ilyen hosszúságú repülési szakasz, amely ellenséges területre ért, csak egyetlenegy volt: a csendes-óceáni Mariana-szigetcsoportról a japáni szárazföldig. Év eleje óta a B—29-esek onnan indultak bevetéseikre a császári birodalom ellen.

A cél tehát csak Japán lehetett.

3

Ebben az időben már nem sok értelme lett volna, hogy a kétmilliárd dollár árán kifejlesztett bombát Németországra dobják le. A nyugati fronton indított ardennes-i német ellentámadás már 1944 decemberében meghiúsult, és a szövetségesek hamarosan a Rajnánál álltak. Keleten az oroszok általános támadást indítottak és január közepén betörtek Kelet-Poroszországba.

Ezenkívül most már biztosan tudták, hogy a németek atombomba-telepéről szóló titkos információk valótlanok vagy túlzók. Az a speciális amerikai egység, amely azért követte a csapatokat, hogy adatokat gyűjtsön a németek atomkutatásairól és vezető német tudósokat hallgatott ki, hamarosan jelentette Washingtonnak: „a németek reménytelenül lemaradtak, és lemondtak róla, hogy még ebben a háborúban atombombát állítsanak elő. A német tudósoknak sejtelmük sincs a munkánkról. Azt hitték, messze előttünk jártak az atombomba kifejlesztésében".

Az amerikai tudósokat hajszolta a német atombombától való félelem; erre azonban most már nem volt okuk. Úgy vélekedtek, nincs szükség a bomba bevetésére.

Az „Alsos"-misszió hírei szigorúan titkosak voltak. De Los Alamosban mégis megtudtak valamit. A tudósok föllélegeztek. Most már mindenki bízott benne, hogy Németország kapitulál.

Csak egy valaki gondolt szorongással arra, hogy a háború még a bomba elkészülte előtt befejeződik. Ez a valaki jog-

gal nevezhette sajátjának a bombát. 1942. szeptember 17-e óta ő volt a legfelsőbb katonai parancsnoka a titkos „Manhattan Projekt"-nek: egy 130 ezer emberből álló hadseregnek parancsolt. Az ő parancsnoksága alatt jöttek létre a titkos gyártelepek és a fegyverlaboratóriumok. Sokkal nagyobb hatalma volt, mint egy tábornoknak. Most, 1945-ben 49 éves volt. Neve: Leslie Richard Groves vezérőrnagy. Ő volt az „atomtábornok". Groves előtt csak egyetlen cél lebegett: biztosítani, hogy a kétmilliárd dollárt ne potyára dobják ki az ablakon. Ezért már 1945. január elején szabad kezet kért George Marshall tábornoktól, az amerikai vezérkar főnökétől. Ezt meg is kapta.

A különleges repülőegység Japán elleni bevetése csak a Mariana-szigetekről kecsegtetett sikerrel. Az első tengerészcsapatok 1944. július 24-én szálltak partra a Mariana-szigetekhez tartozó Tinian-szigetén, amely 1885-ig német gyarmat volt, 1920-tól pedig japán népszövetségi mandátum alatt állt. 1944 augusztusáig a tengerészgyalogság az egész szigetcsoportot elfoglalta. A fontosabb szigeteken, Guámon, Saipánon és Tinian-szigetén hatalmas repülőtereket építettek.

1945. február elején formálisan azt indítványozták a csendes-óceáni térség főparancsnokának, hogy Tinian-szigetén biztosítsa a szükséges berendezéseket egy különleges egység számára és bocsásson rendelkezésére szállítóhajókat. A titoktartás érdekében részleteket nem közöltek vele. A főhadiszálláson senki sem erőltette meg különösebben magát egy ismeretlen repülőegység érdekében. Február végén nagyon szűkszavúan válaszoltak: a tájékoztatás nem kielégítő, ezért nem tudnak hozzájárulni a dologhoz.

Groves azonnal a Mariana-szigeteken székelő 20. légiflotta vezérkari főnökéhez fordult és tájékoztatta mindenről. A vezérkari főnök egy Lauris Norstad nevű fiatal tábornok volt. Groves március végén a Csendes-óceánra

küldte Elmer Kirkpatrick ezredest, a légiflotta egyik mérnökét — megfelelő felhatalmazással —, hogy Chester W. Nimitz és Curtis Le May tábornokokat avassa be a bomba titkába és siettesse a szállások és laboratóriumok építését. Az építkezések állapotáról Kirkpatrick közvetlenül Norstad tábornokot tájékoztatta.

Közben újabb veszély fenyegette Groves terveit: ugyanazok a repülők, akik a német városokat is porrá égették, most arra törekedtek, hogy tűzviharaikkal Japánt is kapitulációra kényszerítsék. A Mariana-szigeteken állomásozó B—29-esek parancsnokságát januárban Curtis Le May tábornok vette át, aki 39 évével az amerikai hadsereg legfiatalabb kétcsillagos tábornoka volt, az ő parancsnoksága alatt kezdték a németországi szőnyegbombázásokat. Környezetében csak „Szivar"-nak nevezték, mert szája sarkában — arcsérülése miatt ferde volt a szája — állandóan szivart tartott. Mosolyogni soha nem látták.

Le May B—29-esei februárban kezdték meg nehéz gyújtóbombákkal végrehajtott támadásaikat. A japán városok ideális célpontul szolgáltak; sűrűn lakott, zsúfolt települések voltak. Le May guámi főhadiszállásán a tervezők már előre kiszámíthatták a halottak számát. És ritkán tévedtek. Eljárásuk egyszerű, rettenetes és könyörtelen volt. Az egységek — a gyenge légvédelemmel nem törődve — alacsonyan repülve hajtották végre támadásaikat; először a felderítő gépek, amelyek megjelölték a célokat, aztán a bombázók...

1945 márciusában aztán elkövetkezett az a tíz nap, amely megrendítette Japánt. Az első támadás a március 9-ről 10-re virradó éjszakán Tokiót érte. Virradatra 16 négyzetkilométernyi terület pusztult el a városból, és a romok, égő házak alatt több mint 70 ezer halott feküdt.

Aztán Nagoya következett, majd Kobe. És fellángolt a tűzvihar a többi város: Osaka, Yokohama, Kawasaki felett

is. Japán tehetetlenül várta a bombázók egyre megújuló hullámait. Le May meg volt győződve róla, hogy pusztán légierejével is térdre kényszerítheti Japánt. Sőt a jósolgatástól sem riadt vissza. Szerinte minderre hat hónap kell. Norstad tábornokhoz küldött egyik titkos jelentésében, 1945. április 25-én így írt: „Abban az esetben, ha az elkövetkezendő hat hónap alatt légierőnk korlátozás nélkül fejtheti ki tevékenységét, képes rá, hogy megtörje Japán háborús ellenállását." Mindehhez csak repülőgépeket kért; több repülőgépet és még több bombát. Le May azonban olyan parancsot kapott, hogy négy japán várost töröljön a célpontjai közül és azonnal szüntesse be bombázásukat. Groves tábornok arra is ügyelt, hogy maradjon valami az ő bombájának is.

Az atombombának szánt célokat 1945 áprilisában Washingtonban határozták meg. Az ezzel kapcsolatos megbeszélés a Pentagonban zajlott le, Arnold repülőtábornok elnökletével. Jelen volt Tibbets ezredes is, aki egy szakértőcsoport társaságában, a célok meghatározására repült ide Wendoverből. A csoport tagjai között voltak matematikusok, fizikusok, robbantási szakemberek és egy olyan személy, aki kitűnően ismerte a japán időjárási viszonyokat.

A falon Japán térképe függött; Groves tábornok vázolta, melyek a legalkalmasabb célpontok. A kiválasztásnál döntő volt az ellenségre gyakorolt erkölcsi hatás, a bomba lélektani hatása. Ezért tehát csak olyan városok jöhettek számításba, amelyeket még nem romboltak le és zsúfoltságuk miatt eleve a legnagyobb hatással kecsegtettek. A célok hadászati értékének csak másodlagos szerepet szántak.

A választék már nem volt túl nagy. Japán hat legnagyobb városát — valamennyinek egymilliónál több lakosa volt — eleve számításon kívül hagyták, mivel ezeket már tönkre bombázták.

Különféle listákat állítottak össze. Arnold tábornok Kyotót, az eddig megkímélt legnagyobb várost javasolta főcélnak, mivel Kyoto teknő alakú völgyben feküdt, és így a robbanás különösen nagy erejűnek ígérkezett.

Egyes városneveket töröltek, újakat javasoltak, újra és újra megváltoztatták a sorrendet. Kyotót, japán kulturális és vallási életének egyik hagyományos központját, a japánok templom-városát, Stimson hadügyminiszter nyomására — Arnold tábornok ellenére — törölték a listáról.

A végleges lista — fontossági sorrendben — így hangzott: Hirosima... Niigata... Kokura... Nagaszaki...

Ennél is nehezebben állapodtak meg a bomba ledobásának előrelátható időpontjában. Hogy eredményt érjenek el, ehhez az kellett, hogy a ledobás időpontjában az egész támadási körzetben jó időjárás, a célpont felett pedig jó látási viszonyok legyenek. Ez volt az elgondolás az első bombával. Talán az egyetlennel. Ahhoz, hogy biztosra menjenek, meleg, napos időre volt szükségük. A japán szigetek felett azonban 8—10 ezer méter magasságban állandóan felhő- és ködfátyol lebegett. Tokio fölött például, közölte az időjárási szakértő, egy idős norvég férfi, az utóbbi félévben nem volt olyan két egymást követő nap, hogy jó látási viszonyok lettek volna. Jó látási viszonyok — különösen ahogy nekik kellett —, tízezer méter magasból.

A támadás végrehajtására június volt a legalkalmatlanabb hónap. Egyáltalán nem is vehették számításba. Éppígy a szeptembert és a következő hónapokat sem. Maradt tehát a július és az augusztus. Ezekben a hónapokban kellett ledobni a bombát. A norvég meteorológus közölte, hogy számításai szerint augusztus első hete a legalkalmasabb időpont. Azt jósolta, ezen a héten három egymást követő napon is jó idő lesz. Tibbets ezredes írja a megbeszélésről: „... már akkor az augusztus 6. időpontot jelölte meg".

Ez az 1945. április 16-án hozott döntés, szinte már halálos ítéletnek számított. A négy városnak már csak 111 napja volt vissza az utolsó ítéletig. 111 nap abban a csalóka reményben, hogy megfeledkeztek róluk. Mert a Mariana-szigetekről felszálló bombázókötelékek ettől kezdve békén hagyták őket. Csupán a washingtoni és a Mariana-szigeteken állomásozó elhárító tisztek foglalkoztak velük — de ők aztán nagyon behatóan.

Néhány nappal a megbeszélés után Henry L. Stimson hadügyminiszter fölkereste az elnököt a célvárosok listájával. Harry S. Truman tizenhárom napja volt már elnök, de az új fegyverről és annak elképzelhetetlenül nagy pusztító erejéről eddig még semmit sem tudott. Roosevelt elnök 1945. április 12-én meghalt anélkül, hogy alelnökét beavatta volna a titokba. Roosevelt halála napján Stimson csak célzást tett Trumannak; és most 13 nappal később eljött a Fehér Házba, hogy tájékoztassa elnökét.

Groves tábornok jelen volt ezen az április 25-i megbeszélésen is. Előadást is tartott. Ismertette a részleteket és a kilátásokat, s közölte, hogy a bomba legkésőbb négy hónap múlva készen lesz. Stimson emlékiratot nyújtott át az elnöknek és azt javasolta, Truman azonnal nevezzen ki bizottságot, amely az új felfedezés következményeit vizsgálja, és tanácsadói szerepet is tölt be az elnök mellett, ha dönteni kell a bomba esetleges bevetéséről.

Ez a politikusokból és tudósokból álló bizottság — az Interim Commitee —, május 31-én és június 1-én ülésezett; 23 nappal Németország feltétel nélküli kapitulációja után. A bizottság néhány tagja kételyeit hangoztatta. Kérdésesnek tartották, hogy feltétlenül szükséges-e a bomba bevetése? Japán talán enélkül is hajlandó a kapitulációra. — A két katona, Marshall és Groves tábornok, akik ugyan nem voltak tagjai a bizottságnak, de részt vettek a tanácskozáson, félreérthetetlenül kifejtették a bizottság

előtt, hogy mit várnak tőle. Groves tábornok így számolt be az ülésről: „Rossz vért szült volna, ha formailag is kineveznek a civilekből álló bizottság tagjává, én azonban jelen voltam minden ülésen, és állandóan kötelességemnek tartottam, hogy szorgalmazzam a bomba ledobását."

Aztán már nem azon folyt vita, hogy le kell-e dobni a bombát, hanem csupán arról volt szó, hogyan.

— Nem kellene esetleg a japánokat figyelmeztetni, hogy kilakoltathassák a várost? — Hogy Kamikaze-repülőik leszedjék a bombázógépünket? — hangzott az ellenvetés.

— Nem lehetne-e a fegyvert a világ közvéleménye előtt valamelyik sivatagban vagy egy lakatlan szigeten felrobbantani, hogy a japánok lássák, mennyire értelmetlen számukra a háború folytatása?

— Hogy minden adunkat kijátsszuk, és esetleg nevetségessé tegyük magunkat, ha a bomba mégis csütörtököt mondana? — vélekedett Stimson hadügyminiszter.

A bizottság tagjai előtt hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy mindenképpen csak igent, ámént mondhatnak. És ki is mondták az ámént. Javasolták a bomba bevetését. Elhatározták magukat az embertelen lépésre.

Határozatuk így hangzott:

A bombát a lehető leghamarabb be kell vetni.

Olyan célra kell ledobni, amely egyértelműen demonstrálhatja a bomba megsemmisítő erejét.

Minden figyelmeztetés nélkül kell bevetni.

Mindez csak megerősítése volt annak, amit hat héttel korábban a Pentagonbeli ülésen már úgy is elhatároztak.

4

Időközben a különleges repülőegység első előretolt alakulatai elhagyták Wendovert, és 1945. május 29-én megérkeztek Tinian-szigetére. A „Cape Victory" nevű hajó április 28-án futott ki a seattle-i kikötőből. Ez a hajó szállította a különleges egység legnagyobb részét, a műszaki személyzetet, az őrszolgálat katonáit és William B. Downey tábori lelkészt, aki korábban a Minnesota állambeli Minneapolis egyik lutheránus templomában lelkészkedett, és akit nemrég osztottak be az egységhez. A hajó a Marshall- és a Hawaii-szigetek felé tartott. Később a kapitány azt a parancsot kapta, hogy Tinian-szigetén kössön ki.

Egy másik csoport május 12-én indult el Wendoverből, ezzel utazott Mac Lanahan, a biztonsági tiszt is. Közben megkezdték a bomba alkatrészeinek behajózását is. A bombát szállító első hajó május 25-én hagyta el az Egyesült Államokat, és június 8-án kötött ki Tinian-szigetén. Ez négy, gyakorlásra szánt bombautánzatot vitt magával.

A wendoveri sivatagban visszamaradt tizenöt gép személyzete nem ismerte a „Cape Victory" és az előretolt egység úticélját. De nem is furcsálkodtak rajta. Már régóta nem lepődtek meg semmin. Március elején visszaérkezett a Kubában gyakorlatozó tíz gép is. Május közepén tíz új B—29-est kaptak a Nebraska állambeli Omahában levő Glenn Martin Művekből. Az új gépeken már nem volt páncélzat, fegyverzetük, akárcsak a régieké, mindössze a gépek farában elhelyezett egy-egy iker-géppuskából állt.

Ezekkel a gépekkel érkezett a 44—86 292-es számú B—29-es, a későbbi ENOLA GAY is. Wendoverben ledobták az új kísérleti bombákat; a sivatagban elhelyezett szerelő barakkokban összeállított élesítetlen modelleket. A bombának még mindig nem volt neve. Ők továbbra is csak „the gimmick"-nek, lusta varázslónak nevezték. Nyolc hónap óta mindig ugyanazt a fantom-manővert gyakorolták. Már abban sem hittek, hogy valaha is sor kerül a bevetésre. Aztán teljesen váratlanul elérkezett ez is . . .

Az a B—29-es, amelynek Claude Eatherly őrnagy volt a parancsnoka, 1945 júniusának második hetében, az elsők között hagyta el Wendovert. Negyedórával a start után megérkezett a várt rádiótávirat, amely megváltoztatta útirányukat.

Erre az útra minden gép magával vitte nyolc főnyi földi személyzetét is. Odahaza Wendoverben Clifford Heflin ezredes további tartalék személyzeteket képzett ki.

Úticéljukat, a szigetet először az irányzó pillantotta meg, aki órák óta kuporgott már mozdulatlanul a gép orrában levő helyén.

Hét órája repültek a tenger fölött, Eatherly őrnagy ránézett az órájára; Tinian-szigete percnyi pontossággal bukkant fel a jobbszárny alatt. Thornhill, a navigátor valóságos matematikai zseni volt. Mariana-szigeteki idő szerint 21.05-kor létesítettek rádióösszeköttetést Tiniánnal. Az időeltolódás miatt körülbelül egy napot veszítettek. San Francisco, Hawaii és Kwajalein — a Marshall-szigetek egyik szigetecskéje — fölött repültek el. Hosszú út volt ez, és volt rá elég idejük, hogy elképzeljék, milyen is lesz a sziget.

De most, hogy a vezetőfülkéből megpillantották a tengerből meredeken kiemelkedő földarabkát, alig hittek a szemüknek. Olyan volt, akár egy óriási repülőgép-anyahajó, amelynek csillogó fedélzetét elborítják a sűrűn egymás mellett álló bombázók. Nyolc hónap alatt, miközben ők

a sivatagban készültek a bevetésre, itt a Csendes-óceán kellős közepén, 2700 kilométerre Japántól, és kereken 10 ezer kilométerre az Egyesült Államok nyugati partjaitól, létrehozták a világ legnagyobb repülőterét.

A sziget felületének nagy részét elegyengették, szinte leborotválták a bulldózerek, és csak a partok közelében burjánzott még zölden a dzsungel. Ezer méteren repültek és tisztán látták a fennsíkot átszelő tábori utakat, kifutópályákat. Alacsonyabbra ereszkedve, fölismerték a kifutópályák mellett várakozó, ezüstösen csillogó gépeket is, amint hosszú sorokban álltak egymás mellett. Százával szorongtak odalent, és éppen felszállásra készültek.

Várniuk kellett, nem kaptak leszállási engedélyt, az irányító toronytól. Eatherly fölvitte a gépet az ezer méter magasságban kijelölt várakozó folyosóba. Lassan körözött, s közben a lenti sürgés-forgást figyelte.

Lenyügöző színjáték tárult eléje. A kifutópályákon látszólag végtelenül lassan mozogtak a gépek; a magasból alig lehetett fölismerni őket. Gurultak a betoncsíkokon, aztán hirtelen a magasba emelkedtek és máris a kéken csillogó tenger fölött szálltak.

Csupa B—29-es startolt a hat kifutópályáról. Harminc másodpercenként indultak, aztán a megfelelő magasságot elérve, nekivágtak útjuknak. Valóságos légiflotta kerekedett föl, hogy még ezen az éjszakán halált zúdítson valamelyik japáni városra. Ameddig csak a szem ellátott, mindenütt gépek. Kereken fél óráig tartott, mire valamennyi fölszállt.

Sütött a nap, s közben eleredt az eső. Apró patakok csorogtak a pilótafülke ablakain. Végre engedélyt kaptak a leszállásra. Lefelé ereszkedtek, miközben gépük hol lesüllyedt, hol emelkedett kicsit. Most olyan volt alattuk a sziget, akár egy tisztára söpört, fényes hajófedélzet. Csak a korallszínű útakon látszott élet: autók szaladgáltak ide-

oda. A kis kikötőben néhány tartályhajó horgonyzott. Eatherly már olyan alacsonyan repült, hogy a kikötőből a kifutópályákhoz vezető csővezetékeket is felismerhette. Egészen könnyedén tette le a gépet. Elgurultak egy irányító torony mellett, olyan közel, hogy Eatherly a ferde üvegtáblák mögött álló alakokat is tisztán látta. A kifutópálya végén dzsip várta őket. Az autóból khaki egyenruhás alak integetett feléjük. Kikanyarodtak az egyik mellékpályára és követték a dzsipet a sziget északi csúcsán levő parkoló helyre. Két másik B—29-es várakozott már ott. A jelzésről Eatherly felismerte, hogy ezek is egységükhöz tartoznak, és előttük startoltak Wendoverből.

Az elkövetkezendő hetekben gyakran volt alkalmuk látni a B—29-es flotta indulását. Ilyenkor, amíg az utolsó gép is el nem tűnt a láthatáron, az egész sziget visszhangzott a motorok dübörgésétől. Másnap reggel aztán újra fölbukkantak a láthatáron; ugyanabból az irányból, hosszú láncban jöttek, egyik a másik után. Kivéve azokat, amelyek soha nem tértek vissza többé.

Ők nyolc hónap óta csak gyakorolták, ezek pedig minden második éjszakán bevetésre indultak, és minden útjuk tizenhat óráig tartott. Közvetlenül a szállásuk mellett emelkedett egy korállszikla, erről figyelték a gépek indulását és érkezését. Ráértek, hisz soha nem voltak közöttük. Ha egyáltalán fel is szálltak, mindig éjszakánként, s majd minden alkalommal egyesével.

1945 júniusának végén — három gép kivételével — újra együtt volt az egység: az egész 509. különleges csoport. A személyi nyilvántartás adatai szerint összesen 223 tiszt és 1542 közlegény tartozott hozzá. A szigeten állomásozó többi egység tagjai nem sokra tartották ezt az új, frissiben idehelyezett csoportot, amely minden szempontból kilógott közülük. Tagjait szigorúan elkülönítették tőlük, állan-

dóan a saját körletükben tartózkodtak. Nem vettek részt bevetésekben, és ha fel is szálltak, soha nem tudták hova indultak, s hazatérve, mit hagytak maguk után.

Az egész szigeten hamarosan „Glory Boys"-nak, „dicsőséges fiúk"-nak, vagy „Victory Boys"-nak „Győztes fickók"-nak emlegették őket. Persze, gúnyos éllel.

A wendoveri körülményekhez képest nem sokat változott a helyzetük — sem a tiszteké, sem a legénységé —, legfeljebb csak nehezebbé vált a többiek gúnyolódása miatt. Július elején, számos költözködés után a sziget északi csücskében jelölték ki a csoport végleges szálláshelyét. Ezt a területet könnyebben tudták őrizni.

Június 30-án elkezdték újra a gyakorlatokat, amelyek nem sokban különböztek az otthoniaktól. Műszaki tanfolyamokon kellett részt venniük, ezenkívül minden gép személyzetének öt-hat gyakorló támadást kellett végrehajtania.

Első útjuk Iwo Jima szigetére vezetett, és navigációs kiképzésre szolgált. Hazafelé tartva pedig bombázniuk kellett Rota-szigetét. Rota Guam és Tinian között feküdt, és ahogy a légi felvételek alapján megállapították, nem volt érdemes kifutópályákat létesíteni rajta. Ezért aztán nem is törekedtek elfoglalására. Békén hagyták a szigeten levő japán csapatokat — körülbelül 3000 főre becsülték a számukat —, és a szigetet gyakorló célpontnak használták. Ide járt a többi B—29-es egység is. Az első ilyen bevetés után további két vagy három támadás következett Rota és Guguan ellen. Ezenkívül minden gépnek végre kellett hajtania egy-egy támadást a távolabb fekvő Truk- és Marcus-sziget ellen. A támadásokat egyesével, vagy három gépből álló alakzatban hajtották végre. Ilyenkor nem a Wendoverben használt gyakorlóbombákat, hanem a szokásos ezerfontos repülőbombákat dobták le. A gyakorlórepüléseket eleinte Sweeney őrnagy, majd július

8-tól ismét a parancsnokuk, Tibbets ezredes parancsnoksága alatt hajtották végre.

Tibbets egész eddig Los Alamosban várakozott, mert a tudósok a hónap elejére jelezték az igazi bomba kipróbálását. Látva, hogy a kísérlet napról napra késik, Tibbets is elrepült az egység után. Az ezredes azzal a tengerészkapitánnyal, William Parsons-szal érkezett Tinianra, aki annak idején a Colorado Springs-i főhadiszálláson ismertette vele a bomba titkát. Parsons Groves tábornok utasítására érkezett, hogy saját szemével ellenőrizze: Tiniánon megtettek-e minden előkészületet a bomba ledobására.

A különleges egység tagjai eddig még egyszer sem látták Japánt. Július 20-án történt meg először, hogy három B—29-esük, 10 000 méter magasságban elrepült Japán partjai fölött.

Ugyanis a kísérlet sikerült, és a bomba anyaga ekkor már útban volt Tinian felé.

5

Parsons kapitány július 12-én értesítést kapott, hogy a kísérletet rövidesen végrehajtják. Egy különrepülőgéppel azonnal elrepült Tiniánról. Mivel kęletre tartott, az időeltolódás miatt egy egész napot nyert, és július 13-án már meg is érkezett az Új-Mexikóban levő kísérleti telepre.

Elhagyatott, kopár senkiföldje volt ez a Los Alamostól 320, Alamogordótól pedig 80 kilométerre elterülő vidék. A bomba felrobbantására kijelölt helyet „trinity"-nek Szentháromságnak nevezték; azért, mert három bombához elég anyaguk volt, és olyan hatalmasnak hitték magukat, mint az Isten. A tudósok és a technikusok egy régi farmerházban szerelték össze a bombát. Annyiszor kiszámítottak már mindent, hogy a munka úgy ment, akár a karikacsapás. Parsons is jelen volt és figyelmesen tanulmányozta a műveletet, amit neki is végre kellett hajtani a Tiniánról felszálló B—29-es fedélzetén. Közben odakint is dolgoztak technikusok, szerelték a 33 méter magas acélszerkezetet, amelyen majd felrobbantják a kísérleti bombát; műszereket, számtalan mérőberendezést és filmfelvevőt készítettek elő, amelyekkel, remélték, a robbanás után megfejthetik a bomba titkát. A farmerházban dolgozó tudósok nem voltak biztosak a kísérlet sikerében. És éppoly keveset tudtak a bomba hatásáról is.

A robbantás időpontját — a „nulla órát" — négy óra harmincra tűzték ki. 1945. július 16-án, hajnali fél ötre.

Az eseményre hivatalos volt mindenki, akinek fontosabb szerepe volt a bomba előállításában; kétszáz tudós és katona volt jelen, hogy tanúja legyen a nagy pillanatnak. Ott dideregtek a központi táborban, egy baggerekkel ásott fedezékben, három méter magas kőfal mögött — 37 kilométerre az acélszerkezettől. Parsons kapitány nem volt közöttük. A különleges egység egyik otthon maradt B—29-esén tartózkodott, amely reggel 4 órakor startolt vele Albuquerqueből. Sötét éjszaka volt. Időnként egy-egy villámlás cikázott csak végig az égen. A robbantás időpontját először öt órára, majd öt óra harmincra halasztották. A B—29-es vezetőfülkéjében ülve, Parsons már látta, hogy keleten virrad.

Most azonban nyugaton kelt fel a nap; izzó, mindent elégető nap villant fel, amely a másodperc tört részére bevilágította a kopár vidéket...

A B—29-es ekkor 45 kilométerre volt a robbanástól. A halálnap fellobbanó fénye azonban valósággal szúrta utasai szemét, jóllehet valamennyien sötét védőszemüveget viseltek.

Három órával később, amikor a B—29-es leszállt Albuquerque repülőterén, Groves tábornok és néhány tudós várta már Parsonst. Elérték céljukat. Látták az első atombombát, amely ezen a hajnalon robbant fel. Valamennyien tudták, hogy a következő bombát már nem sivatagban, hanem valamelyik lakott nagyvároson fogják kipróbálni.

A következő hat napon Groves tábornok, Farrel tábornok, Groves katonai helyettese és Parsons kapitány éjjel-nappal együtt ült, hogy értékeljék a kísérlet eredményeit. Soha nem kételkedtek a sikerben, ilyen hatásra azonban közel sem számítottak. Groves, George Marshall tábornok vezérkari főnökhöz intézett utolsó jelentésében jelezte, hogy a bomba hatása előreláthatóan 500 tonna hagyományos TNT robbanóanyag hatásának felel meg. Most viszont

kiderült, hogy a kísérleti bombának negyvenszer nagyobb a hatóereje — 20 000 tonna TNT-vel egyenértékű.

Vizsgálataikat július 20-án fejezték be. Farrel tábornok és Parsons kapitány még aznap elindult a Mariana-szigetekre. Parsons egy aktatáskában már vitte a robbanásról készített fényképeket és filmfelvételeket is, hogy Guámon bemutassák azokat Nimitz tengernagynak és Le May-nek. Groves tábornok nem az az ember volt, aki csak egy órányi időt is elvesztegetett volna: a Hirosimának szánt bomba anyaga már régóta úton volt Tinian felé. „Természetesen számítottunk rá, hogy az Új-Mexikóban végrehajtott kísérlet sikerülni fog" — mondta később Parsons kapitány a 79. kongresszus egyik vizsgáló bizottsága előtt.

„Amikor Új-Mexikóban felrobbant a bomba, minden csoportunk úton volt már a Mariana-szigetek felé. Sikerült a kísérlet, és mi készen voltunk, hogy legfeljebb huszonegy nap múlva megismételjük."

Az elnök: „És a bombát ledobták, amilyen gyorsan csak lehetett?"

Parsons: „A Hirosimának szánt anyag bizony már három héttel korábban elindult Oak Ridge-ből és Hanfordból. Ilyen gyorsan történt."

Vandenberg szenátor Groves tábornokhoz: „Ez tehát megcáfolja mindazt az idehaza terjesztett mendemondát, miszerint nemzetközi politikai okokból késlekedtek ilyen sokáig a bomba bevetésével?"

Groves: „Ezeknek a mendemondáknak valóban nincs semmi alapjuk."

Három bomba — ez volt a négy évi munka eredménye. A hanfordi telepekről kikerülő plutónium két bombához volt elegendő. Az Oak Ridge-ben előállított urán csak egyhez. Groves tábornok ezért úgy döntött, hogy egy plutóniumbombát próbálnak ki, az uránbombát azonban próba nélkül dobják le, és ezt máris útnak indította Tinian felé.

Július 10-én reggel, nem sokkal azelőtt, hogy a tábornok elutazott az Új-Mexikóban tervezett kísérlet színhelyére, magához rendelte Robert Furman őrnagyot, a Pentagonba.

Furman eddig Európában kémkedett a Manhattan Projekt számára. Groves most ismét különleges feladatot bízott rá: neki kellett lebonyolítania a 235-ös urán Los Alamosból Tiniánra való szállítását. Rajta kívül részt vett az akcióban dr. James F. Nolan orvos és radiológus is.

Furman őrnagy július 10-én, kedden este kilenc órakor hagyta el Washingtont. Július 11-én reggel Santa Fében megbeszélést folytatott dr. Julius Robert Oppenheimerrel, a Los Alamos-i fegyverlaboratórium tudományos igazgatójával. Délután találkozott dr. Nolannel annak Santa Fé-i lakásán, hogy megbeszélje vele a részleteket.

Dr. Nolan százados a radioaktív sugárzás szakértőjének számított, és akkoriban ő irányította a biztonsági intézkedéseket az alamogordói kísérleti körzetben. Úgy tervezték, hogy minden eshetőségre készen, ő is legyen jelen a szállításnál, és később is, Tinian-szigetén a bomba összeszerelésénél, jóllehet ez időben még nemigen törődtek a radioaktivitással; végtére is háború volt. A katonákat csak az érdekelte, hogy bevetésre alkalmas bombájuk legyen. A fizikusok pedig csak azzal törődtek, hogy a bomba elérte-e a célját. A légnyomást és a hőhatást tartották a leglényegesebbnek, a radioaktív sugárzást — dr. Nolan ellenvetéseivel nem törődve — teljesen figyelmen kívül hagyták.

Furman őrnagy és dr. Nolan július 12-én reggel Santa Fében két tüzértiszti tábori egyenruhát vételezett fel. Parancsot kaptak, hogy szállítás közben ezt viseljék.

Július 14-én hajnalban nyolc járműből álló oszlop hagyta el Los Alamost. Óvatosan haladtak a zord kanyonok közt vezető, meredeken lejtő, kanyargós utakon, Santa Fén keresztül tovább Albuquerque felé.

Három rádióadóval fölszerelt Ford ment elől. Négy kocsi

képezte az utóvédet. Minden kocsiban állig fölfegyverzett, polgári ruhás őrök ültek.

Furman őrnagy és dr. Nolan feketére festett, csukott teherautóban utaztak és egy acélhengert fogtak közre. A henger átmérője 45 centiméter, hosszúsága 60 centiméter volt, és több száz font súlyt nyomott.

Az acélhenger a Furmannál levő igazolás szerint robbanóanyagot tartalmazott. Pedig inkább a halálról adott elismervény volt ez az írás, mert a „robbanóanyag" 38,35 kilogramm urán volt, egy olyan bombának a szíve, amelynek hatását senki sem ismerte pontosan.

Az albuquerque-i repülőtéren három DC—3 típusú repülőgép állt készenlétben. Az egyiknek elővédként kellett repülnie, a másik a két tisztet és az acélhengert szállította. San Franciscóig repültek, ahol a Hamilton Field-en szálltak le. Már várta őket egy másik kocsioszlop. A repülőtérről a kikötőbe vezető útvonallal kapcsolatban mindent gondosan mérlegeltek, számba vettek, végül olyan útszakaszt találtak, amelyen lehetőleg kikerülhették a veszélyes pontokat, a hidakat, útkereszteződéseket, közlekedési lámpákat, sőt az áttekinthetetlen kanyarokat is. A két tiszt jelentkezett Purnell tengernagy főhadiszállásán, ahol megkapták az új parancsokat.

Másnap, július 15-én a „Indianapolis" páncélos cirkáló parancsnokát, Charles McVay kapitányt berendelték eligazításra a főhadiszállásra. Jóllehet már csak órák voltak vissza az alamogordói sivatagban tervezett kísérlet időpontjáig, Parsons kapitány is San Franciscóba érkezett, és pontos, szűkszavú utasításokkal látta el az „Indianapolis" kapitányát. McVay mindössze annyit tudott meg, hogy az éjszaka folyamán hajózzon a hunterspointi hajógyárhoz, ahol egy nem nagy terjedelmű, de fontos rakományt kell a fedélzetre vennie. A rakományt a hadsereg két tisztje kíséri. McVay-nek lelkére kötötték, hogy az egész akciót feltűnés nél-

kül kell lebonyolítania és reggel pontosan nyolc órakor fusson ki a tengerre. Útjának első célja Pearl Harbor, ahonnan hajózzon tovább Tinian felé. Teljes sebességgel haladjon, minden megnyert óra rendkívül fontos.

Hajnali három óra volt, amikor Furman őrnagy és dr. Nolan Hunterspointban rakományukkal együtt felmentek a cirkáló fedélzetére. A hajó orrában a bal oldalon, a zászlóshadnagy kabinjában helyezték el őket. Közvetlen szomszédságukban volt az 5. amerikai flotta parancsnokának kabinja. Az „Indianapolis" volt az 5. flotta zászlóshajója.

1945. július 16-án hétfőn, pontosan nyolc órakor felszedték a horgonyt, és nyolc óra 36-kor elhajóztak a Golden Gate-híd alatt. A fedélzeten még senki sem tudta, hogy három órával ezelőtt sikeresen végrehajtották a kísérletet. És azt se tudták, hogy ugyanazon a reggelen a Csendes-óceán túlsó partján, a Hirosima közelében fekvő kure-i haditengerészeti támaszpontról is kifutott egy hajó, egy tengeralattjáró; a japán flotta megmaradt négy tengeralattjárójának egyike. Az I—58-as víz alatti cirkáló hat torpedóvető-csővel volt fölszerelve és víz alatti sebessége meghaladta a tizennégy csomót. Parancsnoka: Mochitsura Hashimoto korvettkapitány.

Az „Indianapolis" rekordidő alatt érte el Hawaiit: a 2100 tengeri mérföldes utat pontosan három nap és három óra tizenöt perc alatt tette meg. Hawaiiban üzemanyagot vett fel, és három óra múlva már indult is tovább.

A cirkáló kilenc nap alatt ért a Mariana-szigetekre. McVay kapitány jól ismerte ezt a körzetet. Március 30-án, az Okinawa ellen végrehajtott támadás során errefelé történt, hogy egy japán „halálpilóta" gépével együtt rázuhant a fedélzetre és a cirkáló súlyosan megsérült. Most azonban nem kellett tartaniuk a Kamikaze-repülőktől. Mostanában már nem merészkedtek ki ennyire a tenger fölé. McVay kapi-

tányt egyetlen dolog nyugtalanította csak: japán tengeralattjáróról kapott jelentéseket. A július 22-én és 25-én kelt rádiótáviratok szerint, a tengeralattjáró 72 mérföldnyire tartózkodott az „Indianapolis" útirányától.

Hashimoto kapitány azonban alaposan elkésett. Július 26-án reggel az amerikai hadihajóról megpillantották a látóhatáron feltűnő hatalmas, tiniani kifutópályákat. Az „Indianapolis" célhoz ért. Amikor a kis acélhengert Furman őrnagy és dr. Nolan felügyeletével kihajózták, a kikötőben ott volt már Farrel tábornok és Parsons kapitány is, akik éppen ezen a reggelen érkeztek vissza a szigetre. Jelen volt Tibbets ezredes is, az őrség egy csoportja, és Mac Lanahan vezetésével a biztonsági szolgálat tagjai.

Az „Indianapolis" parancsnoka mindezzel nem sokat törődött és nem értette a nagy fölbolydulást sem. Alighogy kirakodtak, máris indultak vissza. Három nap múlva, útban a Fülöp-szigetek felé, az „Indianapolis" egyenesen belefutott Hashimoto korvettkapitány japán tengeralattjárójának torpedóiba. Az első közvetlenül éjfél előtt, a bal oldalon találta el a cirkáló orrát; a robbanás a zászlóshadnagy kabinjánál tépte föl a hajófalat, éppen ott, ahol Tinian felé menet az acélhengert elhelyezték. A másik torpedó a hajótest közepét érte, és szétrombolta a vezérlő központot, a világító berendezéseket, a radart és a rádióleadót. Az „Indianapolis" elpusztult, anélkül, hogy egyetlen S.O.S. jelzésüket is felfogták volna.

A cirkáló július 30-án, hétfőn nulla óra tizennégy perckor süllyedt el. Elmerült, akár egy kődarab. Hashimoto kapitány nem gondolta, hogy ha 72 órával előbb érkezik, talán száz és százezer japán életét menti meg.

Az „Indianapolis" 1200 főnyi személyzetéből mindössze 316-an maradtak életben. Csak később tudták meg, mit szállítottak a hajójukon és mit raktak ki Tinian-szigetén. Az

életben maradottak, köztük McVay kapitány, négy napig hányódtak a tengeren, míg egy repülő véletlenül észrevette a vízen úszó olajcsíkokat. Hashimoto kapitány tengeralattjárójának személyzete csak akkor szerzett tudomást a kapitulációról és a bomba ledobásáról, amikor augusztus 17-én befutottak Hirao kikötőjébe.

6

A Le May tábornok bombázóitól több mint negyed év óta kímélt célvárosok, Hirosima, Niigata, Kokura és Nagaszaki kegyelmi ideje is lejárt.

Július 26-a óta, egy kondicionáló berendezéssel hűtött csarnokban, lázasan dolgoztak a tudósok a bomba összeszerelésén. Szigorúan őrzött és a repülőktől elkülönített lakósátraik közvetlenül a munkahelyükül szolgáló csarnok mellett álltak, de szinte alig tartózkodtak itt. A bomba külső alkatrészeit hajókon vagy légi úton, már korábban ideszállították. Néhány atombomba utánzatot le is dobtak Japánra, de ezek csak hagyományos robbanóanyaggal voltak megtöltve.

A felelősök nem bíztak semmit a véletlenre. Nem kockáztatták meg azt sem, hogy az igazi bombát szállító B—29-est esetleg még a célja előtt lelőjék. Ezt elkerülendő, ördögi tervet agyaltak ki. Rendszeresen elküldték a különleges egység gépeit Japán fölé, de nem éjszakánként, és nem a többi bombázórajjal együtt. Ahhoz, amire ők készültek, nem volt szükség bombázórajokra. Az ő gépeik reggel, világos nappal érkeztek Japán fölé. Egyesével vagy hármas alakzatban szálltak el céljaik fölött, és a pilóták mit sem sejtettek róla, minderre azért van szükség, hogy odalent az emberek megszokják látásukat, megszokják a magasan repülő három magányos gépet, akik után soha nem érkeznek más bombázók. És akik mindig csak egyetlen bombát

dobnak le, egyetlen, csekély kárt okozó bombát, amely miatt még a lakosságot sem érdemes riasztani.

Ezeket a támadásokat a gépek mindig egyforma bombákkal hajtották végre. Sárgára festett „pumpkins"-nek, töknek nevezett bombákkal, amelyek olyan súlyosak voltak, hogy felvonóval kellett őket beemelni a pilótaülés mögött levő első bombatérbe. A különleges gépek legnagyobb bombaterébe három tartaléktartályt szereltek be. Bombáikat mindig a főtámadásra tartalékolt célpontok közelében fekvő városokra dobták le. De soha nem a főcélokra, amelyeket még ilyenkor is kíméltek. Egy-egy már tönkrebombázott várost szemeltek ki, lehetőleg olyant, amelyben még akadt valamilyen célpont: vasúti raktárak, hidak, olyan pontok, amelyeken a pilóták ismételten bebizonyíthatták, hogy az elmúlt tíz hónap alatt jól megtanulták mesterségüket. Meg is tanulták. A gépparancsnokokat utasították, hogy támadásaikról készítsenek légi felvételeket. Egyet a támadás előtt, s egyet mindig utána.

A nyolc város — Koriyama, Nagaoka, Toyoma, Kobe, Yokkaichi, Ube, Wakayama és Maizuru — ellen végrehajtott kereken 38 bombatámadásból, amelyben 12 gép vett részt, csak egyetlen egy volt eredménytelen. Ezek a repülések minden alkalommal hasonló módon zajlottak le: éjfél után, egy vagy két órakor startoltak. Iwo Jimáig egyesével repültek, itt találkoztak a két másik B—29-essel. Mindig ugyanabban az órában, reggel nyolc és kilenc között értek céljuk fölé. Azonos, 500—550 kilométeres óránkénti sebességgel repültek, legfeljebb 9000 méteres magasságban. Rádiójukat az egész repülőút alatt nem használhatták, és amikor a tizennégy-tizenöt órás repülés után visszaérkeztek Tinian-szigetére, délután három óra körül járt az idő.

Claude Eatherly őrnagy és személyzete négy ilyen repülést hajtott végre. Az elsőt július 20-án Kobe, a másodikat 24-én Wakayama, 26-án pedig Nagaoka ellen.

Koriyama volt a negyedik célpontjuk. Július 29-én, ezután a bevetés után történt, hogy a kifutópályánál Tibbets ezredes várta őket. Eatherly soha nem tudott eligazodni az ezredes viselkedésén. Tibbets mindig a „kemény fickó" látszatát igyekezett kelteni. Talán csak azért, hogy takargasson valamit előttük. De amit különösen furcsállott, és nem tudott megmagyarázni, az az volt, hogy Tibbets ezredes igen keveset repült. Sem Wendoverben, sem itt, egyetlen bevetésen nem vett részt. Szinte nem is látták a kifutópályák környékén.

A cél fölött igen rossz idejük volt, és mikor alacsonyabbra ereszkedtek, 9000 méteren légvédelmi tüzet kaptak. Hétszer is elrepültek céljuk, a koriyamai pályaudvar felett. Hétszer, és mindig azzal az idegesítő gondolattal, hogy vadászgépek szállhatnak föl. Eatherly most csak ennyit mondott: — A sűrű felhőzet miatt hétszer neki kellett futnunk, mire ledobtuk a bombát.

— Na, majd később megnézzük a fényképeket — mondta Tibbets. — Most néhány napig pihenhetnek. — Mosolygott. Aztán így szólt: — Most már döntöttek. A legközelebbi bevetés az igazi lesz, amelyet valamennyien várunk.

A napsugarak majdnem merőlegesen érték a korallsziklákat, szinte elviselhetetlen volt a napfény. Elkísérte Tibbetset a dzsiphez. Feje zúgott a hőségtől, és nem volt semmi mondanivalója. Megvárta, míg a dzsip eltűnik a kanyarban, aztán visszament a géphez. Emberei még ott álltak és várták. Látta rajtuk, hogy miközben Tibbets-szel beszélt, figyelték őt.

— Semmi vész — mondta —, ma éjszaka aludhatunk. A legközelebbi bevetés egészen nagyszabású lesz. — És még mielőtt valaki kérdezhetett volna, hozzátette: — Este tízkor jöjjön össze mindenki. Itt az ideje, hogy elkereszteljük a gépünket. Tehát tíz órakor.

A gépek elnevezése a gépparancsnokok jogkörébe tarto-

zott. Régi, íratlan törvény volt ez, azonkívül állítólag szerencsét is hozott. Mielőtt a különleges egységhez kerültek, valamennyien más-más nevű gépen repültek. Eatherly régi B—17-esét „Royal Flush"-nek hívták. Itt azonban, mintha összebeszéltek volna, a tizenöt gépparancsnok közül még senki sem keresztelte el gépét. Új B—29-eseik névtelenek voltak, éppúgy mint a bomba.

Eatherly elindult az egység szálláshelye felé. Az úton apró felhőcskékben állt a sűrű por, és magasra csapott, ha egy-egy dzsip rohant el mellette. A következő bevetés lesz az igazi. Még mindig nem fogta fel, mit is jelenthet ez, és csak akkor világosodtak meg előtte Tibbets leszálláskor mondott szavai, amikor felébredt nehéz, nyugtalan álmából. Órájára pillantott. Pár perccel múlt hét. Négy órát aludt hát, de fáradtabbnak és összetörtebbnek érezte magát, mint elalvás előtt. Még mindig az a khakiszínű egyenruha volt rajta, amelyben visszaérkezett a Koriyama elleni támadásból. Az ágy alól elővette élelmiszeres dobozát. Ivott a grape-fruit léből, de túl langyosnak találta. A barakk hullámbádog teteje szinte izzott a napsugaraktól. Elviselhetetlen párás meleg volt a helyiségben, pedig az apró ablakokat zsalugáterek takarták. Kitárta az ajtókat és kiment a barakkból. A dzsip ott állt az út mellett. A szél lefújta kerekeiről az izzó napsütéstől védő kartonlapokat, és leeresztettek a gumik. Egy lélek sem volt a közelben. Az apró előkertes szürke barakképületek elhagyatottan álltak a korállutak között. A szabadnapos repülők biztosan fürödni mentek a partra.

A barakk előtt álló fekete tábla, amelyre a bevetési parancsokat szokták kifüggeszteni, most üres volt. Gyakran megesett, hogy próbarepülést rendeltek el.

Valaki odalépett melléje. Mac Lanahan volt, a biztonsági tiszt.

— Titokzatoskodik — mondta Eatherly —, egészen az utolsó percig.

Több mint tíz hónap telt már el. Soha nem gondolta volna, hogy sikerül eltitkolni előttük, miről is van szó. Pedig sikerült. Majdnem egy egész év eltelt már, és csak annyit tudnak, hogy létezik egy olyan bomba, amelyik állítólag eldönti a háborút.

— Egyébként — mondta Mac Lanahan — ha ráér, keresse meg a sajtótisztet; szeretne megismerkedni a bevetés minden résztvevőjével.

Mindjárt kapcsolt. A biztonsági tiszt is látta rajta. Tehát elérkezett az idő, és az ő gépe is repülni fog.

— A sajtótisztet? — csodálkozott. — Hát az meg kicsoda?

— Na, persze! Honnan is tudhatná. Moynahan őrnagy. John Moynahan. Ha aktuális lesz a dolog, a rádióhoz és a sajtóhoz csak rajta keresztül juthatnak el a hírek és a beszámolók. Meg akarja írni a történetüket, ezért mindegyikükkel személyesen szeretne találkozni. Adjanak majd neki új fényképeket, az életrajzukat és az ismert epizódokon kívül meséljenek el neki néhány történetet az életükből. Egyszóval: Moynahan őrnagy biztosítja maguknak a dicsőséget.

— Arra az eshetőségre, ha nem jönnénk vissza? — kérdezte Eatherly.

Mac Lanahan kutató pillantást vetett rá. Szája sarkában cigaretta lógott, és hogy a füst ne menjen a szemébe, kissé félrefordította a fejét. Nézte Eatherlyt, aztán kivette szájából a cigarettát.

— Nem bízik benne, hogy visszajönnek?

— Semmiség — mondta Eatherly. Nem, soha nem képzelődött ilyesmin. Most sem akart rágondolni. Tűzött a nap, a cipője talpán keresztül is érezte, milyen forró a homok.

— Csak arról van szó, hogy mindenki szeretné tudni, kik

hajtották végre a bevetést — mondta Mac Lanahan. — Ezért az egész. Tehát ne felejtse el.

Szálláshelyük közvetlenül a part mellett volt, ahol külön fürdőhelyet alakítottak ki számukra és szigorúan meghagyták nekik, hogy másutt ne fürödjenek. A szigeten ugyanis még mindig rejtőztek japánok, akik a sziget elfoglalásakor nem adták meg magukat, hanem behúzódtak a dzsungelbe. A katonai rendőrség becslése szerint, ötszázan, legfeljebb ezren lehettek, de szervezett támadással soha nem próbálkoztak. Egy alkalommal azonban leszúrtak egy tizedest, aki a kórház egyik vöröskeresztes nővérével túl messze bemerészkedett a dzsungelbe; azóta esténként csak csoportosan és fegyveresen hagyhatták el az egység szálláshelyét. Egyébként minden héten elcsíptek néhány japánt és bevitték őket a szigeten levő táborba.

A parton Eatherly megtudta, hogy Tibbets másoknak is szólt a bevetésről. Összesen hat gép személyzetének.

Levetkőzött. A partnál langyos volt a víz, ezért messze kiúszott a tengerre. Hagyta, hadd sodorják a hullámok és végül már egészen messziről hallotta a parton maradt tisztek beszélgetését. Bentről áthatolhatatlan zöld falnak látszott a partot borító dzsungel. Ekkor egy parányi öblöt fedezett föl. A dzsungel itt nem ért el közvetlenül a vízig, és néhány méteren homok borította a partot. Odaúszott, elnyújtózott a homokban és a szabályos időközökben érkező hullámokat bámulta. Hirtelen motorzúgás hallatszott: a szigetet kifutópályáiról induló gépek dübörgése egyszerre minden zajt elnyomott. Felugrott és hamarosan megpillantotta feje fölött az első B—29-eseket. Még nagyon alacsonyan szálltak, lassan emelkedtek súlyos üzemanyag- és bombaterhükkel... Ekkor látta meg a halott japánt. Ott feküdt a homokban a parti védmű betonfala mellett, amelyet Eatherly szintén csak most fedezett fel. A katona már régóta halott lehetett. Eatherly el akart fordulni, de va-

lami visszatartotta. A hulla mindkét lába hiányzott, testét piszkos egyenruhafoszlányok tartották egybe. De az arca épségben maradt. Hanyatt feküdt, szeme az égre meredt, mintha csak a fönt szálló gépeket nézné . . .

Lassan hátrált, s közben egyre csak a halottat nézte. Megfordult és teljes erőből úszni kezdett visszafelé. Feje fölött még mindig dörögtek a bevetésre induló gépek . . .

Amikor belépett a barakkba, emberei — négy tiszt és öt közlegény — már várták. A tikkasztó hőségben valamennyien ott ültek ágyaikon és crackers-t ettek, meg sört ittak, amit az egyik vizeskannában hűtöttek le.

Eatherly előző gépe a „Royal Flush" nevet viselte. Valamelyikük most azt javasolta, hogy B—29-esüket „Straight Flush"-nek nevezzék el. Ebben a névben aztán gyorsan meg is egyeztek.

Másnap reggel, amikor Eatherly kiment a repülőtérre, B—29-ese pilótafülkéje alatt már ott állt a nagy fekete blokk betűkkel festett név.

Megint különféle, egymásnak ellentmondó vad hírek kaptak szárnyra. Voltak, akik azt híresztelték, a japánok elutasították a megadásra felszólító amerikai ultimátumot. Mások ennek ellenkezőjét állították. Pontos értesülései azonban senkinek sem voltak. Mindez csak fokozta idegességüket, és néhányan már attól féltek, nem lesz módjuk a bomba ledobására.

1945. június 30-án egyetlen gép sem szállt föl, délután azonban összehívták őket, és közölték velük, hogy másnap főpróbát tartanak. Éjfél után startoltak, az egyik gép, Robert Lewis százados B—29-ese vitte a „bombát" is, a bomba üres modelljét. Iwo Jimáig repültek el, aztán visszafordultak. Lewis kapitány gépe közvetlenül Tinian előtt dobta bombáját a tengerbe. Tinian és Iwo Jima között oda-vissza 2700 kilométer volt a távolság. Körülbelül ilyen messze volt a szigettől Hirosima is. Ekkor azonban még egyikük

sem tudta, hogy Hirosima a fő céljuk. Nem tudtak arról sem, hogy néhány épségben maradt várost nekik tartalékolnak, és azt sem tudták, hogy most már minden csak az időjárástól függ.

Ugyanis a támadási parancsot már egy hete kiadták.

A bevetési parancs Berlinből, Németországból érkezett. Németország már romokban hevert és romhalmaz volt a három győztes találkozóhelyéül szolgáló város is. Churchill, Sztálin és Truman Potsdamban, a Schloß Cecilienhofban találkozott; itt, az egykori császári székhelyen élt valaha az az ember is, aki megtalálta az atomokhoz vezető kulcsot: Albert Einstein. Az egykori képlet azonban a pusztítás és gonoszság félelmetes fegyverévé vált.

Truman elnök július 15-én járt Potsdamban. De a hír, amelyre egész útja alatt várt, még ekkor sem futott be, így hát nem tudta, sikerült-e az alamogordói sivatagban végrehajtott első atomkísérlet. A Stimson hadügyminiszternek címzett jelentés július 16-án érkezett Berlinbe:

„Operated on this morning diagnosis not yet complete but results seem satisfactory and already exceed espectations."* Másnap befutott a következő jelentés:

„Doctor has just returned most enthusiastic and confident that the little boy is as husky as his big brother."**

Groves tábornok futárgéppel érkezett részletes beszámolója mindenki számára világossá tette, milyen rettenetes fegyver került a kezükbe, és nyilvánvalóvá vált, hogy a bevetésről szóló döntés százezrek életébe kerülhet.

De ekkor már egy pillanatig sem volt kétséges, milyen döntés születik.

* Műtét ma reggel, a diagnózis még nem kész egészen, az eredmény azonban kielégítőnek látszik, s máris felülmúl minden várakozást.

** Az orvos most tért vissza, épen, lelkendezve, s bízva abban, hogy a kisfiú is olyan erős, mint a bátyja.

Július 18-án délután Truman összehívta tanácsadóit. A megbeszélés végén a katonák tanácsára elrendelte, hogy amennyiben Japán nem kapitulálna, dobják le a bombát. Grew államtitkár, az amerikaiak egykori tokiói követe még május végén javasolta az elnöknek, hogy a japánokat szólítsák föl a megadásra. Néhány katonai vezető is azon a nézeten volt, hogy Japán máris hajlandó kapitulálni, és szükségtelen a nagy emberáldozatokkal járó partraszállás a japán szigetekre. Le May repülőtábornok július 19-én újra ismertette álláspontját a Pentagonban. Az egyesített haderők vezérkara előtt ismét kifejtette, hogy csupán bombázóival is el tudja dönteni a háborút. Hangoztatta, október elsejéig annyira tönkrebombázza Japánt, hogy az egyszerűen nem tudja tovább folytatni a harcot. Grew államtitkár és Stimson hadügyminiszter július 2-án proklamációtervezetet terjesztett az elnök elé. A kiáltvány két leglényegesebb pontja: amennyiben Japán kapitulál, biztosítani kell, hogy a császár trónján maradhasson. A bomba ledobása előtt figyelmeztetni kell a japánokat, hogy még időben letehessék a fegyvert. Truman akkor úgy döntött, hogy a potsdami konferenciáig nem küldik el az ultimátumot; ekkor ugyanis még egyáltalán nem volt biztos, hogy sikerül-e az atomkísérlet.

A kísérlet eredménnyel járt. Groves tábornok kijelentette, hogy a fegyver augusztus elsejére készen lesz. Trumannak tehát legkésőbb most, Potsdamban kellett eldöntenie, hogy ez idő szerint egyáltalán lehulljon-e még a bomba.

Japán kimerült a háborúban, és hónapok óta arra törekedett, hogy közvetítő akció vállalására nyerje meg a Szovjetuniót.

Július 18-án Sztálin közölte Trumannal, hogy a japánok közvetítésre kérték fel a Szovjetuniót, amely ekkor még nem állt hadban Japánnal. Sztálin bejelentése nem jelentett szenzációt vagy újságot az amerikai elnöknek.

Washingtonban is tudtak már a japán császár ilyen irányú törekvéseiről. Az amerikaiak ugyanis megfejtették a japánok rejtjelrendszerét, és lehallgatták azokat a rádióbeszélgetéseket is, amelyeket Togo külügyminiszter folytatott Satóval, a moszkvai japán követtel. Szó szerint ismerték a beszélgetések tartalmát.

Togo — Satóhoz:

„Feltétlenül beszéljen Molotovval, mielőtt az elutazna Potsdamba. Hozza elő neki Őfelsége forró békevágyát... Csak a feltétel nélküli kapituláció áll a béke útjában."

Sato — Togóhoz:

„Semmi reményünk, hogy megnyerjük a Szovjetunió egyetértését."

Togo — Satóhoz:

„Ismertesse a kapott információkat. Mindenképpen próbálja meg, hogy a háború befejezéséhez megnyerjük a Szovjetunió jószolgálatait."

Ez volt az első kábel, és Washingtonban július 13-án, négy nappal a potsdami konferencia előtt fejtették meg. De ha kételkednek szavahihetőségében, még lett volna idejük arra is, hogy az oroszoktól felvilágosítást kérjenek. Sztálin bejelentése most megerősítette a hírt.

A feltétel nélküli kapituláció akadályozta a háború befejezését. A japánok csak azt kérték, császárjuk trónon maradhasson. Grew államtitkár és Stimson hadügyminiszter korábbi javaslatában is pontosan erről volt szó. Július 2-án — a javaslat keletkezésének időpontjában — azonban a bomba még nem volt birtokukban. Most, hogy készen volt a rettenetes erejű fegyver, Japánt egyetlen csapással feltétel nélküli kapitulációra kényszeríthették.

Még Churchill is megpróbálta rábeszélni Trumant, hogy a feltétel nélküli kapituláció helyett keressenek valamilyen más formát, olyan formát, amely százszázalékig biztosítja a győztesek békéjét és biztonságát, de a japánok-

nak is meghagyja katonai becsületük maradékát, és néhány garanciát nyújt nemzeti létükhöz is. Truman válasza félreérthetetlen volt: „A japánok Pearl Harbornál eltemették becsületüket."

Július 26-án feltétel nélküli kapitulációra szólították fel Japánt. Az ultimátumot Truman, Churchill és Csang Kajsek, a kínai államfő írta alá, és rádión közölték a japán kormánnyal. A Grew és Stimson javaslatában szereplő két pontot törölték, így a felszólítás nem tett említést róla, hogy a japánok megtarthatják-e császárukat, és nem szólt a bombáról sem, amelyről előzőleg figyelmeztetni akarták őket. Az ultimátum elfogadásával kapcsolatban senkinek sem voltak különösebb illúziói. Sokkal valószínűbbnek látszott, és erre is számítottak, hogy a japánok mindenképpen nemet mondanak. — A tiniáni különleges egység titkos parancsát ekkor már aláírták.

Két nappal a potsdami ultimátum előtt, az Egyesült Államok főhadiszállásán Truman meghozta a döntést. Stimson hadügyminiszterrel, George marshall tábornokkal, a vezérkari főnökök tanácsának vezetőjével, Arnold tábornokkal, a légierő parancsnokával együtt jóváhagyta a célpontokat, s megállapította a bomba ledobásának időpontját. Arnold tábornok újra előállt a Kyotóra vonatkozó javaslatával, de a templomvárost ismét törölték a listáról.

A Pentagonban közben lázasan tanácskoztak, Groves tábornok, Thomas T. Handy, a Marshall tábornok távollétében illetékes vezérkari főnök és Spaatz tábornok a bomba ledobásáért felelős frontparancsnok részvételével. Spaatz tábornokot csak nemrég nevezték ki a csendes-óceáni hadászati légierők főparancsnokává. Groves tábornok és Spaatz minél nagyobb cselekvési szabadságot követelt. Szerintük a végleges célt és a támadás időpontját csak a helyszínen határozhatják meg.

Július 24-én egész nap egymást érték a táviratok

Washington és Potsdam között. Aztán megszületett a döntés. 24-én este Potsdam jóváhagyta a Washingtonban kidolgozott parancsot. A később nyilvánosságra hozott eredeti parancsot Washingtonban szövegezték meg, 1945. július 25-i keltezéssel: „A 20. légiflotta 509. különleges csoportja, 1945. augusztus 3-a után, mihelyt megfelelő időjárási viszonyok lesznek a bombázáshoz, dobja le első különleges bombáját az alább felsorolt célok egyikére: Hirosima, Kokura, Niigata és Nagaszaki . . ."

Arra az eshetőségre, ha a japánok még augusztus 3-a előtt kapitulálnának, a parancs nem tartalmazott utasításokat.

Július 28-án, Susuki japán miniszterelnök, a minisztertanács egyik tokiói ülése után, közölte a sajtóval, hogy kormánya nem veszi figyelembe a potsdami ultimátumot. A közleményt csak a japán népnek szánták, mert a minisztertanács éppen ezen az ülésen határozta el, hogy az ultimátumot nem utasítják el, hanem továbbra is igyekeznek megszerezni a Szovjetunió békeközvetítését. A sajtó számára kiadott közleményt az amerikaiak azonban hivatalos elutasításnak tekintették és így az elnöknek nem kellett visszavonnia a különleges repülőegység számára kiadott parancsát.

Július 25-én Washingtonban átadták Spaatz tábornoknak a bevetési parancs eredeti példányát. A tábornok még aznap elhagyta Washingtont és a Mariana-szigetekre repült. Egyáltalán nem volt véletlen, hogy éppen Spaatz tábornokot választották ki erre a feladatra; mindenki meg volt győződve róla, hogy ő a legalkalmasabb ember rá. Az 54 éves Carl Andrew Spaatz tábornok, akit csak Tooeynak hívtak, 1944 januárjától az Európában állomásozó amerikai légierők főparancsnoka volt, és mint ilyen, bebizonyította, hogy a japánoknak van félnivalójuk tőle. A német városokat az ő repülőerődjei és liberátorai változtat-

1945. augusztus 5.
A Hirosimára szánt bombát behelyezik az ENOLA GAY bombaterébe

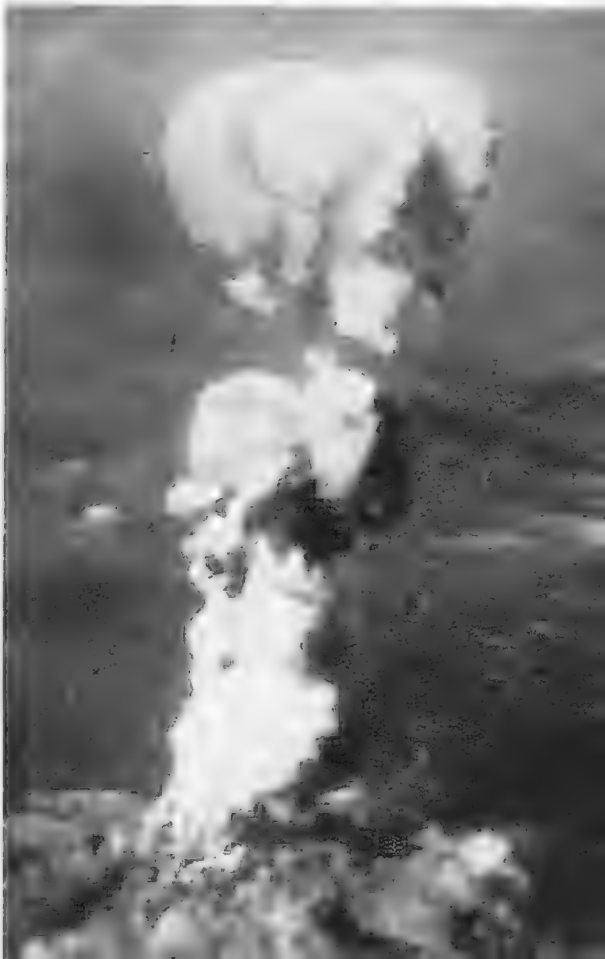

A bomba ledobása helyi idő szerint 8,15-kor

Légi felvételek: Hirosima a bomba ledobása előtt és után

Egy hirosimai japán fényképész felvételei, a bomba robbanása után Hirosimában. Íme két kép a fennmaradt kevés felvétel közül, amelyek nem semmisültek meg a radioaktivitás következtében

Hirosima a támadás előtt

Hirosima a támadás után

Spaatz tábornok kitünteti Tibbets ezredest, a különleges egység parancsnokát, Hirosimából történt visszaérkezése után

A város — ahonnan visszatértek

ták izzó hamurakásokká. Spaatz Tooey július 29-én érkezett a Tiniannal szomszédos Guam-szigetére, ahonnan eddig Le May tábornok, mint a 20. légiflotta parancsnoka irányította a B—29-esek Japán elleni támadásait. A fiatal tábornok Nathan F. Twining altábornagynak adta át posztját, ő pedig Spaatz vezérkari főnöke lett.

Spaatz tábornok már mindent előkészítve talált. Farrel tábornok és Parsons kapitány akkor már négy napja Guámon tartózkodott. Thomas Farrel tábornok, Groves személyes képviselője volt a támadásnál, Parsons kapitánynak személyesen részt kellett vennie a bevetésben; a B—29-es fedélzetén neki, a fegyverkonstruktőrnek kellett intézkednie, ha a kidolgozott tervet előre nem látott esemény miatt repülés közben kellene megváltoztatni.

A tervet Le May tábornok és Tibbets ezredes bevonásával Farrel és Parsons dolgozta ki. Eszerint a bevetés napján a 20. légiflottának mentőrepülőgépeket kell készenlétbe állítania, azonban ezek a gépek négy órával a támadás előtt és hat órával utána legfeljebb 100 kilométerre közelíthetik meg a célt. Még mentési célból sem mehetnek közelebb. Intézkedtek arra vonatkozóan is, hogy az „X"-napon Tiniánról egyetlen más kötelék se startoljon.

Farrel és Parsons a csendes-óceáni flotta főparancsnokával is megbeszélte, hogy a flotta hogyan támogassa az akciót. Nimitz tengernagy, akinek szintén Guámon volt a főhadiszállása, megígérte, hogy az „X"-napon tengeralattjárók állomásoznak a repülés útvonalán, és ha szükséges, segítséget nyújtanak a kényszerleszállást végrehajtó gépeknek. Megállapodtak abban is, hogy ezen a napon minden egységet visszarendelnek a japán vizekről, és 200 mérföldnél közelebb egyetlen hajó sem tartózkodik a partokhoz. A megbeszélések után Farrel tábornok és Parsons kapitány, magukkal vive az alamogordói kísérletekről

készült fényképeket és filmfelvételeket, Tiniánra repültek, hogy ellenőrizzék a végső előkészületeket.

Az „Indianapolis" cirkáló, fedélzetén az első bomba anyagával éppen akkor futott be Tiniánra. 28-án és 29-én három repülőgép meghozta a két bomba további alkatrészeit is. A tudóscsoport, Norman Ramsey professzor vezetésével, július 31-ére összeszerelte az első bombát. Megtartották főpróbájukat a támadásra kiszemelt gépek is. Augusztus 1-én, délután a végső előkészületeket is befejezték, és Farrel tábornok jelentette Guámnak, hogy az 509. csoport bevetésre kész. Guámon Spaatz tábornok és Le May megtartotta a végső ellenőrzést.

Niigata városát egyetlen tollvonás mentette meg. Ez a város feküdt legtávolabb, és a gépeknek át kellett volna repülniük Hondót, az egész főszigetet. Niigatát tehát törölték a céllistáról. Maradt még rajta három.

Hirosima, Kokura és Nagaszaki.

A légifelvételek szerint Hirosima ideális cél volt. A három város közül ez volt a legnagyobb. Itt zsúfolódtak össze leginkább a városrészek. Egyetlen emelkedőtől eltekintve, teljesen sík vidéken épült. És volt még egy tényező, amely a végső indítékot megadta. A hírszerző szolgálat, amely az elmúlt hónapokban alaposan foglalkozott valamennyi célvárossal, közölte, hogy a három kérdéses város közül Hirosima az egyetlen, amelynek közvetlen közelében biztosan nincs hadifogolytábor. Ez döntötte el Hirosima városának sorsát.

Mindent végiggondoltak és elterveztek, s még mindig csak kevesen tudták, valójában mi is készül. A pilóták még nyugodt lelkiismerettel aludtak — éppúgy, mint áldozataik.

MÁSODIK RÉSZ

EGYETLEN BOMBA

7

1945. augusztus 2-án az 509. csoport megkapta „támadási parancsát." Nathan F. Twining altábornagy, a 20. légiflotta új parancsnoka írta alá.

A parancs a 13-as számot viselte; ez volt eddig az egyetlen véletlen.

Most már minden az időjárástól függött. Az összes időjárásjelentés — a Szovjetunióból, Kínából, a Fülöp-szigetekről és a kiküldött saját repülőgépeiktől befutó jelentések — mindennap 13 órakor ott feküdt Le May tábornok asztalán.

13 órakor dőlt el, felszállhatnak-e a gépek . . .

Tibbets ezredes és Parsons kapitány augusztus 3-án reggel nem jött ki a parancsnoki barakkból. Kétszer is megkérdezték Guámt, Le May azonban addig nem döntött, amíg valamennyi időjárásjelentés be nem futott. A tábornok értesítése nem sokkal fél kettő előtt érkezett meg. A célvárosok felett, 7000 méter magasságban vastag felhőtakaró feküdt. Az időjárás miatt nem tudtak startolni. Nyilvánvalóvá lett, hogy ezen az éjszakán és valószínűleg a következő éjszakán sem tudnak repülni. Augusztus 5-re kedvezőbb időjárás ígérkezett.

Parsons kapitány és Tibbets ezredes elhatározta, hogy a kiválasztott gépek személyzetének tájékoztatását további egy nappal elhalasztják. Parsonsnak a kísérletről készí-

tett filmfelvételei és fényképei, a pilóták fényképes életrajzával együtt a sajtótiszt páncélszekrényében feküdtek.

A kantinból visszatérő repülők megálltak egy pillanatra a parancsnokság előtt levő fekete táblánál. A tábla azonban üres volt, és így mentek is tovább; egyesek a partra, mások a hullámbádog-barakkokba.

Augusztus 4-én reggel, a kiválasztott személyzetek ellenőrző repülésre indultak. Útjuk mindössze félóráyit tartott, de Eatherly őrnagy és társai számára megváltást jelentett. Az utolsó Iwo Jima-i repülés óta Eatherly nem szállt fel B—29-esével.

A gépek azóta is kint álltak a vakító napsütésben fürdő repülőtéren. A tudósok mérőműszereket, fényképezőgépeket és más készülékeket szereltek fel rájuk. Mint mindig, most is igen titokzatosan folyt minden. A csoportjelzéseket, a gépek farára festett nyilat átmázolták. Hat gépet készítettek elő és a gyakorló repülések alapján már azt is tudták, milyen feladatok várnak rájuk:

Három gép előrerepül, és mindegyik földerít egy-egy célt.

Egy gép szállítja a bombát.

A másik műszereket dob le.

A harmadik fényképezni fog.

Eatherly őrnagy az elmúlt napokban gyakran megkérdezte magában, milyen feladatot kap majd, és melyik város lesz a cél.

Tizenegy órakor értek vissza az ellenőrző repülésről. Néhány tiszttársával pókerezni kezdett a kantinban, de nem tudott a játékra figyelni; egyre csak az járt eszében, hogy a következő éjszaka talán az az éjszaka lesz . . .

Meg sem várta az étkezést, bement a barakkjába. A parton látott halott japánra gondolt, aztán azon töprengett, vajon van-e rádióadójuk a szigeten rejtőzködő társainak. Rágondolni is rossz volt, hogy valahol a dzsungelben néhány japán üldögél és jelentik, ha elindulnak a bevetésre. Valószínűtlennek látszott, de semmiképpen sem lehetetlennek. Most újra eszébe jutott, hogy amikor megérkeztek a szigetre, az első napokban hallották a japán adót, amely szívélyesen üdvözölte őket. Nyilvánvaló, hogy nem az ujjukból szopták a hírt. Pontosan tudták érkezésük időpontját, s közölték egységük jelzését is.

Fél háromkor kapták a hírt, hogy pontosan háromkor jelenjenek meg a törzs új szálláshelyén, megbeszélés lesz. Eatherly az órájára pillantott. Volt még 30 perce. Lezuhanyozott, fölvette egyetlen tiszta khakiszínű ingét, nyakkendőt kötött, aztán elindult a megbeszélésre. Vakítóan tűzött a nap, egyetlen fényes korongnak látszott az egész égbolt. A törzs épületét — egy tojáshéj-barakkot — kettős őrség vette körül. Az utolsók között érkezett, és gyors léptekkel igyekezett a bejárat felé. Ott azonban megállította az őr.

— Szabad a nevét, uram — mondta. Tíz hónap óta mindennap látták egymást, de az őrmester most úgy tett, mintha nem is ismerné. Névsor volt nála, kipipálta a nevét és tovább engedte.

A barakkban fullasztó hőség volt. Szótlanul ültek a kényelmetlen padokon, jegyzetfüzeteikkel legyezgették magukat és cigarettáztak. A leeresztett zsalugáter résein beszűrődő napfényben vastag fátyolként lebegett a cigarettafüst. Valamennyien hallgattak, még a megbeszélések előtt szokásos susogás sem hallatszott.

Eatherly őrnagy és társai az ötödik és a hatodik sort foglalták el. Robert Lewis százados és emberei ültek előt-

tük. Mindössze hárman hiányoztak, három tiszt. A hat gép személyzetéből csak ez a három ember nem volt jelen.

Ekkor az első sorban felállt Parsons kapitány, és szembefordult hallgatóival. Fehér bőrű arcából elővillant szúrós szeme, tekintetét végighordozta a padsorok felett, mire néhányan akaratlanul hátranéztek. Valamennyien abbahagyták a legyezgetést.

— Részt vettem a bomba előállításában, amelyet hamarosan le fognak dobni — mondta Parsons, lassan, megfontoltan, mintha minden egyes szavára vigyázni akarna. — Ezen a bombán három év óta a leghíresebb tudósok dolgoztak. A kísérletek több száz millió dollárba kerültek és mindez azért, hogy néhány ilyen bombát előállítsunk. — Szünetet tartott. Szája vékony vonallá szűkült. — De kiderült, nincs is szükségünk többre. — Fölemelte kezét és intett.

A fészerhez hasonlító helyiségben kialudtak a lámpák, és Parsons majdnem monoton hangját most már a sötétségből hallották:

— Július 16-án az Új-Mexikói sivatag egyik titkos pontján felrobbantottuk az első ilyen bombát, egy nem túlságosan magas acélszerkezet tetején. A most következő felvételeket 11 kilométer távolságból készítették.

A vetítővásznon apró fénynégyszög jelent meg, amely lassan betöltötte az egész keretet. A csillogó, szürke felület közepén mindössze parányi fekete pontot láttak. A második képen több ilyen pont látszott, míg a harmadikon — némi képzelőerővel egy gomba alakú képződmény körvonalai derengtek elő.

A padokon néhányan hátrafelé nézegettek, mert már azt hitték, hogy a vetítőgépkezelő nem a megfelelő képeket helyezte be a gépbe. Csak a negyedik és az ötödik képen tudták kiismerni magukat: felhők fölé emelkedő napot lát-

tak. Az utolsó kép végül egy gomba formájú felhőt mutatott, amelynek tetején tűzgömb fénylett.

— Ennek a robbanásnak a fénye — hallatszott Parsons hangja a sötétben — száz kilométer távolságból is látható volt. Mi, akik jelen voltunk, úgy éreztük, új kor kezdődött el...

A vetítővásznon még mindig ott állt az utolsó kép. Meglehetősen hatásos látvány volt, de semmiképpen sem repülőgépről ledobható bombához hasonlított. Amikor újra kigyulladtak a lámpák, valamennyien értetlenül néztek egymásra. Parsons megtörölte magas, verejtékező homlokát:

— Hogy mi történik, ha a bombát repülőgépről dobják le, senki nem tudja megmondani, mert ezt nem próbálták meg. Mindössze annyit tudunk, hogy a kísérleti bomba 20 000 tonna hagyományos TNT robbanóanyagnak felel meg...

Néhányan jegyzetfüzetük fölé hajoltak. 20 000 tonna TNT! 2000 géppel végrehajtott légitámadás során dobnak le annyit. Ezt már végre el tudták képzelni. De ez még mindig nem indokolta a nagy titkolódzást, az egy évig tartó kiképzést.

— Úgy számítjuk — mondta Parsons —, hogy bombánk kétmérföldes körzeten belül mindent megsemmisít. Lehet, hogy valamivel kisebb, de az is lehet, valamivel nagyobb körzetben. Többet nem tudok mondani, egyelőre legalábbis nem. Később azonban megértenek engem.

Parsons egyszer sem használta az „atom" kifejezést. Nem szólt a radioaktivitásról és a bomba más utóhatásairól sem. A repülők számára azonban a bomba továbbra is csak „the gimmich", lusta varázslat maradt. És ha már ismerték is hozzávetőleges hatását, a rájuk váró feladatra még mindig félig érthetetlenül gondoltak, és azt hitték, csak annyiban tér el a szokásos bevetésektől, hogy most egy különösen nagy bombát kell ledobniuk.

Parsons után néhány tudós emelkedett szólásra. Újra elismételték a technikai részleteket: milyen magasságból, milyen sebességgel haladva kell kioldani a bombát, és utána hogyan kell elkanyarodniuk... Már álmukban is ezeket a dolgokat fújták.

Ezután megtudták, melyek a célvárosok.

Amikor a vásznon megjelent a főcél, Hirosima légi fényképe, suttogás hullámzott végig a sorokon. A kép olyan várost ábrázolt, amilyent Japán elleni támadásaik alkalmával soha nem láttak: egy teljesen ép várost. A különlegesen éles légi fényképen ideális célpontnak látszott a folyó sík deltájában elterülő, erdős hegyekkel körülvett Hirosima. Egyszerűen nem értették, hogy a bombázórajok miért kímélték eddig. A folyó — az Ota — hat keskeny szigetre osztotta a várost, amely hatujjú torz kézre hasonlított.

A hírszerző szolgálat tájékoztatása szerint pillanatnyilag Hirosima volt Japán nyolcadik legnagyobb városa. 365 ezer ember élt itt. A város kikötője valaha fontos utánpótlási hely volt, de most, hogy az utóbbi hónapokban teljesen elaknásították a partokat — akárcsak a többi kikötőnél —, itt is teljesen megbénult a forgalom.

A gyárak a város külső kerületeiben helyezkedtek el, míg a repülőtér és a dokkok messze kint az „ujjak" végén, a síkságon terültek el.

A mutatópálca végigsiklott a „kéz" felett, aztán megállapodott a tenyér közepén, ahol az Otát széles híd ívelte át. Ez volt a célpont, itt kellett robbannia a bombának; a város középpontja, a zsúfoltan álló lakóházak és üzletek fölött.

Aztán a másik két célvárosról, Kokuráról és Nagaszakiról magyaráztak nekik. A főcél azonban Hirosima volt.

Kintről időnként behallatszott egy-egy dzsip zúgása, és ez eszükbe juttatta, hol is vannak. Öt óra telt így el, ami-

kor végül Tibbets ezredes emelkedett szólásra. Elmondta, hogy egész felkészülésük az előttük álló feladat végrehajtása érdekében történt. Hangsúlyozta: büszke rá, hogy részt vehet a támadásban, és biztosan így éreznek a többiek is. Valamennyien felfigyeltek. Ezek szerint ezen a bevetésen a parancsnokuk is velük repül.

Tibbets ezután ismertette a taktikai elgondolásokat:

A bombát Robert Lewis százados B—29-ese, az ENOLA GAY fogja szállítani. Erre az alkalomra ő, Tibbets veszi át a gép parancsnokságát és ő is vezeti a gépet. Lewis lesz a helyettese. Rajta kívül további két tiszttel egészítik ki a gép személyzetét: Thomas W. Ferebee őrnagy lesz a bombairányzó, a navigátor pedig Theodore J. Van Kirk százados; mindkét tiszt kiképző volt az egységnél.

Közölte Tibbets, hogy az ENOLA GAY mellett jobbról Charles W. Sweeney őrnagy THE GREAT ARTISTE nevű B—29-ese repül majd. Feladata, hogy ejtőernyőn különleges műszereket dobjon le, amelyek a lökéshullámok erejét mérik, és az adatokat rádión továbbítják a gépre.

Az ENOLA GAY bal oldalán George W. Marquard százados 91-es számú, név nélküli B—29-ese repül, amelyre több filmfelvevőgépet szereltek föl. A három gépből álló főkötelék tagjai Iwo Jima szigetéig külön-külön repülnek és a sziget felett találkoznak.

Sweeney őrnagynak mintegy négy mérföldnyi távolságban kell követnie az ENOLA GAY-t. A cél előtt kanyarodjon el és a bomba kioldásával egy időben dobja le műszereit. Marquard százados B—29-esének 45 mérfölddel kell lemaradnia, és ebből a távolságból kell megkezdenie a filmezést.

— A három másik gép — folytatta Tibbets — egy órával a főkötelék előtt startol. Külön-külön egy-egy cél fölé repülnek és felderítést végeznek.

Ralph R. Taylor őrnagy azt a feladatot kapta, hogy FULL

HOUSE nevű B—29-esével repüljön Nagaszaki fölé. John A. Wilson őrnagy JABBITT—III-jának Kokura, Eatherly őrnagynak pedig Hirosima volt a célja. Eatherly újra maga előtt látta a légi fényképet, az épségben maradt város torz kézfejhez hasonlító, jellegzetes képét. Ezt a várost fogják lerombolni — egyetlen bombával. Még most se tudta elhinni a dolgot. Dehát így mondták. Nem egy vadászgépektől kísért óriási bombázóegység — csak három magányos gép jelenik meg a város fölött, három magányos és mindössze egy-egy iker-géppuskával fölfegyverzett gép . . .

Mire elhagyták a barakkot, odakint már lement a nap és enyhült a hőség is. A tenger felett egyre sápadtabb lett az ég, és a szigeten sorra kigyulladtak a lámpák. A sátrak és a barakkok ajtajában, és amerre sejteni lehetett a kifutópályákat, ezernyi fényforrás izzott fel, s az egész sziget felett megvilágította az éjszakát.

Eatherly sokáig ébren feküdt, szeme előtt ott lebegett a város képe. Ő fogja először megpillantani.

Ezen az éjszakán, a bevetés előtti utolsó éjjelen alig aludt közülük valaki. Kettőjüknek különös oka is volt erre: Robert Lewis századosnak, mert az ő gépének kellett szállítania az új bombát; és egy legendás hírű angol R.A.F.-pilótának,* Leonard Cheshire-nak, az angol miniszterelnök külön megfigyelőjének. „Bob" Lewis százados, az elit-egység tizenöt gépparancsnoka közül az egyik legjobb, de mindenesetre az egyik legtapasztaltabb B—29-es pilóta volt. Mint a Boening Művek berepülő pilótája, a fiatal százados már az átalakított gépek első kísérleti példányain is repült. Lewis nemcsak azért csalódott, mert át kellett adnia helyét Tibbets ezredesnek. Legfőképp az bosszantotta, hogy személyzetének három tisztje — a másodpilóta, a bombairányzó és a navigátor — nem vehet részt a beveté-

* R. A. F. — Royal Air Force (Brit Királyi Légierők)

sen, mert Tibbets régi, még Európából ismert bombairányzóját és navigátorát akarta magával vinni az útra.

Lewis nem tudta megérteni, miért. Nem tartotta szerencsés dolognak, hogy begyakorolt együttesét megbontják, és olyan emberekkel pótolják, akikkel még soha nem repült. De ez csak egyik oka volt, amiért Bob Lewis rossz szájízzel gondolt az ezredesre. Azon a napon, amikor megtudta, hogy embereivel együtt ő is részt vesz a nagy bevetésben, akkor történt a másik dolog a repülőgépük elnevezésével.

Ezen a délutánon berohant hozzá a barakkba Joe Stiborik, a radarkezelő. Sápadtan jelentette, hogy valaki elkeresztelte a gépüket. Rögtön odamentek a B—29-eshez, és a vezetőfülkén nagy fekete betűkkel festett feliratot láttak: ENOLA GAY. Lewis magánkívül volt. Mint gépparancsnoknak, az ő kizárólagos joga volt, hogy elnevezze gépét. Sőt, több, mint joga; a pilóták között szinte babonának számított ez a dolog. Rátámadt a földi személyzet parancsnokára, hogy miképpen került a név a gépre. Az azt felelte, nem mondhatja meg. Ám amikor Lewis követelte, hogy azonnal távolítsák el a nevet a gépről, a tiszt kibökte: Tibbets ezredes parancsára festették rá. Lewis azonnal Tibbetshez ment. Az ezredes sajnálkozott; nem gondolta volna, hogy valakinek nem tetszik, ha az anyjáról nevezik el a gépet. Lewisnek nem tetszett. Dehát csak százados volt. Tibbets meg ezredes, és a parancsnoka.

Maradt tehát a név, az a név, amely bekerült a történelembe.

A másik csalódott és dühös ember egy huszonnyolc éves angol tiszt volt, aki hazája legmagasabb katonai kitüntetéseit viselte: Leonard Cheshire a R.A.F. egyik rajának, a híres 617-ik egységnek a parancsnoka. Németországban az ő gépei bombázták szét többek között Peenemündét és a Möhnei völgyzáró gátat.

Cheshire — William Penney angol tudóssal együtt — július 26-án érkezett Tiniánra, mint a brit miniszterelnök (a július 26-a óta visszavonult Churchill utóda, Clement Attlee) személyes megbízottja, hogy részt vegyen az első bevetésben. A bomba elkészítése eredetileg közös angol—amerikai terv volt. Groves tábornok azonban túl veszélyesnek tartotta, hogy másokkal is megosszák a bomba titkát, ezért az angol tudósoknak 1944 óta alig engedték meg, hogy betegyék lábukat a Los Alamos-i fegyverlaboratóriumba. A bomba amerikai bomba lett.

Churchill már július 4-én, az alamogordói kísérlet előtt hozzájárult a bomba alkalmazásához. A londoni haditanács azonban presztizskérdésnek tekintette, hogy az első bomba ledobásánál megfigyelővel képviseltesse magát. Truman elnök Potsdamban bele is egyezett ebbe; Potsdamban. De itt Tinian szigetén, amikor a hat gép személyzetét összehívták tájékoztatásra, a két angol már nem volt jelen. Farrel tábornok, Groves tábornok helyettese, közölte Cheshirével, hogy ő és Penney sajnos nem lehet jelen a támadásnál. Magyarázatot nem adott.

Cheshire minden reményét Le May tábornokba vetette, akit még Európából ismert. Az angol tiszt augusztus 4-én délután a guámi főhadiszállásra repült, hogy tisztázza a félreértést. Pedig nem volt semmiféle félreértés. Le May tábornok sem tudott mit tenni. Ő is olyan parancsot kapott, hogy az angolok nem repülhetnek.

Augusztus 5-én reggel Tiniánra érkezett Spaatz tábornok. Cheshire berontott a csendes-óceáni amerikai stratégiai légierők parancsnokához, de Spaatz is leintette:

— Akár hiszi, akár nem, képtelen vagyok változtatni rajta. Nyilvánvalóan Washington ügye ez. Ahhoz, hogy részt vehessen a bevetésen, Truman elnök személyes hozzájárulása szükséges, és kétlem, hogy ezt még időben megkapná.

Cheshire és Penney tiltakozást juttatott el Washingtonba, a Joint Staff misszió angol vezetőjéhez, Sir Henry Maitland Wilson táborszernagyhoz. De a válasz késett.

Augusztus 5-én, vasárnap reggel, a kijelölt hat gép még egy utolsó, rövid ellenőrző repülésre indult. Semmi különös nem volt ebben, de mégis valamennyien idegesek voltak. Az előző héten történt, hogy egy másik egység négy B—29-ese felszálláskor nekirohant a kifutópálya végénél meredező korallsziklának és mind a négy porrá égett.

Tizenhárom óra negyvenötkor aztán megérkezett Guámról Le May tábornok értesítése. A pilóták tudták, hogy a jelentésnek ekkortájt kell befutnia, és türelmetlenül várakoztak a parancsnokság előtt. Nem csalódtak. A célvárosok fölött kedvező volt az idő. Tudták, még ezen az éjszakán startolni fognak. A hat B—29-est még egyszer átvizsgálták és feltöltötték üzemanyaggal. A repülőkre ezután már nem volt szükség, kizárólag a tudósoknak volt még tennivalója.

Albert F. Birch fizikaprofesszor, aki a hirosimai bombával kapcsolatos műszaki munkálatokat vezette, Los Alamosban azt javasolta, hogy a bombán csak a start után, a B—29-es fedélzetén végezzék el az utolsó szerelési munkákat. Groves tábornok, Oppenheimer és Parsons akkor elvetette ezt a javaslatot, túl nagynak találták a kockázatot; elég ha megfeledkeznek valamiről vagy éppen nincs a kezük ügyében a megfelelő szerszám és máris kérdésessé vált minden. Most azonban, tekintettel az elmúlt héten, start közben felrobbant négy B—29-es esetére, Farrel tábornok és Tibbets ezredes újra előhozakodott a professzor javaslatával: indítványozták, hogy az utolsó műveleteket csak felszállás után végezzék el a bombán.

Az ENOLA GAY startja rendkívül veszélyesnek ígérkezett. A gép, elsősorban a rengeteg üzemanyag miatt, mintegy húsz százalékkal túl volt terhelve. Ha a háromkilomé-

teres kifutópályán csak néhány métert is tévednek, máris lezuhanhat. Senki sem merte vállalni a felelősséget, hogy esetleg egy atombombával megterhelt B—29-es robbanjon fel a szigeten.

Így aztán Parsons is beleegyezett a dologba: — Nem akartam feszültséget a csoportban, hát elhatároztam, hogy eszerint csináljuk — mondta.

Parsonsnak így mindössze néhány órája maradt „elkészítenie" a bombát. Pontosan tizenegy műveletet kellett elvégeznie, hogy a bombát „életre keltse".

Késő délután volt, amikor a vitorlavászonnal bevont bombát a szerelőcsarnoktól a rakodócsoporthoz vitték. Sok titokzatos dolgot hallottak róla és washingtoni katonai körökben még ekkor is húzódoztak tőle, hogy alakját és nagyságát nyilvánosságra hozzák. A bombán azonban nem látszott semmiféle titokzatosság. Hossza négy méter, átmérője egy méter körül volt, akár egy tízezer fontos bomba; külsőleg pontosan olyan volt, mint amilyeneket a gyakorlóbevetések során dobtak le Japánra. A titok a bomba belsejében rejlett, amit a gépen levők közül csak Parsons és asszisztense ismert.

Az ENOLA GAY lassan odagurult a rakodóakna fölé, aztán a hidraulikus emelő centiméterről centiméterre emelve, behelyezte a bombát az első bombatérbe.

Közben a GREAT ARTISTE-be is beszerelték a mérőműszereket, amelyeket Luis W. Alvarez, egy fiatal fizikus szerkesztett meg itt Tiniánon. Los Alamosban ugyanő konstruálta meg a bomba milliomod másodpercre funkcionáló gyújtószerkezetét is. A műszereket a bomba kioldásával egy időben, ejtőernyővel kellett leereszteni, s azok rádión továbbították észleléseiket a lökéshullámok erejéről. A kilencvenegyes számú B—29-esbe is beépítették a filmfelvevőgépeket. Miután az előkészületek befejeződtek, a gépeket kettőzött őrség vette körül.

8

22 órára tűzték ki az eligazítást. Megpróbáltak aludni, de egyiküknek sem sikerült, így hát valamennyien pókereztek.

A hat gép személyzete ismét megjelent eligazításra. Még egyszer tüzetesen elmagyarázták nekik a célvárosokról készült légi felvételeket, olyannyira, hogy akár álmukban is le tudták volna rajzolni őket. Parsons kapitány ismertette a taktikai utasításokat, s a tudósok újra figyelmeztették az ENOLA GAY személyzetét, hogy a bomba kioldása után azonnal kotródjanak.

Charles F. McKnight százados TOP SECRET nevű gépét még a délelőtt folyamán átirányították Iwo Jimára, ahol felkészültek rá, hogy szükség esetén másik gépbe rakhassák át a bombát. Az itt állomásozó gépek is a különleges egységhez tartoztak, és William Blanchard ezredes parancsnoksága alatt álltak. Blanchard ezredes volt Spaatz tábornok segédtisztje.

— A három időjárást jelző gép — közölte Tibbets — egy órával a főkötelék előtt, egy óra 30-kor startol.

Tibbets magához szólította a három gép parancsnokát és rádiósait, s átadta nekik a rejtjel-táblázatokat.

— Jelentéseiket Tiniánnak küldjék — mondta Tibbets —, és ne a mi támadó bombázóinknak. Jelentéseik a földi állomásra futnak be. A bombázógépek ugyanarra a hullámra állnak be, és veszik az önök adásait. Minálunk egész úton teljes rádiótilalom lesz.

23 órakor fejeződött be a tájékoztatás. A három felderítő gép személyzete lement a raktárba, hogy ejtőernyőket és más felszerelési tárgyakat vételezzenek. Mac Lanahan, a biztonsági tiszt, meg jó néhány őr kísérte őket. Az őrség akkor is velük tartott, amikor a dzsipekkel gépeikhez mentek.

A STRAIGHT FLUSH ott állt a betonkifutópályán. Fényszórók világították meg és a fehér fényben valószínűtlenül nagynak látszott. Eatherly maga elé rakta a földre ejtőernyőjét, az úszómellényt, a tőrt, s az élelmiszer pótadagokat... mindazt, amit a 16 órás repülés alatt testén kellett hordania. Beosztottjai hasonlóan kirakták cókmókjukat és Eatherly mindent kínos gonddal szemügyre vett. További félóra alatt az ellenőrző listát vették sorra.

Közben megfigyelhette, hogy a kifutópálya mentén filmfelvevőgépeket, s egész lámpaerdőt állítanak fel. A szerelők sötétben dolgoztak és csak az árnyékukat látta, ahogy a hosszú kábeleket vonszolták a betonon. Nem őmiattuk voltak itt. Az ENOLA GAY indulását kellett filmre venniük.

Eatherly a repülőtér mögött húzódó dombok felé pillantott. Sötétségbe burkolóztak és csak sejteni lehetett a dzsungelt. Ha tényleg rejtőztek még ott japánok, és rádiójuk is volt, úgy ezen az éjszakán ugyancsak akadt jelentenivalójuk! Még mindig tikkasztó volt a hőség, de a tenger felől hűvös, frissítő szél lengedezett. Semmire se gondolni — ez volt a legértelmesebb dolog. Mikor mindennel végeztek, az utolsó parancskiadásra siettek.

A barakk homlokfalán hatalmas tengerészeti térkép lógott, rajta a repülési útvonal rajza.

— Néhány óvintézkedést tettünk — mondta Parsons kapitány az összegyűlt repülőknek. — Óvintézkedéseket a biztonságuk érdekében. Repülési útvonalukon végig, mintegy 300 mérföldnyire a japán partokig, haditengerészeti

egységek, rombolók és cirkálók állomásoznak... — Parsons megmutatta helyzetüket a térképen. Valamennyien szótlanul jegyzeteltek.

— A partok mentén — folytatta Parsons —, a támadás körzetében tengeralattjárók állomásoznak. — Ezek helyzetét is megmutatta. — Holnap korán reggel, a célvárosoktól mintegy 75 mérföldnyire tengeri mentőgépek őrködnek a levegőben. Ha úgy adódna, összeköttetésbe léphetnek velük, s ők megkezdik a mentést... — Parsons szünetet tartott. — A célvárosok felett nem lesznek biztonsági intézkedések.

Azt már nem mondta meg nekik, hogy ezen a napon ő is egész idő alatt azon gondolkodott, mit tenne, ha japán terület felett lelőnék és fogságba kerülne. Ő volt az egyetlen, aki pontosan tudta, mi rejtőzik az ENOLA GAY bombaterében. Egyedüli volt, aki valamit elárulhatott volna. Parsons nem az az ember volt, aki ilyen kockázatot vállalt volna.

— És még valamit — mondta Parsons. — Mielőtt kimennek innen, mindenki szemüveget kap. — Ezzel egy nehéz, vastag, sötét lencséjű szemüveget húzott elő a zsebéből, és felmutatta nekik. — A támadás alatt ilyen szemüveget viselnek majd. Semmi körülmények között ne vegyék le. A lencsét tetszés szerint világosíthatják, de mielőtt a bombát ledobják, állítsák teljesen sötétre. Tegyék, amit mondok. Vak pilóták még nem vezettek haza egyetlen B—29-est sem. — A szemüveget kezében tartva, néhány pillanatig szótlan maradt. A barakkban csend volt. Mindenki hallgatott. Egy segédtiszt jött be, jelentést hozott. — Az utolsó időjárásjelentések — mondta Parsons. — Kedvezőek. A célok felett derült az ég.

Parsons lelépett az emelvényről, de senki se mozdult, némán álltak. Az egység tábori lelkésze, William B. Downey káplán, százados lépett a dobogóra.

— Mindenható Atyánk, aki meghallgatod mindazok imáját, akik szeretnek Téged, kérünk, gyámolítsd őket, akik fölmerészkednek a Te eged magasságába és segítik a harcot ellenségeinkkel — kezdte imáját. — Kérünk, védd és óvd meg őket, amikor elindulnak, megvívni harcukat. Add meg nékik éppúgy, mint minékünk, hogy szüntelen maguk mellett érezzék a Te erődet és hatalmadat, és engedd meg, ó Atyánk, hogy segítségeddel mihamarabb befejezzék a háborút. Kérünk Téged, mihamarabb érjen véget a háború, hogy újra békében éljünk itt e földön...

Downey káplán nagyon nyugodtan beszélt, és nyugalma átterjedt az őt hallgató, szótlanul álló repülőkre is.

— Vedd oltalmadba e férfiakat, akik hosszú útra indulnak ezen az éjszakán, és segítsd őket, hogy biztosan visszatérjenek körünkbe. Benned bízva járjuk az utunkat Uram, mert tudjuk, hogy a Te oltalmad alatt állunk, most és mindörökké, ámen.

Félegykor étkeztek, együtt a többi gép személyzetével. Most már hétfő volt, hétfő, augusztus 6-a. Az időjárást jelző gépek személyzete kiautózott a B—29-esekhez. Egy óra tizenötkor startra készen álltak.

Eatherlyből csak akkor szállt el az egésznapos feszültség, amikor a gépbe szállva, becsapódott mögötte a fémajtó, majd zümmögni kezdett az indítómotor és füstöt, lángot lövellő robbanással beindultak a motorok. Olajos, overallos emberek futottak át a lámpák fénynyalábjain. Egyhangúan zúgott a négy motor, és Eatherly többé nem gondolt semmire. Csak a műszereket figyelte.

Felhívta az irányító tornyot és startparancsot kért. Tisztán, érthetően és nyugodt hangon érkezett a felelet:

— Irány Keletnek. A-kifutópálya. „A", mint Able.

Megismételte:

— A-kifutópálya. „A", mint Able.

Ahogy kinézett az oldalablakon, a STRAIGHT FLUSH jobb és bal oldalán megpillantotta a két másik gép sötét körvonalait.

Egész teste átvette a motorok rezgését és gyomrában megint érezte azt a könnyű, nyomasztó érzést, amely mindig elfogta start előtt. Bal karját szeme elé emelte és órájára pillantott.

— Figyeld a fényeket — mondta a másodpilótának, és ő is a kifutópálya szalagjára meredt, amely vakító fényességben húzódott előttük. Amikor felvillant a zöld fény, levette lábait a fékekről, és egyidejűleg előrenyomta a négy gázkart. Felüvöltöttek a motorok és a B—29-es megkezdte útját a fényalagútban, amely belevezette az éjszakába.

Ahogy közeledtek a kifutópálya végéhez, magán érezte a másodpilóta pillantását, ő azonban a földön tartotta a gépet. Az utolsó pillanatig várt, és csak akkor húzta maga felé a botkormányt, amikor a fehér betonpálya vége szinte a gép alá ért, s meglátta a tenger halvány csillogását. A B—29-es orra meredeken felemelkedett, aztán újra lesüllyedt. A forgó kerekek még egyszer megérintették a földet, aztán könnyed billenéssel máris a levegőben voltak.

A STRAIGHT FLUSH homályos vezetőfülkéjében csak a műszerek foszforzöld fénye világított. A B—29-es szárnya alatt sötéten csillogott a tenger. Eltűnt mellőlük a velük együtt startolt két másik időjárásjelző gép is, amelyek Kokura, illetve Nagaszaki felé tartottak. Egyedül voltak, előttük az éjszaka és hosszú út várt rájuk a tenger felett. Öt óra múlva azonban reggel lesz és három órával később meglátják a várost. Az ő városukat. Azt mondták, Hirosima fölött felhőtlen, tiszta reggel lesz.

Első céljuk a 622 mérföldnyire fekvő Iwo Jima-sziget volt. Hamarosan felhők között repültek. Időnként egy-egy futózápor paskolta végig a vezetőfülke ablakait. Egyenletesen jártak a motorok, egyhangú zúgásukat alig hallották

a fülkében. A személyzet az utóbbi két éjszakán jóformán alig aludt valamit; ha repülni és élni akartak, ébren kellett tartani őket. Eatherly átadta a kormányt a másodpilótának, ő pedig hátrament, hogy ellenőrizze a személyzetet. Thornhill százados a pilótaülés baloldalán elhelyezkedő navigátor-fülkében ült. Ceruzával, vonalzóval és szögmérővel dolgozott, gyengén megvilágított asztalkájánál. A LORAN-berendezésen zölden csillogtak előtte az impulzusok, a távolságmeghatározások. Thornhill felpillantott:

— Pontosan a megadott irányban vagyunk — mondta. — 120 perc múlva elérjük Iwo Jimát.

Két óra múlva. Aztán már hajnalodik, lassan virrad, először csak gyenge, bíborszínű csillogást látnak keleten. Nagy magasságban repülve, előbb pillantják meg a hajnalt, mint a város lakói, annak a városnak a lakói, amelyik a céljuk.

Órájára nézett. 2 óra 20 volt. 12 óra múlva szállnak le Tiniánon. Azt kívánta, bárcsak idősebb volna 12 órával. Azonban még csak 2 óra 20 volt, és a szigeten most startolt a másik három B—29-es, köztük a bombát szállító gép is.

A filmezéshez felállított lámpák világos fényfolyosót vágtak az éjszakában, és vakító fénybe borították az indulásra kész három B—29-est. A személyzet csoportokba verődve várakozott a gépek előtt. Az alumíniumtestek úgy csillogtak a fényárban, mintha belakkozták volna őket. Ha néhányan eddig azt is hitték, hogy egészen közönséges bevetésre indulnak — a berregő kamerák és a katonai fényképészek villanófényei láttán rádöbbentek, milyen nagy dologra készülnek.

Most, a start előtti utolsó percekben már semmi tennivalójuk nem volt. A tudósok még egyszer ellenőrizték a gép fedélzetén elhelyezett műszereket, a gépparancsnokok

pontról pontra végigmentek az ellenőrző listákon. Parsons kapitány, mint mindig, most is sápadtan, egy kölcsönkért repülős öltözetben, fehér tengerészsapkában állt Farrel tábornok mellett. A rádióösszeköttetést beszélték meg. Tibbets ezredes a start előtti utolsó utasításokat adta személyzetének. Egyre-másra villogtak a lámpák, újra és újra jött valaki, hogy a személyzetnek emléktárgyakat adjon át; órákat, leveleket, sőt sapkákat is hoztak, hogy a nagy bevetésen ezeket viselje. És ha szerencsésen visszaérnek, tulajdonosaik majd mutogathatják őket; elmondhatják, hogy az órájuk részt vett a nagy bevetésben. Egyik-másik repülőnek négy óra is ketyegett a csuklóján.

Aztán elérkezett az indulás ideje. Az ENOLA GAY hajózónaplója szerint 2 óra 27 perc volt, amikor elindultak a B—29-es motorjai. A napló első oldalát Van Kirk már kitöltötte. „Repülőgépszám: 44—86 292, Típus: B—29-es, Dátum: 1945. VIII. 6. A felszállás helye: Tinián, A. P. O. 247, Cél: Hirosima." Még egyszer felberregtek a filmfelvevők, hogy megörökítsék az új korszak első perceit.

Az ENOLA GAY 2,35 órakor siklott ki a fényképészek gyűrűjéből. A starthelyet őrség vette körül; az őrség lánca mögött, egy teherautó tetején ott álltak a többiek, az otthon maradók. Köztük volt, Cheshire, az angol R.A.F. pilótája is, akinek pedig, a brit kormány hivatalos megfigyelőjeként, részt kellett volna vennie a bevetésben. Mikor beindították a motorokat, Farrel tábornok az irányító toronyhoz vitette magát, hogy jobban láthassa a startot.

Az ENOLA GAY a középső kifutón, az A-pályán állt. Jobb oldalán Sweeney őrnagy B—29-ese, a műszerekkel felszerelt GREAT ARTISTE várakozott. A baloldali kifutópályán Marquard százados B—29-esét, a filmfelvevőkkel felszerelt gépet láthatták az irányító toronyból. Tiniánon volt a világ leghosszabb kifutópályája: most azonban nem

voltak biztosak benne, elég hosszú lesz-e. Az ENOLA GAY tizenötezer fonttal túl volt terhelve. Startsúlyának felét az üzemanyag tette ki. Minden cseppre szüksége volt.

Aztán elhangzott az utolsó hívás az irányító toronyból, és mindjárt megérkezett rá a válasz: „Dimples Eight Two — engedélyezem a felszállást!" Dimples (Dóra) Eight Two (nyolc, kettő) volt az Enola Gay hívójele.

A hatalmas, harminc méter hosszú, 42 méter fesztávolságú nehéz gép pontosan 2 óra 45-kor kezdte meg startját. Ijesztő lassan indult, és az irányító toronyban mindenki tudta, hogy Parsons kapitány most az első bombatérben kuporog, s ölében ott a bomba gyújtószerkezete. Az ENOLA GAY orra még mindig a föld felé mutatott és még mindig túlságosan lassan haladt... aztán a kifutópálya utolsó méterein végre felemelkedett, és a toronyban levők újra lélegzetet mertek venni.

Los Alamosban, Új-Mexikó vad hegyei közt, ahol a tudósok megalkották a bombát, ekkor még vasárnap volt, augusztus ötödike, 10 óra. Washingtonban, ahol Groves tábornok várta a híreket, délután 2 óra. Az Atlanti-óceán közepén haladó „Augusta" cirkáló fedélzetén, amelyen Truman elnök Potsdamból hazafelé tartott, délután 17 óra.

Tiniánon a két másik gép kétperces késéssel követte az ENOLA GAY-t. Farrel tábornok azonnal a rádiószobába ment. Parsons és Farrel speciális rejtjelrendszert dolgozott ki erre az alkalomra, hogy később, a bomba ledobása után kapcsolatba léphessenek egymással. Parsons-nak a „judge" (bíró) jelszóval kellett jelentkeznie.

A rejtjelrendszer három sorból állott. Az A-sor, az Affirm azt jelentette, hogy minden rendben történt. Ha például „judge" a következőt rádiózta:

„Affirm 1" — ez azt jelentette, „Minden terv szerint, minden szempontból siker, további akciók azonnali előkészítését javaslom."

„Affirm 2/6": „A látható hatás nagyobb, mint a Trinity kísérlet. Hirosima cél."

„Affirm 9": „A ledobás után normális körülmények a gépben. Útban a támaszpont felé."

A B-sor, a „Baker" azt jelentette, hogy nem minden sikerült. „Baker 12." „Nem biztos, hogy a bomba a kijelölt célban robbant." „Baker 14": „Igen csekély károk látszanak."

C-sor, a „Cast" azt jelentette, hogy az akció kudarcba fulladt. „Cast 21": „Szemmellátható műszaki kudarc." „Cast 24": „A bombán bekövetkezett elektromos hiba miatt visszafelé a megbeszélt helyre." „Cast 25": „Visszafelé a bombával a megállapított helyre — a gép hibája miatt."

A rejtjelrendszert úgy dolgozták ki, hogy minden elképzelhető eseményt egyetlen jellel és egyetlen számmal közölni tudtak. A rejtjelkulcsból két példány volt. Az egyiket Parsons vitte magával, és megígérte Farrelnek, hogy szükség esetén, ha például az ENOLA GAY leszállásra kényszerülne, ezt a példányt megsemmisíti. A másik példány Farrel tábornoknál maradt, rajta kívül csak egyetlen ember, egy Ed Dahl nevű tudós ismerte, aki a rádiókapcsolatot tartotta Tinián és a repülőgépek között.

Farrel tábornok ultrarövid hullámú adóján a start után egy óráig még összeköttetésben állt az ENOLA GAY-el. A gépen minden rendben volt. Parsons kapitány hozzálátott, hogy beszerelje a gyújtószerkezetet a bombába. Farrel tábornok többször is megkérdeztette, végzett-e már. A válasz mindig azonos volt: Parsons még dolgozik. Aztán három óra tizenháromkor megszakadt az összeköttetés. És ettől kezdve hiába próbáltak kapcsolatot teremteni, nem kaptak feleletet. Az ENOLA GAY hallgatott...

9

Az ENOLA GAY — fedélzeti naplója szerint — ekkor a 338. fok körzetében, 1219 méter magasságban repült. Személyzete, éppúgy mint az őt követő két gépé, tizenkét főből állt. Legtöbbjük még ekkor sem tudta, miféle bombát szállít az ENOLA GAY első bombaterében. Ezt csak Parsons kapitány és a gépen levő két asszisztense tudta, de azzal ők sem voltak teljesen tisztában, mekkora is a hatása. Egy kipróbálatlan uránbomba volt ez; az alamogordói sivatagban plutóniumot robbantottak fel.

Az ENOLA GAY-nek erről az útjáról sokat írtak már. De eddig még senki sem szólaltatta meg azokat, akik a gépen voltak ezen az éjszakán. Robert Lewis kapitány, a másodpilóta a repülés alatt feljegyzéseket készített. A többiek később számoltak be útjukról. Hogy mi történt ezen az éjszakán, amikor az ENOLA GAY egyetlen bombával a fedélzetén célja felé haladt, a következőkben a gép személyzete mondja el saját szavaival:

Parsons kapitány: A start után minden rendben ment, kivéve azt, hogy eleinte kedvezőtlen magasságban, négyezer lábon (1219 méter) kellett repülnünk, hogy elkerüljük a találkozást azzal a hatszáz B—29-essel, amely éppen ebben az órában tartott hazafelé egy Japán elleni támadásból.

Tibbets ezredes: Iwo Jimáig a táv legnagyobb részét felhők között tettük meg. Esett, és időnként erősen hintáztunk. Amennyire csak lehetett, kitértünk a tornyosodó felhők elől, hogy Parsons könnyebben végezhesse

munkáját. Ő és asszisztense, Morris Jeppson hadnagy a bomba mögött egy parányi helyen kuporogtak. A homályban igen rosszul láttak, és tudtuk: az a legnehezebb számukra, hogy a tucatnyi vezetéket helyes sorrendbe kössék össze, mert szinte az egész berendezés elektromos árammal működött.

Parsons kapitány: A start után beültem a bombához. Ráértem, bőségesen volt időm, hogy a vezetékeket bekössem. Egyetlen biztos rádió-összeköttetésünk az ultrarövid hullámú adón volt. Ezen a reggelen különösen kicsi volt a hatásköre, mert mindössze négyezer láb (1219 méter) magasan repültünk.

Lewis százados: Három óra tizenháromkor zavar keletkezett a fedélzeti rádiónkban. Ha lenyomtuk a „belső kapcsolat" gombot, hallottuk a belső beszélgetéseket és a külső adásokat is. Tibbets megparancsolta, minden beszélgetést szüntessünk meg, hogy tarthassuk az összeköttetést Tiniánnal.

Parsons kapitány: Tiniánon azt kérdezték; készen vagyok-e már a szereléssel? Tibbets válasza: még dolgozik rajta. — De mikorra aztán végeztem, kikerültünk az URH-adó hatásköréből, úgy hogy az otthoniak bizonytalanságban maradtak.

Lewis százados: Időnként nagy gomolyfelhőkbe kerültünk. Mindenki végezte munkáját. Van Kirk százados a navigátorunk, és Stiborik őrmester, a radarfigyelőnk Mariana-szigetek északi része felé irányították jelzéseiket, és radar szélmegfigyeléseket végeztek. Duzenbury őrmester és asszisztense, Shumard őrmester a generátorokat kezelték. Nelson őrvezető, a fedélzeti rádiósunk állandóan ellenőrizte a LORAN-berendezést.

Tibbets ezredes: Akár egy jól működő óraszerkezetben, minden rendben ment. Valójában az elképzelhető legunalmasabb repülés volt ez. Minden tervszerűen történt.

Lewis százados: Négy óra húsz. Dutch Van Kirk E.T.A. (estimated time of arrival = valószínű érkezési idő) jelzést küld Iwo Jimának. Öt óra ötvenkettőre jelzi érkezésünket. Majd meglátjuk.

Az ezredesen látszik, nehéz nap van mögötte; a mindenféle izgalmak és előkészületek után rászolgált egy kis alvásra. Szemmel tartom az automata kormányt és eszem valamit. Sonkás és sültmarhahúsos szenvicseket hoztunk magunkkal és egész bödön kávét meg különféle gyümölcsöket.

4.30-kor a késői holdfelkelte halvány fényét látjuk. Majd ha már ledobtuk a bombát és hazafelé tartunk, biztosan jobb kedvünk lesz. De még jobb lesz otthon.

5 óra. Szemmelláthatóan pirkad — szívderítő látvány. Különösen azután, hogy az elmúlt félórát nagy felhőhegységek kerülgetésével töltöttük el. 5 óra 15-kor már úgy fest, derült időnk lesz. Tom Ferebee őrnagyot, a bombairányzónkat nem hatotta meg az idő.

5.52. Odakint teljesen kivilágosodott. Már csak néhány mérföldnyire vagyunk Iwo Jimától. Megint emelkedünk, most kilencezer láb magasra. A magasságon csak akkor változtatunk, ha egy órányi távolságra leszünk Japántól.

Tibbets ezredes: A GREAT ARTISTE-tal és a 91-essel három perc késéssel találkoztunk Iwo Jimánál. Mindkét gép besorolt mögénk.

Lewis százados: Iwo Jima után alacsonyabban szálló, szakadozott felhőzet. Hamarosan vastag felhőtakarón repülünk át. 7.10-kor kezd felszakadozni, felettünk ritkás bárányfelhők, alattunk felhőgomoly. Szépen süt a nap. Körülbelül két óra múlva dobjuk le a bombát.

Parsons kapitány: Húsz perccel azelőtt, hogy felemelkedtünk a szükséges magasságra, elhatároztuk most már befejezzük a bomba előkészítésének utolsó munkálatait is. Természetesen még visszamehettünk volna, ha meg kell fordulnunk.

Lewis százados: 7.30-kor élesítették a bombát. Bíztam benne, hogy Parsons tudja, mi a teendője, de azt hiszem, ő is csak bízott benne. Most már „él" a bomba, és egészen furcsa érzés abban a tudatban repülni, hogy közvetlenül alattunk fekszik. Lekopogom ...

7.40-kor emelkedni kezdtünk, hogy elérjük az előírt 30 ezer lábnyi (9144 méter) magasságot. 20 ezer lábon ráállunk még egyszer az összes állomásra. Mindenhonnan kielégítő jelentések futnak be. Három időjárást jelző gépet küldtünk előre, hogy felderítsék a kérdéses célokat. Mióta Tiniánnal megszakadt az összeköttetésünk, mi is teljesen beszüntettük az adást.

Abe Spitzer őrmester, a GREAT ARTISTE rádiósa: Most minden az időjárásjelentéstől függ. A feladat végrehajtása közben, de talán egész életemben az a nyolc óra utáni néhány perc volt a leghosszabb, amikor az időjárásjelentésnek tulajdonképpen be kellett futnia.

Vártam és vártam. 8 óra tíz. 8 óra tizenkettő. Még mindig semmi hír. Talán elszalasztottam a vételt? Elromlott a rádió? Valamit hallottam. Izgatottan hajoltam előre. Az első gép hívójelei voltak. A földi állomásnak jelentett. Ceruzáért nyúltam. Reszketett a kezem ...

A STRAIGHT FLUSH vezetőfülkéjébe besütött a nap. A felderítőgép hat és fél órai repülés után, nyolc óra előtt néhány perccel érte el a célját. Az út sem Eatherlynek, sem nyolc emberének nem okozott különösebb nehézséget, említésre méltó esemény nem történt. Iwo Jimát elhagyva, a gép farában ülő lövész belőtte az iker-géppuskát, aztán fokozatosan kilencezer méter fölé emelkedtek.

200 mérfölddel a cél előtt a legénység magára vette a fémlapokkal borított nehéz védőöltözetet, amely a légvédelmi gránátok repeszeitől védte őket. Eatherly soha

nem vette fel, mert a puffadt mellény csak akadályozta a mozgásban, és azon a nézeten volt, hogy gépével könnyebben kimenekülhet a légvédelem és a vadászgépek tüzéből, ha szabadon mozoghat.

7.30-kor a jobb szárny alatt szárazföldet pillantottak meg: valamelyik sziget, talán Shikoku csúcsa lehetett. Fokozott riadókészültséget rendelt el és magához hívatta a navigátort.

Eatherly kikapcsolta az automata kormányt. A navigátor utasításai szerint — aki futva hozta az adatokat — korrigálta a repülési irányt, s közben a vezetőfülke ablakán az eget kémlelte. Még mindig nem tudta elhinni, hogy minden ilyen zökkenőmentesen történik. Pedig ez volt pilótaéletük legkönnyebb feladata: mindössze annyi tennivalójuk volt, hogy magányosan, nagy magasságban el kellett repülniük egy város felett, és rádiójelentést kellett leadniuk. Még bombát se vittek. A várost már negyven mérföldről meglátták. Tizenötezer láb magasságban ritkás felhőréteg húzódott, de a város felett már nagy darabon felszakadozott. A navigátor az ülés előtt térdelt és kibámult a fülke ablakán. Mozdulatlanul kuporgott ő is, meg a bombairányzó is, aki elöl, a gép orrában figyelt. Eatherly csak szalmaszín haját látta.

Thornhill bólintott.

— Ez az — mondta. — Hirosima.

Thornhill bejelentése felesleges volt, mert Eatherly a megbeszélésen mutatott légi fényképek után mindjárt megismerte a várost. Felismerte a felvételeken is látott hidakat, amelyek átívelték a folyó ágait, a „tenyérben" zsúfolódó épületeket, s a tengerbe nyúló hat ujjat. Megparancsolta a géppuskásnak, hogy fokozottan figyeljen és ha vadászgépeket lát, vagy tüzelni kezd rájuk a légvédelem, időben, pontosan figyelmeztesse őket.

Közeledtek a város felé. Eatherly az eget nézte és várt.

Várta az apró, piszkos füstpamacsokat és az azokat követő tompa dörrenéseket. De nem történt semmi. A légvédelem hallgatott.

Kutatva nézett szét az égen, de vadászgépeket se látott sehol. Aztán a város fölé értek. Megnézte az óráját. 8 óra 9 perc volt. Percnyi pontossággal érkeztek. A hirosimai órák 7 óra 9 percet mutattak akkor.

És most már maga alatt látta Hirosimát, a folyó hegyektől koszorúzott sík deltájában elterülő várost. De most egészen másként nézte, mint a légi felvételeken, mert hirtelen eszébe jutottak a benne élő emberek is. Elgondolkozva nézett lefelé, de onnan semmi zaj nem hatolt fel hozzájuk. Napfényes, nyugodt reggel borult Hirosimára, amely éppen megkezdte szokásos, mindennapi életét. Átrepültek a város fölött, aztán visszafordultak, és nagy kört írtak le. Egyetlen vadászgép sem emelkedett fel, nem dördültek meg a légvédelmi ágyúk, nem változott a 15 ezer lábnyi magasságban húzódó könnyű felhőtakaró sem. A város felett nagy darabon felhőtlen volt az ég, és a hatalmas nyíláson át tíz mérföldről is látni lehetett Hirosimát.

Tudta, a rádiós már várja a parancsot. Tudta, ott ül a fülkéjében, előtte a fedélzeti napló meg a ceruza, ujjai a billentyűkön. És tudta, hogy a másik gépen a jelentését várják, a jelentést, amely megpecsételi a város sorsát. A másik két felderítőgépre gondolt, amelynek ebben a pillanatban Kokura és Nagaszaki fölött kellett köröznie. De lehetett ott akármilyen jó idő is — Hirosima, az ő városa volt a fő cél.

Diktálni kezdett a rádiósnak. „Hirosima fölött 10 mérföldről jó látási viszonyok. 15 ezer láb magasságban 2/10-es felhőtakaró." Átrepült még egyszer a város fölött, aztán 8.15-kor kikanyarodott a tenger fölé. Most már csak az ENOLA GAY-től függött, hogy mi lesz.

A hirosimaiak számára ez a hétfő reggel is úgy kezdő-

dött, mint a többi, és még az a magányos repülőgép is beletartozott, amely helyi idő szerint valamivel hét óra után repült át a város felett. Előző héten Le May tábornok naponta kiküldött egy-egy időjárásjelző gépet Hirosima fölé, úgyhogy a város lakói már meg is szokták a magányos, négymotoros B—29-es látványát. El is keresztelték. Mivelhogy B—29-es volt, egyszerűen Mister B-nek nevezték.

A hirosimaiak már kezdtek hinni városuk szerencséjében: amíg a B—29-esek a környező városokat sorra porrá égették, addig Hirosimára mindössze két alkalommal hullott bomba. Márciusban — mielőtt a város fölkerült Groves tábornok céllistájára —, egy alkalommal négy bombavető támadott rá, áprilisban pedig egy magányos B—29-es tévedésből itt oldotta ki bombaterhét. Augusztus első napjaiban — a Potsdamban nyilvánosságra hozott ultimátum után — a bombázóegységek újabb hatalmas támadást intéztek a japán városok ellen. A támadás előtt millió és millió röplapon figyelmeztették a lakosságot. — Olyan röplap azonban nem volt, amelyen Hirosima neve állott.

Amikor aztán ezen a reggelen is, augusztus 6-án, 7 órakor felüvöltöttek a szirénák, az emberek éppen csak felpillantottak az égre. Mivel a szokott, magányos gépet látták, megkönnyebbülten elmosolyodtak és végezték tovább dolgukat.

Helyi idő szerint 7 óra 31-kor — 16 perccel azután, hogy a STRAIGHT FLUSH leadta rádiójelentését — Hirosimában le is fújták a légiriadót. A város negyvennégy percig élhetett még.

Az ENOLA GAY — a fedélzeti naplójában olvasható bejegyzések szerint — ekkor 29 ezer láb magasságban repült. Parsons kapitány parancsa úgy hangzott, hogy ha

mindhárom célt felhők borítják, és emiatt a bombát nem tudják közvetlen irányzással ledobni, vissza kell fordulniuk vele. Dehát napos, derült idejük volt. A STRAIGHT FLUSH jelentése szerint Hirosima felett kitűnő látási viszonyok uralkodtak.

Lewis százados, az ENOLA GAY másodpilótájának szavaival: „Amikor a jelentések befutottak, 50 mérföldnyire jártunk a japán partokhoz. Innen még bármelyik célt választhattuk volna. Nelson, a fedélzeti rádiós vette a jelentéseket. A főcél felett kínálkoztak a legjobb feltételek."

Abe Spitzer, a GREAT ARTISTE rádiósa: „Ez Hirosima halálos ítélete volt. Hátradültem az ülésen és megkönnyebbülten felsóhajtottam... Közben beérkezett a másik és a harmadik gép jelzése is; mindkettő hasonlót jelentett. Tovább adtam a hírt Sweeney őrnagynak.

Előttünk, kissé balra, ott repült az ENOLA GAY, ezüstös törzse csillogott a reggeli napsütésben. — Micsoda tökéletes cél, futott át agyamon."

Lewis százados: „Nyolc óra ötvenkor megpillantottuk a szárazföldet. Megtévesztési szándékkal tizenöt percig keletnek repültünk. Most a 353-as irányban, majdnem pontosan északnak haladunk, 200 mérföldes óránkénti sebességgel. Ez a bomba ledobásához előírt sebesség."

Parsons kapitány: Terv szerint közeledtünk a cél felé. 50 mérföldről már láthattuk a felhőtakarón ásító hatalmas nyílást a város fölött. Számunkra ez volt a létező legnagyobb szerencse, a japánoknak pedig a lehető legnagyobb szerencsétlenség."

Tibbets ezredes: „Tizenkét mérföldnyire a céltól Ferebee elkiáltotta magát: »Látom.« Kilenc óra volt."

Abe Spitzer: „Teljes nyugalomban terült el alattunk a város. Na, fiúk, gyerünk és kapjuk el, nincs sok időnk. Mire vártok?"

Parsons kapitány: Mintha csak gyakorlaton lettünk volna.

Tibbets hozzám fordult és megkérdezte: „Maga szerint is ez a cél?" Bólintottam: ez. Az egyik kísérő B—29-esünk lemaradt és körözni kezdett. Később kellett a cél fölé repülnie, hogy felvételeket készítsen. A másik mögöttünk maradt. A bomba kioldása után ő dobja majd le a mérőműszereket. Mihelyt felhangzott a rádiójelzés, ez jelentette, hogy zuhan a bomba, azonnal el kellett kanyarodnia.

Valamivel kilenc óra után ismét megvizsgáltam a bombát.

Tibbets ezredes: A célra-repülés időtartamára Ferebee vette át az ellenőrzést a gép fölött. Van Kirk és Stiborik, a radarfigyelők helyesbítették az irányt. Ferebee jól kiszámította a rárepülést, de az irány nem volt egészen pontos. Két kisebb helyesbítést végzett.

Lewis százados: 9 óra 11. Majdnem 90. fokos, fordulót hajtottunk végre, északról nyugatra, és elértük kioldási pontunkat. Irányunk: 264 fok. Magasságunk 31 060 láb. Négypercnyi időre teljesen nyilt cél fekszik előttünk. 9 óra 12. Bekapcsolják a B—29-es automata kormányszerkezetét. Más szóval: az automata pilóta dobja le a bombát.

Tibbets ezredes: „Oké, elkaptam" — mondta Ferebee. A bombairányzó a készülék előtt ült, és a teleszkópon át figyelt. 9 óra 13-kor Nelson hosszú rádiójelzést adott le, hogy figyelmeztesse a gépeket: most már csak két perc van hátra.

A hátralevő másfél perc alatt Ferebee többször megérintette a bombabeállítót. Aztán még egyszer rámtekintett és biccentett: készen van . . .

Intettem a rádiósnak, hogy adja le a végső figyelmeztető jelzést, a 20 másodpercig tartó, folyamatos hangot, amely csak akkor szakad meg, ha a bomba zuhanni kezd . . ."

Abban a pillanatban, amikor felhangzott a rádiójelzés, a STRAIGHT FLUSH negyven mérföldre volt a céltól. Metszően éles hang volt. Az átforrósodott vezetőfülke csendjét csak ez az átható hang töltötte be. Amikor abbamaradt, a személyzet egyetlen tagja sem tudta, mi történik a következő pillanatban. Hirosimából a szupererőd jobb szárnya alatt csak egy homályos „ujjhegyet" láttak, egy elmosódott krétavonalat a tengerben. Ekkor történt. Vakító fény villant föl, amely szúrásként érte lezárt szemhéjukat. Mindent elárasztó, ijesztő fény világította be az egész égboltot, izzása elárasztotta a vezetőfülkét, és vakító esőként érte őket a kabinban. Nem volt szükség magyarázatra. Egyszerű volt ez az ijesztő világosság, akár egy látomás, amely nem emberi szemnek való. Eatherlynek hirtelen a fényképekre kellett gondolnia, amelyeket indulás előtt készítettek róluk. Eszébe jutottak a fényképek és az életrajzok, amelyek Tiniánon, a sajtótiszt páncélszekrényébe zártan fekszenek. Ha visszatérnek, többé nem érvényesek már. Mert erről a repülésről valamennyien más emberként térnek haza. És soha többé nem lehetnek azok, akik voltak...

Lewis, az ENOLA GAY másodpilótája, nem sokkal a bomba ledobása előtt ezt jegyezte fel: „Abbahagyom, amíg a bombát ledobjuk."

A következő bejegyzés így hangzott: „Hiába keresem a szavakat. Csak azt tudom mondani: Uram Isten! Mit tettünk. Ha száz évig élek is, ezt a néhány pillanatot soha nem tudom kitörölni az emlékezetemből."

Pontosan 9 óra 15 volt — hirosimai idő szerint 8 óra 15 —, amikor az ENOLA GAY bombairányzója kioldotta

a bombát, és a terhétől megszabadult gép a magasba szökkent. Hogy fokozzák a légnyomás hatását, a bombát mintegy 600 méter magasságban robbantották csak fel. 43 másodperccel a kioldás után, rádiójelzéssel gyújtották. Úgy számították, hogy a légnyomás további 15 másodperc múlva fogja elérni a gépet. Az ENOLA GAY-nek és személyzetének így pontosan 58 másodperc áll rendelkezésére a meneküléshez.

A város lakóinak semmiségnek tűnt ez az idő, de az ENOLA GAY személyzetének örökkévalóságig tartott. A B—29-es fedélzetén mindenki gépiesen cselekedett, végezték a százszor begyakorolt fogásokat.

— Elhallgatott a rádiójelzés, zuhant a bomba — emlékezik vissza Tibbets ezredes. — Ferebee otthagyta célzókészülékét. Kikapcsoltam az automata kormányt, és fordulóba rántottam az ENOLA GAY-t. Felraktam a védőszemüveget, de semmit sem láttam, teljesen vak voltam, ezért ledobtam.

43 másodpercünk és körülbelül további 15 másodpercnyi időnk volt, míg a légnyomás első hullámai elérnek bennünket. Ezalatt lezártuk a bombatért, 60 fokos meredek fordulóba vittük a gépet, és lefelé buktattuk az orrát. Növelni kellett a sebességet. Növelni, amennyire csak lehetett, ha nem akartunk a pokolba jutni.

— Körülbelül 11 mérföldre voltunk — mondja Parsons kapitány —, amikor két lökést éreztünk, az egyik a közvetlen, a másik a talajról visszaverődő lökéshullám első ütése.

Tibbets ezredes: Amikor a légnyomás hullámai elérték a gépet, a gép megcsúszott. Zörgött, akár egy bádoglemez... A géppuskás látta a felénk közeledő első hullámot — szemmel látható csillogás volt a levegőben —, de amíg el nem kapott bennünket, természetesen sejtelme sem volt róla, mi lehet az. Amikor a második hullám közeledett, kia-

bált. A gép még nagyobbat billent, és először azt hittem, légvédelmi gránát robbant a szárnyak alatt.

Parsons kapitány: Két másodperc alatt két súlyos lökés ért bennünket. Tibbets felkiáltott: „Légvédelmi tűzbe kerültünk!" — De a számításokból tudtam, hogy ez lehetetlen. Nem, nem! — kiabáltam vissza. Nem a légvédelem. Ez ő! Mindjárt elhagyjuk.

A hirosimai bomba robbanását tulajdonképpen nem is láttam, mert éppen manővereztünk, hogy a lehető leggyorsabban eltávolodjunk; így a bomba mögöttünk robbant. Személyzetünk két tagja, a másodpilóta meg a bombairányzó, akik mindketten a vezetőfülkében tartózkodtak, elfelejtették feltenni a szemüvegüket. Rettenetes fényt láttak, de semmi bajuk nem történt. Nem közvetlenül a városra néztek. A védőszemüveget én is teljesen sötétre állítottam be és nem is a robbanás irányába néztem, mégis a vezetőfülke oldalablakán láttam a villanást...

Csupán a gép farában ülő géppuskás figyelhetett meg mindent pontosan. És tudom, ő is a lehető legnagyobb abszorpcióra állította be polarizáló szemüvegét, azonkívül, amikor a bomba lezuhant, a géppuskájával volt elfoglalva. Mégis vakító fényt látott...

George R. Caron őrmester, az ENOLA GAY géppuskása: Először a robbanás éles fénye látszott. Aztán vakító világosság következett, amelyben még a közeledő lökéshullámok is meglátszottak, majd a gomba formájú felhő. Úgy tűnt, mintha forró, bugyborékoló szuroktenger borítana mindent, csak a város széleit lehetett látni...

Emlékszem, azt mondtam, vagy legalábbis ezt gondoltam: Na, ezek a szegény disznók oldalent. Biztosan valamennyit kicsináltuk!

„Közben átvettem a gépet — számol be Robert Lewis. — Kört írtam le, hogy megfigyelhessük a dolgokat. Aztán olyant láttunk, amilyenben még emberi szemnek nem volt

része. A város kilenctized részét egyre magasabbra tornyosodó füstgomolyag borította, amiből óriási fehér füstoszlop magasodott ki. Alig három perc alatt elérte a 30 ezer láb magasságot és egyre csak emelkedett.

Biztos voltam benne, hogy a személyzet egyetlen tagja sem tartotta ezt emberileg lehetségesnek — ezt már egyszerűen lehetetlen volt felfogni. Parsons kapitányra néztem, és arra gondoltam, miért van ennyire megrendülve, hiszen neki mindezt tudnia kellett és nem várhatott mást...

Tibbets ezredes: — A város az alatt a szörnyű felhő alatt rejtőzött, amelyet most már fényképről mindenki ismer. Óriási, hihetetlenül nagy, ijesztő gomba emelkedett felfelé. Valamennyien hallgattunk. Aztán mindenki összevissza beszélt. Emlékszem, Lewis egyre csak azt hajtogatta: „Nézd csak! Nézd csak!"

Két S-alakú hurkot repültünk és a gép orrába és farába szerelt filmfelvevőgéppel felvételeket készítettünk. Egy mérföldnél közelebb soha nem mentünk a felhőhöz, de elég közel voltunk, hogy lássuk, hogyan bugyborékol. Különböző színekben váltakozott: narancs, szürke, és kék volt. Fekete füst és portömeg, törmelék kavargott benne; ettől volt olyan hatása, mintha bugyborékolna.

Magát a várost hiába kutattuk. Vastag porréteg takarta. Még a lenti tüzeket sem láthattuk. Csak a portömeg nagysága jelezte a rombolás mértékét. Parsonsnak is az volt a véleménye, hogy a robbanás ereje nagyobb volt a vártnál.

Robert Lewis százados: — Miután Bob Caron minden lehető fényképfelvételt elkészített, és meggyőződtünk az eredményről, elindultunk hazafelé. Aztán leadtuk jelentéseinket. Ferebee őrnagy, a bombairányzó, aki elsőrangú munkát végzett, először az Air Force rejtjelrendszerén jelentett. Jelentésében, amelyet egyikünk sem látott vagy ellenőrzött, a történtek leírására a „kiváló" helyett a „jó" jelszót használta. Közben én is leadtam a jelentésemet. Az A=affirm

sort rádióztam: 1,2,6 és 9-et, ami azt jelentette, az eredmény kitűnő. Ez némileg megzavarta az otthoniakat. Két órával később visszakérdezték Ferebee jelentését. Így aztán kijavította a „jó"-t „kitűnő"-re. Tibbets bosszantotta és azt mondta neki: „Tulajdonképpen mit akarsz még a pénzedért látni".

Tibbets ezredes: — Aztán felváltva pihenni tértünk. Még kétórányi út állt előttünk, és az elmúlt 40 órában egyikünk sem aludt.

Parsons kapitány: — Hazafelé menet, mindenki pihent egy keveset. Attól tartottam, hogy a figyelem lanyhulása bajba sodorhat bennünket. Mialatt mi fáradtan, ernyedten és boldogan repültünk hazafelé, sok minden történhetett. Említettem is ezt Tibbetsnek, aki mindjárt felrázta a személyzetet.

Nem sokkal ezután jelentette Van Kirk, a navigátor, hogy vadászgépet látott. A személyzet azonnal a helyére ugrott és mindenki harcra kész volt. Most láttam, milyen jó együttes volt ez. Tibbets fokozta a sebességet, 300 mérföldel repültünk, s közben lassan lejjebb ereszkedtünk. A gép, úgy okoskodtam, nem japán, talán a haditengerészet egyik gépe. Ekkor már messze jártunk a partoktól.

Abe Spitzer, a GREAT ARTISTE rádiósa: Hazafelé menet csak egyetlen dologra tudtam gondolni: lehet, hogy nagyon elvetettük a sulykot... És természetesen arra is gondoltam, hogy most már egészen biztosan vége lesz a háborúnak, túléltem és hamarosan hazamehetek. Egy pillanatra sem jutott eszembe, hogy újabb támadást is végre kell hajtanunk, hogy valamilyen náció többet is kíván ebből. És végül, elismerem, mert én is csak ember vagyok, én is kicsit vidám, azaz helyesebben: megelégedett voltam. A többi csoportbeli fickók állandóan gúnyoltak bennünket és most bebizonyíthattuk nekik, hogy nem üres szóbeszéd volt az egész.

Robert Lewis százados: — Még másfél óra múlva is láthattuk a hatalmas felhőgombát a város felett. 400 mérföldre jártunk Hirosimától, amikor a füstoszlop magassága elérte már az 55 ezer láb (16 764 méter) magasságot.

Hazafelé menet, teljes összevisszaság uralkodott bennünk. A létező legrosszabbat láttuk, amit csak ember láthat. Egyikünk sem tudott még magához térni. Szörnyű volt, amint egy város eltűnt a föld színéről . . .

Feszülten figyeltük a rádiót. Vártuk a hírt, hogy Japán megadta magát. Olyan érzésem volt, hogy a háború véget kell érjen, mielőtt leszállunk.

Amikor az ENOLA GAY elkanyarodott Hirosima fölött — a fedélzeti napló adatai szerint 29 000 láb magasan (8839 méter), 225 mérföld óránkénti sebességgel, a 156. fok irányába repült; a külső hőmérséklet minusz 18 fok volt —, csak tíz perc telt el a bomba ledobása óta. Hamarosan követte Sweeney őrnagy B—29-ese, a THE GREAT ARTISTE is, amely a bomba ledobásával egy időben, ejtőernyőn leereszteti mérőműszereit. (A japánok figyelték ezeket a leereszkedő ernyőket, és Hirosimától nyugatra, később meg is találták azokat a műszerekkel együtt. Ezzel kapcsolatos az a tévedés, amely néhány beszámolóban még ma is föllelhető, miszerint a bombát ejtőernyőkön dobták le.) Csak a Marquard százados parancsnoksága alatt álló 91-es számú B—29-es, a fényképező-repülőgép készített még fényképeket egy félórán keresztül. De később sem lehetett többet látni a városból, csak a parton elterülő dokkokat, és a tüzeket, amelyek elérték a város szélén levő erdőket. Amikor a gépek maguk mögött hagyták Hirosimát, még mindig füst és porréteg takarta lakóinak sorsát.

10

Tiniánra 9.20-kor futott be az ENOLA GAY első rádiójelentése. Ez volt az, amelyet Ferebee őrnagy, a bombairányzó adott le. Amelyikre Farrel tábornok, Groves tábornok helyettese várt, csak tíz perccel később 9.30-kor érkezett meg. Elsőnek a „judge", a „bíró" jelszó, — ezt a szörnyű igazolást nyert szót adta a gép. Parsons kapitány desifrírozott híre így hangzott: „MINDEN TERV SZERINT, MINDEN SZEMPONTBÓL SIKER, TOVÁBBI AKCIÓK AZONNALI ELŐKÉSZÍTÉSÉT JAVASLOM. — A LÁTHATÓ HATÁS NAGYOBB, MINT A TRINITY-KÍSÉRLETNÉL — CÉLPONT HIROSIMA — LEDOBÁS UTÁN A GÉPEN NORMÁLIS KÖRÜLMÉNYEK, VISSZAFELÉ A TÁMASZPONTRA."

A hírt azonnal továbbították Washingtonnak. A hirosimai bomba ledobásakor, a fővárosban még vasárnap, augusztus 5-e, 19.15 volt, de a Pentagonban ott várakozott az az ember, akinek mindenkinél nagyobb szerepe volt a bomba elkészítésében, és aki megnyerte az idővel folytatott versenyfutást, amikor washingtoni idő szerint néhány perccel 19.30 után megkapta Parsons desifrírozott jelentését. Groves tábornok nevét ekkor még éppúgy nem ismerték, mint a bomba történetét. A Pentagon egyik páncélszekrényében azonban már készen állt a fegyver keletkezésének története. Groves tábornok megbízásából egy Henry De Wolf Smyth nevű fiatal fizikus írta meg a nyilvá-

nosságnak szánt beszámolót a titkos „Manhattan Projekt"-ről. Ezt augusztus 10-én hozták nyilvánosságra.

De a Fehér Házban is felkészültek erre a pillanatra. Stimson hadügyminiszter kezében már ott volt a kiáltvány, amellyel az Egyesült Államok elnöke tudtul adja hazájának és a világnak a bomba ledobását. A proklamáció-tervezetet Truman és külügyminisztere, James Byrnes már Potsdamban, az elnök augusztus 2-án való hazaindulása előtt elkészítette.

Trumant az „Augusta" cirkáló fedélzetén az Atlanti-óceán közepén érte a bomba ledobásának híre. Korán reggel volt, amikor Frank H. Graham százados — különben szolgálattevő tiszt a Fehér Ház térképszobájában —, most hírtiszt a cirkáló fedélzetén, átnyújtotta a jelentést. Parsons rövid híradása volt...

A tiniáni rádiós-szobába befutottak az első üdvözlő táviratok. A gépekről egyelőre semmi hírt nem kaptak, csak azt tudták, hazafelé tartanak. Érkezésüket, és a gépek személyzetének beszámolóját csak öt óra múlva várták. A lehallgatott japán adóállomások még mindig némák voltak. Washingtonból egyre-másra érkeztek a további részleteket sürgető rádiótáviratok. De hogy mi is történt Hirosima fölött, azt egyelőre csak a támadást végrehajtó pilóták tudták pontosan. Az ENOLA GAY 12.19-kor érte el Iwo Jimát, és ahogy közeledtek a sziget felé, egyre részletesebbek lettek Parsons kapitány rádiójelentései.

Először a Kokura és Nagaszaki fölött járt két időjárásjelző B—29-es bukkant fel a láthatáron. Őket követte 12 óra 30 perces repülés után a STRAIGHT FLUSH. A három felderítőgép szinte észrevétlenül gördült a parkoló helyre: alig törődött velük valaki, mindenki az ENOLA GAY-t, a bombát ledobó gépet várta. És mint előző este, most is ott

várakozott Mac Lanahan, a biztonsági tiszt, és az őrség, hogy a felderítőgépek személyzetét elkülönítse a többiektől. Groves tábornok elrendelte, hogy leszállás után együtt kell tartani a személyzetet a kikérdezésükig.

14.58-kor felbukkant az ENOLA GAY. Százan és százan álltak a kifutópályánál, s amikor a Guámról érkezett Spaatz tábornok odament Tibbets ezredeshez, ismét berregni kezdtek a filmfelvevők. A tábornok a „Distinguished Service Cross"-t, a kongresszus jóváhagyása nélkül odaítélhető legmagasabb kitüntetést tűzte Tibbets pilótaruhájára. A Spaatz tábornok által felolvasott okiratban ez áll: „Bátor nappali támadást vezetett Hirosima ellen egy B—29-esen, amely először szállított egy, a modern hadvezetésben újdonságnak számító bombát... Ez a támadás sokhónapi fáradhatatlan munka betetőzése volt, olyan kiképző és szervező munka eredménye, amely egyedülálló az amerikai légierő történetében." 15 perccel az ENOLA GAY után leszállt a GREAT ARTISTE; újabb negyedóra múlva megérkezett a fényképező-repülőgép. 16 óra előtt néhány perccel a személyzetet kikérdezésre rendelték az étkezdébe. Mindegyikük előtt egy üveg whisky állt. Spaatz tábornok, Farrel tábornok, az elhárító tisztek és néhány tudós kérdezgette őket.

A repülők, amennyire szavakba tudták foglalni, beszámoltak a látottakról. Beszámolójuk fantasztikusan, elrémítően hangzott, magyarázatot adni azonban még mindig nem tudtak.

Az „atombomba" kifejezést még mindig nem ismerték.

Két órán át kérdezték őket. Egy dolog mindenesetre biztos volt: bármi is történt Hirosimában — egyetlen bombával egy egész várost pusztítottak el. Farrel tábornok és Parsons kapitány megfogalmazta a Groves tábornoknak Washingtonba küldendő végleges jelentést, majd átadták Moynahan őrnagynak, a sajtótisztnek. Kint az étkező előtt

Tibbets összehívta a személyzetet, közölte velük, hogy néhány napig pihenhetnek; a következő napokban nem kell repülniük. Hogy a háborúnak is vége lenne, nem mondta. Erről senki sem beszélt, pedig valamennyien ezt remélték. A kantinban már várta őket az étel, de most alig ettek, s egy-két szó esett csak köztük.

Itthon maradt társaiknak szótlanul visszaadták az órákat, leveleket és a többi emléktárgyat, amit magukkal vittek a támadásra. Kimentek a kantinból, elindultak szállásaik felé. Még mindig a repülő kezeslábas volt rajtuk, és majdnem mindegyikük egy-egy üveg whiskyt vitt magával.

Látszólag semmi nem változott körülöttük. Ugyanolyan száraz, nyomasztó hőség volt, és lépéseik nyomán éppúgy fölcsapott a korállpor, mint régen. A szabadtéri mozi előtt elhaladva az előző napi plakátot látták; akárcsak tegnap, a Jerry és a kalózokat játszották. A barakkokban is a szokott kép várta őket: a poros cementpadló, a barakk íves falán, az ágyak fölött csillogó fényképek, az ágyak végénél álló üres lőszeresládák. És most is száraz forróság terpeszkedett a levegőben és sötétedéskor ezen az estén is elindultak a bombázók: motorjaik dübörgése elnyomott minden zajt, bombázni indultak, a hagyományos bombákkal, és most már ez teljesen értelmetlen dolognak tűnt, azok után, ami Hirosimában történt...

Valamennyien épségben hazatértek a bevetésről. Már régen megtanulták, hogy ez a legfontosabb. Hazaérni és hinni benne, hogy hazaértek. Sok minden más mellett erre is a háború tanította meg őket. És amíg a tűzgömböt meg nem látták Hirosima felett, egészen a mai napig igaz is volt ez.

Parsons kapitány mondta az indulás előtti eligazításon: — „Aztán majd megértenek engem." Most már értették őt, de azt kívánták, bár soha ne győződtek volna meg szavai igazságáról...

Egész éjjel várták a hírt a japánok kapitulációjáról. Minden szálláson teljes hangerőre állítva bömböltek a rádiók. Valamennyien várták ezen az éjszakán; valamennyien, akiket a szigeten csak a „győztes fiúk"-nak emlegettek, akik most egyetlen támadással, egyetlen bombával döntötték el a háborút. Végtére is volt némi okuk a büszkeségre...

Éjfél volt, amikor a rövidhullámon felhangzott az éles morzejelek trillázó zajától meg-megszakított, nehezen érthető hang; bejelentették az atombomba ledobását. „... most már biztos — mondta a szpíker —, hogy lehetetlenné tesszük Japán számára a háború folytatását. Ha továbbra is elutasítják feltételeinket, olyan pusztító esőt várhatnak a levegőből, amilyet eddig nem élt át a világ." (Az elnök nyilatkozatának szövege és Stimson hadügyminiszter valamivel részletesebb tájékoztatója, megtalálható a New York Times 1945. augusztus 7-i számában). Alig múlt egy óra. Mindössze tizenhat óra telt el a bomba ledobása óta. Az elpusztított városról nem érkeztek további hírek. És arról sem, hogy Japán kapitulált volna. Reggel, augusztus 7-én, kedden, Tibbets ezredes, Ferebee őrnagy, a bombairányzó és Parsons kapitány Guam-szigetére repült, ahol Spaatz tábornok főhadiszállásán sajtókonferenciát tartottak.

A főhadiszállásnak ekkor még nem voltak megfelelő légi felvételei a városról. Azon a fényképen, amelyet előző napon, öt órával a bomba ledobása után készítettek a felderítők, csak a nagy tüzek és a sűrű füst látszott.

Az ezredes 14 órakor érkezett vissza Tiniánra. Látszott rajta, mennyire megkönnyebbült, hogy vége a bújócskának és nyíltan beszélhet mindarról, amit már kezdettől tudott, egyedül a különleges egység tagjai közül. „Látnotok kellett volna a riportereket Guámon — mesélte. — Híresek lettünk az éjjel. Annyi újságírót még nem láttam egyrakáson. Egész furcsán bámultak rám — legalább egy per-

cig meg sem mukkantak. Aztán kérdezni kezdtek és a bomba nagyobbra nőtt, mint a Hirosima fölött látott füstgomba. »Honnan kerültek elő?« — kérdezték. Biztosan voltak még más kérdések is, de erre az egyre mindig visszatértek. »Honnan kerültek elő?«

Meséltem nekik az 509. csoportról, és hogy milyen büszke vagyok a csoportra, de nem erre akartak kilyukadni a kérdéseikkel."

Más hírt is hozott Guámról: — az 509. csoport továbbra is bevetésre kész — közölte az összehívott repülőkkel. — A következő éjszakán gyakorló támadásokat hajtunk végre Japán ellen, hagyományos, 10 ezer fontos bombákkal. Gondoskodjanak róla, hogy mindenki ébren legyen. Később megtudják, ki repül ma éjszaka.

A különleges egység 15 gépe közül hatnak kellett Japán fölé repülnie ez alkalommal; mindegyik egy-egy gyakorló bombát szállított, mindegyiknek más és más volt a célja. Este 22 órakor eligazítást tartottak részükre és éjfélkor startoltak. A Hirosima ellen végrehajtott támadásban részt vevő gépek közül csak kettő volt köztük: a Nagaszaki fölé kiküldött felderítőgép és az ENOLA GAY, eredeti személyzetével, Lewis százados parancsnoksága alatt. És ezúttal az a három tiszt repült, akit a hirosimai támadás idejére kicseréltek.

Este olyan hír terjedt el a repülőtéren, hogy újabb bombát készítenek elő, ami az előzőnél is hatásosabb lesz. Senki se hitte el. Nem értették, hogy a japánok miért nem kapitulálnak már.

11

Amikor a bomba — augusztus 6-án, hirosimai idő szerint 8 óra 16-kor — lezuhant, a japán tengerészet egész légvédelméért felelős tiszt, Masatake Okumiya, a haditengerészet tokiói főhadiszállásán tartózkodott. Ez a háromszintes bunker volt Japán légvédelmének agya. A radarállomásoktól, az ellenőrző hajókról és a repülőgép-figyelőszolgálattól ide futott be minden jelentés, ha a Marianaszigetek felől ellenséges repülőgépeket jelezték.

Észrevették a hirosimai gépek közeledését is. A radarfigyelőszolgálat 7 óra után néhány perccel jelezte az első gépeket. A főhadiszállás radarernyői pontosan mutatták a repülés irányát: a gépek Japán déli része felé közeledtek. A katonai hatóságok légi veszélyt rendeltek el, mire sok város, köztük Hirosima is, beszüntette a rádióadást. De mivel csupán kisebb köteléket jeleztek, valószínűnek tartották, hogy felderítők érkeztek, s így nem sokat törődtek velük. Ezenkívül már régóta érvényben volt egy olyan parancs is, amely megtiltotta a hadsereg és a haditengerészet vadászgépeinek bevetését; a maradék repülőflottát ugyanis kímélték, a közeli időkre várt partraszállás esetére tartogatták.

Helyi idő szerint 8 óra volt, amikor a hirosimai légi figyelőszolgálat két nagy magasságban szálló, magányos gépet jelentett. (A bombázót és a műszeres repülőgépet.) Csak ezt a kettőt, semmi mást. A városban lefújták a légiriadót. A hirosimai rádió figyelmeztette hallgatóit a két

gépre; közvetlenül a város fölött bukkantak fel, ezért azt tanácsolta, jó volna, ha levonulnának az óvóhelyre. Helyi idő szerint 8 óra 3 perckor, 12 perccel a bomba ledobása előtt történt ez.

Masatake Okumiya, akinek dolgozószobája Tokióban, a bunker második szintjén volt, 8,30-kor telefonhívást kapott. A hívás a Kure-i haditengerészeti támaszpont légvédelmi parancsnokságáról érkezett. Kure mintegy 20 kilométerre fekszik Hirosimától délre. Masatake Okumiya így emlékezik vissza: „Hiroki, a parancsnok hangját hallottam: körülbelül 15 perce hatalmas villanást figyeltünk meg Hirosima fölött. Közvetlenül utána a város fölött egy rettenetes, gomba alakú felhő emelkedett az ég felé. Sokan távoli viharhoz hasonló, mély dübörgést hallottak. Nem tudom, mi volt odaát, de a villanás és a felhő után ítélve, valami szörnyű dolog történhetett. Megpróbáltam telefonálni a második hadsereg főhadiszállására (Hirosimába), de nem kaptam választ. Ez minden, amit mondhatok. Mihelyt valamit megtudok, pontosabban beszámolok.

Közbevágtam: Mit gondol, légitámadás, vagy robbanás történt?

Nem tudom, mi lehetett. Mindössze néhány B—29-est figyeltek meg. Ez minden.

Milyen idő van maguknál?

Nagyon szép.

Na, rendben. Hívjon fel, mihelyt további információi vannak."

A „villanásra" és a „felhőre" senki sem tudott magyarázatot adni. Masatake Okumiya megkérdezte a haditengerészet vezérkarának tagjait, de nem tudták felvilágosítani. A radarhálózat nem jelezte, hogy nagyobb kötelék repült volna be. Az obszervatóriumnál közölték, hogy nem regisztráltak földrengést. A hadsereg megerősítette, hogy Hirosimában nem tároltak nagyobb mennyiségű robbanóanyagot.

„Fogalma sem volt róla senkinek, mi történhetett Hirosimában — mondja Masatake Okumiya. — Már csak egyetlen hely volt, amely talán választ adhatott kérdéseimre; felhívtam Yasui századost a haditengerészet tokiói légiközlekedési intézetétől. Elmondtam neki, mit hallottam Hirokitól. Yasui százados felelete mennykőcsapásként ért. Pontosan emlékszem szavaira: Atombomba lehet. De hogy pontosan megmondjam, ehhez látnom kéne a várost..."

Hirosimával egész délelőtt hiába próbáltak összeköttetést teremteni. Az összes telefonösszeköttetés, valamint a vasúti távíróhálózat tíz kilométerre északra a várostól megszakadt. Nem válaszoltak a rádiótáviratokra. A Hirosimától mintegy 20 kilométerre levő kisebb helységekből származó nem hivatalos értesítések teljesen zavarosak voltak.

Tizenkettő előtt valamivel újra hírt kaptak Tokióban. Kure jelentkezett, de az újabb tájékoztatástól sem lettek sokkal okosabbak: egész Hirosima lángokban áll. Teljes a zűrzavar. A lángtenger miatt nem sikerült összeköttetésbe lépni a várossal. Mindössze a kilenc és félkilométerre délkeletre fekvő Kaidaichi-ig jutottak el.

„A hírek valószínűtlenül hangzottak — mondja Masatake Okumiya. — De mint mindig, most is azonnal a helyszínre kellett utaznom. A főhadiszálláson megparancsolták, hogy Yasui századossal repüljünk Hirosimába, és személyesen győződjünk meg róla, mi történt."

Ezen a napon azonban a két japán tiszt nem tudott felszállni. Több mint 500 amerikai szuperbombázó közeledett a sziget felé. Augusztus 6-án a B—29-esek egésznapos hatalmas támadást hajtottak végre Japán ellen.

Tokióban csak az amerikai elnök nyilatkozatából tudták meg — 16 órával a nagy bevetés után —, hogy Hirosimát atombomba semmisítette meg.

A japán rádióállomások augusztus 7-én, a kora reggeli órákban adták az első hírt: „Amint a császári főhadiszállás jelenti, valószínű, hogy Hirosima és körzete ellen tegnap végrehajtott légitámadások során az ellenség újfajta bombákat alkalmazott. Ezek a bombák Hirosimában jelentős károkat okoztak, jóllehet csak kevés ilyen bomba zuhant a városra. A hatásukkal kapcsolatos vizsgálatok még folyamatban vannak."

Tokióban még mindig nem akarták elhinni, hogy mindössze egyetlen bombát dobtak le; katonai körökben meg voltak győződve róla, hogy Truman nyilatkozata csupán propagandacélból állította ezt.

Huszonnégy óra telt el, és Hirosimával még mindig nem tudtak közvetlen kapcsolatot teremteni. A város környékéről származó hírek annyira zavarosak voltak, hogy ezek alapján lehetetlen volt pontos képet alkotni. A sebtiben összeállított vizsgáló bizottság — Arisure tábornok vezetésével — az amerikai bombázók állandó berepülései miatt csak augusztus 7-én délután tudott elindulni Tokióból. A tokorozawai katonai repülőtérről két gép indult útnak. Az egyiknek azonban motorhiba miatt vissza kellett fordulnia és csak augusztus 8-án reggel ért Hirosimába.

A másik gép fedélzetén utazott Masatake Okumiya.

„Már lement a nap, mire elértük Hirosimát — számol be Masatake Okumiya a repülésről —, de még egy nappal később is szörnyű fény áradt a szerencsétlenül járt városból. Azóta egyfolytában égett Hirosima, és vérpiros fény világította meg a magasra emelkedő fekete füstfellegeket..."

Nem volt többé repülőtér sem. A gépnek a várostól 55 kilométerre fekvő Iwakuni haditengerészeti repülőtéren kellett leszállnia. Innen is látták a robbanást, mentőcsoportokat is küldtek ki, de hiába, mert ezek nem tudtak átha-

tolni a várost körülzáró tűzfalon. Mindössze néhány agyonégett embert hoztak magukkal vissza. Masatake Okumiya így folytatja beszámolóját: — Másnap korán reggel elindultunk Hirosimába. Hogy mi is történt a várossal a robbanás után, ezt sem a filmfelvételek, sem az újsághírek, sem a könyvek, sem a beszámolók nem tudják érzékeltetni. Nem tudják érzékeltetni még megközelítőleg sem, mert erre egyszerűen nincsen szó. Csak azok tudják, akik maguk is átélték. Iszonyú, szavakba nem önthető tragédia zajlott itt le.

Hirosima pusztulása ma már ismert történet. Ezer és ezer beszámoló, tudósítás ad hírt róla, de hiába, mert ezek együttvéve sem fejezik ki az áldozatok megrendítő kiáltozását, akiken nem segíthetett senki; és nem idézik föl az agyonégett, görcsösen vonagló testek fölött kavargó por és hamu látványát, a cseppnyi vízért indult kétségbeesett kutatást, és azoknak a lényeknek a képét sem, akik néhány perce még emberek voltak. De nem lehet szavakban kifejezni azt a mindent elárasztó, fojtogató, szörnyű szagot sem, amely nem a halottakból, hanem az összeégett élő testekből áradt.

A megmenekült könnyű sebesültek, az életben maradtak összeszedték az agyonégett, haldokló férfiakat és nőket, és lerakták hosszú sorokban; deszkákra, gyékényekre fektették őket és még csak el sem tudták különíteni a halottakat a félholtaktól.

Biztosan elmondták már a történetét annak az édesanyának is, akinek élet-halál küzdelmét magam is átéltem — de lehet-e azt szavakkal visszaadni? Akinek összeégett ajkát egyetlen szó nem hagyta el, teste felhasadt a robbanáskor... és élő, meg nem született gyermeke ott feküdt mellette a földön, véresen, porosan. Ezt a Hirosimát láttam

én. De Hirosima történetének egyes részletei még ma sem tárultak fel. Hisz nem is lehet visszaidézni minden mozzanatot, amely szerencsére, ma már elmosódott az emlékezetünkben.

Ott, ahol Hirosima elterült egykor, csak egy piszkos, barna színű folt éktelenkedett a táj arcán. Semmi más."

12

Hogy mi történt Hirosimában, erről az amerikai légierők főparancsnokságán is csak 1945. augusztus 8-án alakult ki pontos elképzelés. A felderítők ezen a reggelen hozták meg az újabb légi felvételeket, amelyek azt mutatták, hogy Hirosima megszűnt létezni, és a halottak száma valószínűleg rendkívül nagy.

Az 5. légiflotta felderítő gépei Okinawára vitték az első képeket. Jó minőségű, éles kópiák voltak, olyannyira, hogy még a külvárosokban összezsúfolódott szerencsétlenek is látszottak rajtuk, akik a tűzvész elől menekültek oda. A városnak egy négy és félnégyzetmérföldnyi, kb. 11,5 négyzetkilométeres körzete annyira porba dőlt, hogy George C. Kenney tábornok, a Távol-Keleten levő szövetséges légierők vezénylő tábornoka kijelentette, olyan a város, mintha egy gigantikus láb porba taposta volna. Homer Bigard, a New York Herald Tribune tudósítója, a következő hírt táviratozta lapjának: „A Hirosimát elpusztító atombomba, ahogy a fényképek alapján megállapítható, a város 313 000 lakosából mintegy 200 ezret megölhetett." — Ez a hozzávetőleges számítás, írta Bigard, a látható pusztításon alapszik, és nem foglalja magába a radioaktív sugárzás áldozatait.

Guámon, Spaatz tábornok főhadiszállásán is hasonlóképpen vélekedtek. A szakemberek, akik eddig mindig pontos megállapításokra jutottak, a felderítők fényképei alapján arra következtettek, hogy Hirosima területéből

4,1 négyzetmérföld, körülbelül 10,5 négyzetkilométer, a város hatvan százaléka elpusztult. A lerombolt rész pontosan a központban feküdt, ahol a város lakosságának háromnegyed része zsúfolódott össze.

Elrendelték, hogy a romba dőlt városról készült fényképeket és a támadásról adott beszámolót meg kell jelentetni egy japán nyelvű újságban és le kell dobni Japánra. A röplap-kampányt közvetlenül az első bomba ledobása után Washingtonban rendelték el. A parancsot Farrel tábornok kapta, és a beszámoló nagy részét maga Moynahan őrnagy, a sajtótiszt írta meg. A kampányt a következőképpen tervezték:

A Saipan Rádiónak minden negyedórában japán nyelvű beszámolót kell sugároznia.

Le kell dobni egy félmillió példányban megjelent újságot, amely képekben és cikkekben számol be az atombombatámadásról.

A százezer lakosnál nagyobb városokra, szám szerint 47-re, 9 nap alatt 16 millió röplapot kell ledobni.

A röplapok szövege a következő volt:

„A japán néphez! Olyan pusztító robbanóanyag birtokában vagyunk, amilyennel még nem rendelkezett az emberiség. Ezt a fegyvert vetettük be hazátok ellen. Ha továbbra is kételkedtek, kérdezzétek meg, mi történt Hirosimában, amikor a városra egyetlen ilyen bomba esett. Mielőtt folytatnánk a bomba alkalmazását, felszólítunk benneteket, kérjétek meg császárotokat, hogy fejezze be a háborút . . ."

Egyetlen ilyen röplap sem hullott még le Japánra, de már kiadták a parancsot a második bomba ledobására. Amikor az augusztus 7-i sajtókonferencián a tudósítók megkérdezték, ledobják-e a második bombát is, Spaatz tábornok csak mosolygott. Bejelentette a röplap-kampányt és közölte, hogy a jövőre vonatkozóan néhány dolog még várható. A célvárosokat ezután sem fogják figyelmeztetni. Auguszt-

tus 7-én a frontparancsnokok még nem voltak biztosak a második bomba bevetésében. Az volt a szándékuk, hogy erre csak akkor kerül sor, ha az első nem ér el megfelelő hatást. Augusztus 11-e volt a tervezett időpont. Augusztus 8-án reggel azonban megszületett a döntés, hogy a második bombával azonnal, még ezen az éjszakán startolni kell.

Manapság sok embernek az a véleménye, hogy Hirosima és Nagaszaki esete többé nem ismétlődhet meg, mert a a felelősök visszariadnának ilyen parancs kiadásától. — Nagaszaki példája bizonyítja, hogy nincs is szükség ilyen parancsra: semmi bizonyíték nincs arra, hogy Truman elnök rendelte volna el, a második bomba ledobását. A döntés automatikusan következett. A helyszínen intézkedtek, a guámi főhadiszálláson.

Augusztus 8-án reggel a meteorológusok jelezték, hogy augusztus 11-re kedvezőtlen idő várható, ugyanis a japán főszigetek felé viharzóna közeledett. Ha tehát késlekednek, el kell halasztani a támadást. Guámon nem haboztak.

Augusztus 8-án 13,30-kor az 509. csoport megkapta a 39. számú támadási parancsot, miszerint a következő éjszakán hajtsa végre második nagy támadását. Tiniánon ekkor még nem ismerték a felderítők Hirosimáról készített felvételeit.

A különleges egység tagjait teljesen váratlanul érte mindez. Nem tudták, hogy a Los Alamos-i tudós már az utolsó simításokat is elvégezte a bombán. A második bombát, amelynek a „szíve" plutóniumból állt, a „thin man" (sovány ember) nevű hirosimai bombával ellentétben „fat man"-nek (kövér embernek) kereszteltek el, ugyanis az előzetes számítások szerint még pusztítóbb hatást vártak tőle.

Tikkasztó, fojtó hőség terpeszkedett a sziget fölött. Amikor a gépek visszatértek ellenőrző repülésükről, az eget már sötét, fekete felhők borították. Étkezés után a személy-

zet a leszállópályákhoz ment, ekkorra várták vissza az előző éjszaka startolt hat gépet. Mindenki kíváncsi volt, hogy a japánok továbbra is olyan nemtörődöm módon fogadják-e a magányosan érkező gépeket, és hogy ezek le tudják-e dobni bombáikat.

Elsőnek a Lewis százados parancsnoksága alatt repülő ENOLA GAY landolt. A gép célja Tokosima volt, egy városszéli vasúti raktárra kellett volna ledobnia bombáját, de ez nem sikerült. Japán vadászgépek emelkedtek fel, és Lewis, hogy menekülni tudjon, egy rizsföld felett oldotta ki a bombát... A B—29-es összes fegyverzete még mindig a farba épített iker-géppuskából állt. A többi gép személyzete hasonlóképpen jelentette, hogy légvédelmi tűz és vadászgépek fogadták őket.

Kint a leszállópályán tudták meg, hogy ezen az éjszakán repülniük kell. Az első eligazítást tizenhat órára tűzték ki. Újra a hosszú, csűrhöz hasonló helyiségben gyűltek össze. A barakk előtt megint őrség állt, és mindenkit igazoltatott. Minden úgy történt, mint az előző bevetésnél, csak most senki sem beszélt a bombáról és csupán két céljuk volt. A főcél — közölték velük — a Kyushu-sziget északi csúcsán fekvő Kokura. Hirosimához hasonlóan ez a város is ideális célpontnak ígérkezett: síkságon feküdt és még nem bombázták össze. A Kyushu nyugati partjain elterülő Nagaszaki volt a tartalék célpont. Ezt valóban csak tartalék célnak szánták, mert sok minden a támadás ellen szólt: ha nem is nagy eredménnyel, de Nagaszakit már hatszor bombázták; három alkalommal a Mariana-szigetekről fölszálló B—29-esek, közte egy magányos B—29-es véletlenül, és háromszor az Okinawán állomásozó 7. légiflotta bombázói, szintén tévedésből. Ezenkívül Nagaszakiban fogolytábor is volt, amelyben — a hírszerzők adatai szerint — szövetséges hadifoglyokat tartottak. A harmadik ok: a város dombokkal, völgyekkel átszelt terepen fek-

szik, és így nem számíthattak a bomba lehető legnagyobb hatására. Ezért esett a választás Kokurára.

Az öt gép személyzete ezen a délutánon is a célokról készített légi felvételeket és különleges térképeket tanulmányozta. A támadást most is úgy tervezték, mint az első bevetéskor. Most is három gépből állt a támadó főkötelék.

A bombát szállító gépet ezúttal Charles W. Sweeney őrnagy vezette, aki THE GREAT ARTISTE nevű gépéről a mérőműszereket dobta le Hirosima fölött. Kermit K. Beahan százados lett a bombairányzó. A második bevetésen sem Tibbets ezredes, sem Parsons kapitány nem vett részt; mindketten fontos emberek voltak, és nem akarták megkockáztatni, hogy második alkalommal esetleg valami történjék velük. Parsons szerepét egy másik tengerészkapitány, Frederick L. Ashworth töltötte be, aki Parsons mellett Los Alamosban szintén részt vett az atombomba előállításában. A hirosimai bombával ellentétben a mostanit már start előtt élesíteni kellett.

Frederick Bock százados vezette a műszerekkel fölszerelt B—29-est. Bock százados erre az alkalomra Sweeneyvel cserélt gépet; arra ugyanis már nem volt idő, hogy a GREAT ARTISTE-ből kiszereljék a műszereket és az ő gépébe építsék be. A bombát tehát Sweeney vezetésével a BOCK'S CAR-nek kellett szállítania. Ugyanakkor közölték a résztvevőkkel, erre az útra minden nevet el kell távolítani a gépekről. Valószínűleg ebből fakadt, hogy a bevetésről később kiadott hivatalos kommünikében úgy közlik, augusztus 9-én a THE GREAT ARTISTE szállította a bombát. Ezt a tévedést, amely szinte valamennyi szemtanú beszámolójában egész mostanáig tovább élt, csak 1946-ban fedték föl, amikor a GREAT ARTISTE-t múzeumba akarták helyezni.

A harmadik B—29-es, a fényképező-repülőgép, James J.

Hopkins őrnagy gépe volt. Hopkins, éppúgy, mint Bock százados, nem vett részt a hirosimai támadásban, szintúgy a két angol sem, akik most jelen lehettek. Cheshire természetesen ezúttal engedélyt kapott a részvételre. Lord Wilson táborszernagy, a Washingtonban működő Joint Staff Missio angol vezetője tiltakozott amiatt, hogy Cheshire-t kizárták a Hirosima elleni támadásból. A légierők most is ellenezte az angolok részvételét, de Wilson — Groves tábornok tiltakozása ellenére — az utolsó pillanatban megszerezte Stimson hadügyminiszter beleegyezését. Cheshire és Dr. William G. Penney angol tudós, a londoni egyetem matematika professzora ezúttal tehát megfigyelőként jelen lehetett. Az eligazítás végén Tibbets utasításokat adott a két felderítő gépnek, akiknek most is előre kellett repülniük. Marquardt százados 91-es számú B—29-esével Kokura fölé indult, Eatherly őrnagy STRAIGHT FLUSH-e volt a másik gép. Ezúttal nem a főcél felé repült. Nagaszakit kellett felderítenie.

Az eligazítás után a személyzet a barakkokba ment. Vihar előtti fülledt hőség terpeszkedett a sziget felett. Még a rádiók sem bömböltek. Kikapcsolták azokat, mintha beletörődtek volna, hogy hiába várják a kapituláció hírét, amely az utolsó pillanatban feleslegessé teszi támadásukat. Álmatlanul hánykolódtak forró hullámbádog barakkjaikban; azok is, akik most érkeztek vissza, azok is, akiknek ezen az éjszakán kellett útnak indulniuk.

Éjfélkor tartották a második megbeszélést. Újra átismételték a részleteket, aztán ismertették a biztonsági intézkedéseket. Most is, akár az előző alkalommal, hajók állomásoztak az útvonalon, a japán partok mentén tengeralattjárók várakoztak. Ezenkívül négy *Superdumbos*, négy tengeri mentőszolgálatra fölszerelt B—29-es körözött a kö-

zelben, hogy tapasztalt személyzete szükség esetén végigkutassa a tengert, a veszélyt jelző hullámhosszon minden zörejt lehallgasson, és minden fölfedezett roncsdarabot alacsonyra leereszkedve szemügyre vegyen.

Aztán felolvasták az utolsó időjárásjelentést. Iwo Jima körzetében vihart jelentettek, Japán fölött azonban még derült időre számíthattak.

Majd az egység tábori lelkésze William B. Downey káplán beszélt, újra imát mondott a repülőkért:

„Mindenható Atyánk, kegyelmes Atya, kérünk Téged, vedd oltalmadba a férfiakat, akik ezen az éjszakán repülni fognak. Óvjad és őrizd őket, akik kimerészkednek a Te eged sötétségébe. Vedd őket szárnyaid alá. Védd meg az ő testüket, lelküket, és vezesd vissza őket hozzánk biztonságban. Adjál nékik erőt és bizalmat az előttük álló órákra, és jutalmazd fáradságukat. Mindenekelőtt, Atyánk, add meg a békét a Te világodnak. Engedd, hogy Benned bízva, járjuk az utunkat, abban a tudatban, hogy Te mindenütt velünk vagy — most és mindörökké, ámen."

Majdnem ugyanazokat a szavakat használta most is, mint amiket három nappal ezelőtt, ugyanerről a helyről elmondott, csak most azt is hozzátette: „Védd meg az ő testüket és *lelküket!*"

A starthelyen ezúttal nem nyüzsögtek a filmesek és a fényképészek. Csak az öt B—29-es és a gépeket körülvevő őrség állt a betonon. Aztán kezdetét vette az utolsó ellenőrzés. A STRAIGHT FLUSH, amelyen szintén átmázolták a vezetőfülke alá festett nevet, kifogástalan állapotban volt. Eatherly gépe, csütörtökön, augusztus 9-én, pontosan 2 óra 30-kor emelkedett fel a kifutópályáról és hamarosan eltűnt a vastag, nehéz felhőrétegben, amely mögött sápadtan fénylett a hold.

Északnyugatnak tartottak, hogy kikerüljék az Iwo Jima fölött jelzett viharzónát, de egy órai repülés után belekerültek a vihar centrumába. Majdnem két órába tellett, mire keresztül vergődtek rajta. Úgy érezték, soha nem akar véget érni az éjszaka, de aztán a nap első sugaraiban elhalványodott a műszerek mutatóinak zöld fénye is. Egyenletesen zúgtak a motorok. Eatherly kikémlelt a vezetőfülkéből: a derengő hajnali szürkületben várta, mikor bukkan fel a part. A főkötelék három gépe egy órával később startolt. Parancsot kaptak, hogy a vihar miatt külön-külön repüljenek és csak a japáni partok előtt találkozzanak össze. A bombát szállító B—29-es és kísérő gépeinek találkozóhelyéül Yakusima-szigetét jelölték ki. 9 óra tízre tűzték ki a találkozást, és erre az időre várták az időjárást jelző gépek jelentéseit is.

A STRAIGHT FLUSH 8 órakor érte el a partokat. Majdnem egyórás repülőút állt még előtte.

Nagaszaki felett vastag, fehér felhőréteg terpeszkedett. Csak a kikötő felett volt tiszta az ég, olyanannyira, hogy még a kikötőben veszteglő hajókat is meg lehetett különböztetni. A várost azonban eltakarta a szakadozott, fehér felhőzet; Eatherly rögtön látta, hogy közvetlen irányzással szinte lehetetlen célzott bombavetést végezni. Megnyugodott, várta Kokura, a főcél fölé kiküldött B—29-es jelentkezését. Annak kellett először leadnia a jelentést.

Megérkezett. Pontosan. Kedvezőtlen volt — kedvezőtlen a gyilkos bombát szállító repülőgép számára; Kokura felett felhős volt az ég. Nyolctizedes látási viszonyok. Közvetlen irányzással végrehajtott támadásra teljesen alkalmatlan. A légvédelem néma. Vadászgépek nem szálltak fel.

Eatherly átkapcsolta a rádiót és leadta a jelentését.

Aztán várta, mi történik. Körözni kezdett a STRAIGHT FLUSH-szel, gépiesen végezte a különböző tennivalókat, amelyek már annyira a vérében voltak, hogy nem is kellett figyelnie rá.

Odaszólt a bombairányzónak. Megkérdezte, szerinte alkalmas-e ez az idő közvetlen irányzással végrehajtott támadásra. Eatherly látta a bombairányzó alakját elöl a gép orrában messze előrehajolva. Aztán jött a válasz. „Csak radarral" — mondta.

Eatherly tudta, hogy Sweeney azt a parancsot kapta, ha sem Kokurát, sem Nagaszakit nem tudja közvetlen irányzással bombázni, a bombával együtt térjen vissza. Várt. A jobb szárnyon megcsillant a nap fénye. De a Nagaszaki felett terpeszkedő fehér felhőpad alig változott. Ekkor a távolban két parányi fekete pontot látott meg az égen. Nagyon messze voltak, és közvetlenül az ő magasságában látszottak. A két pont gyorsan nőtt, és Eatherly hamarosan fölismerte a B—29-esek jellegzetes alakját. Csak két gép volt. Amikor látta, hogy mind a kettő Nagaszaki felé tart, azon töprengett, hol maradt a harmadik. Nem tudhatta, hogy Sweeney őrnagy három hiábavaló kísérlet után Kokuráról most a tartalék cél fölé repül. Nem tudhatta, hogy megint az „ő városa" a cél.

Eatherly kikapcsolta a fedélzeti rádiót, elkanyarodott és még egy utolsó pillantást vetett a városra. A hófehér felhőpad mintegy védően, még mindig ott terpeszkedett Nagaszaki felett.

A két szuperbombázó, a bombát szállító B—29-es, meg a műszeres gép, most már három órája tartózkodott Japán felett — és Sweeney őrnagy gépén még mindig ott volt a bomba.

A BOCK'S CAR üzemanyaga arra már nem futotta, hogy visszarepüljön Tiniánra. Még Iwo Jimáig sem futotta volna; a hátsó bombatér 600 gallonos tartálya ugyan teli volt re-

pülőbenzinnel, de elromlott a vezeték. Úgy számolták, a 300 mérföldre levő Okinawáig talán eljutnak még és kényszerleszállást kísérelhetnek meg a légierők ottani repülőterén. Más lehetőségük nem volt, de ehhez is nagy szerencse kellett, sokkal nagyobb, mint amiben eddig volt részük ezen a napon. És mindenekelőtt: le kellett még dobniuk a bombájukat is.

Ezen a reggelen minden összeesküdött ellenük. Azzal kezdődött, hogy elkerülték Hopkins őrnagy B—29-esét, amely a fényképező-berendezéseket szállította. A támadó főkötelék találkozására Yakusima-szigetét jelölték ki. Úgy tervezték, 9 óra tízkor, egy órával a bomba ledobása előtt találkoznak. A Sweeney őrnagy vezette BOCK'S CAR 9.09-kor ért a sziget fölé. Pontosan három perc múlva fölbukkant a műszereket szállító GREAT ARTISTE is. Felhőtlen, kék volt az ég. Ott köröztek a partok fölött, és várták a kötelék harmadik gépét. Kereken háromnegyed órát vártak, de Hopkins őrnagy gépe nem érkezett meg.

A Kokura és Nagaszaki fölé kiküldött két felderítő gép jelentése valamivel 9 óra után futott be; mindkét várost felhőtakaró borította. Sweeney úgy döntött, nem várja tovább a fényképező repülőgépet, hanem Kokura, a főcél felé repül. Megbillentette B—29-ese orrát; ez azt jelentette: átveszem a vezetést. Szigorú utasítást kaptak a rádióösszeköttetésre vonatkozóan. Pontosan tíz óra volt.

Ezen a reggelen csupán Hopkins őrnagy szegte meg a rádiózási parancsot. A vihar Iwo Jimától nyugatra sodorta gépét, és jóval később érte el a találkozó helyét. Az ő gépén volt a két angol, Penney és Cheshire is.

— Fél órája köröztünk már — emlékszik vissza Cheshire —, és ahogy múltak a percek és a két másik B—29-es még mindig nem bukkant fel, félelmünk kimondhatatlanul nőtt. Előrementem a vezetőfülkébe. Hopkins őrnagy egyenesen

ült a pilótaülésben, hátán az ejtőernyővel olyan volt, mintha kényszerzubbonyban ülne.

— Minden rendben? — kérdeztem.

— Nem — mondta Hopkins. — Valami baj történhetett a két másik géppel. — Végül parancsot adott, hogy rádión kérdezzék meg Tiniánt. A légierők rejtjel-rendszerében rádióztak: „A bombát szállító gépnek kényszerleszállást kellett végrehajtania?"

A tiniáni támaszponton Farrel tábornok ekkor már a bomba sikeres ledobásáról szóló jelentést várta, de Hopkins kérdése futott be helyette: „Csak imádkozni tudtunk — mondja a tábornok ezekről a pillanatokról —, hogy bárcsak az óceánba zuhant volna a gép, és ne japán területen hajtson végre kényszerleszállást. Nem hittem, hogy ebben a pillanatban embereink szívesen látott vendégek lettek volna Japánban..."

A BOCK'S CAR és a GREAT ARTISTE közben elérte főcélját. Kokura felett a felderítő gép jelentése óta még rosszabb lett az időjárás. Úgy látszott, nincs mód a közvetlen irányzással való bombavetésre. A BOCK'S CAR kétszer is rárepült, de Beahan százados, a bombairányzó, még csak futólag se látta a célpontot. Légvédelmi tüzet ugyan nem kaptak, de a második rárepülés után a géppuskás néhány fölszálló vadászgépet figyelt meg.

— A második sikertelen kísérlet után — számolt be később a kikérdezés során Sweeney őrnagy, a pilóta — rövid megbeszélésre magamhoz kérettem Asworth kapitányt. Az ő tanácsára aztán megpróbálkoztunk harmadszor is, de megint hiába. Még egy megbeszélést tartottunk. Ekkor már ötven perce tartózkodtunk a cél fölött. Üzemanyagunk veszedelmesen fogyott, ezért elhatároztuk, hogy Nagaszaki fölé repülünk.

Nagaszaki lakói nem látták a gépeket, csak a radarernyőn tűnt fel a két magányos, nagy magasságban repülő, keletről közeledő gép. Aznap ez már a második légiriadó volt a városban. Éppen három órája két magányos gép — a felderítők — az egyik, amelyik Nagaszaki fölött maradt, s a másik, amelyik Kokura felé tartott — repült át a város fölött. De nem történt semmi. A nagaszakiak is megszokták az efféle vaklármákat. Napok óta már számos ilyen riadóban volt részük. Biztonságban hitték magukat, és amikor felüvöltöttek a szirénák, alig ment valaki az óvóhelyekre. Nagaszakiban tíz óra ötvenhárom volt ekkor.

A pilóták karórái másként jártak: náluk — marianai idő szerint — tizenegy óra ötvenhárom perc volt. Igaz, a város lakóit és a gépek személyzetét nemcsak ez az órányi idő választotta el egymástól.

Nagaszaki fölött is felhőréteg, hófehér felhőréteg terpeszkedett, ami lehetetlenné tette a közvetlen irányzást. A parancs viszont egyértelműen megszabta: a bombát közvetlen irányzással kell ledobni. Ha nem lehet, vissza kell vinni. A repülők számára azonban már csak egyetlen esetben sikerülhetett Okinawa elérése; ha előbb ledobják terhüket. Arra már aligha futotta volna az üzemanyag, hogy a 10 000 font súlyú bombát is magukkal vigyék. Dönteni kellett, méghozzá sürgősen. Ebben a pillanatban a város sorsa négy embertől függött...

Egyikük a pilóta volt, a huszonöt éves Sweeney őrnagy. Chuck, ahogy nevezték, már gyermekkora óta csak egyetlen dologról ábrándozott: a repülésről. „Mindig azok közé tartoztam, akik hittek abban, hogy valamikor saját repülőgépük lesz — mondta egyszer —, s aztán jött a hadsereg és azt mondta, tőle ingyen is kaphatok repülőgépet." Jóllehet Sweeney, mielőtt Tibbets a különleges egységhez vitte, még nem esett át a tűzkeresztségen, mégis az egyik legjobb pilótának számított, és a légierők Florida állambeli Eg-

lin Field-i kísérleti telepén szinte minden géptípuson repült már.

Beahan kapitány, a bombairányzó ezen a napon ünnepelte huszonkettedik születésnapját. A többiek „Honeybee"-nek, mézelő méhnek nevezték, és az egység egyik legkedveltebb tisztjének számított. Beahannek volt a legtöbb és legmagasabb kitüntetése; mint a Németország és Észak-Afrika fölött bevetett első bombázóegység pilótája szerezte őket. Kétszer is lelőtték és súlyosan megsebesült, mielőtt Tibbets ezredes, aki Európában parancsnoka volt, az Utah állambeli Wendoverbe vitte. A texasi Houstonból származott. Filozófiája egyszerű és becsületes volt: „Texasban futballoztam; ha lejátszol néhány meccset az ottani fickókkal és épségben maradsz, sérthetetlen vagy."

A harmadik ember, akitől Nagaszaki sorsa függött, a Beahannal egyidős James Van Pelt százados, a navigátor volt. Pelt orvosnak készült, és a háború után nőgyógyász szakorvos akart lenni. Társai csak gentlemannek emlegették, mivel mindig nyugodt volt, soha nem veszítette el hidegvérét — a hirosimai támadásig. A bomba ledobása után a robbanás és a hatalmas felhő láttán feldúltan mondta gépük rádiósának: „Tudod Abe, ha mégis orvos lennék és éjjel-nappal, évről évre azon dolgoznék, hogy gyermekeket segítsek a világra, ez mind kevés lenne ahhoz, hogy pótoljam ezt a sok kioltott életet . . ."

A bomba ledobására vonatkozó végső döntést Frederick L. Asworth tengerésztiszt hozta meg. Asworth akkor 40 éves volt, és éppúgy, mint Parsons, ő is a haditengerészet kutatóintézetétől került Los Alamosba. Annak ellenére, hogy parancsuk világosan megszabta, a bombát kizárólag közvetlen irányzással dobhatják le, most mégis elrendelte a radarral való célzást. Elhatározásához az a hátsó bombatérben levő 600 gallon benzin adta a végső indítékot, amelynek semmi hasznát nem láthatták.

Ez a négy ember volt tehát, aki a város felett szálló B—29-es fedélzetén eldöntötte Nagaszaki sorsát. Ők döntöttek, de ők is csak az utolsó tagjai voltak egy döntésekből álló hosszú láncolatnak, amelyet nem szakíthattak meg.

A bomba ledobása mégsem teljesen a radarberendezéssel történt, mert Beahan az utolsó pillanatban még egy nyílást vett észre a felhőtakarón.

A bomba 12 óra 1 perckor, nagaszaki idő szerint 11 óra 1 perckor zuhant le.

„Egy perccel a bomba robbanása után — emlékezik vissza Sweeney — olyan érzésünk volt, mintha telefonpóznával vágtak volna végig a gépen. Összesen öt lökést észleltünk. Ezek sokkal erősebbek voltak, mint a hirosimaiak, de később aztán itt is hasonló jelenségek következtek."

A hasonló jelenségek: a légnyomást előidéző energia, a radioaktivitás, és a fény, a vakító fényjelenség. A BOCK'S CAR személyzetének azonban nem maradt ideje megfigyelésekre. A bomba kioldása után rögtön megfordultak és elindultak Okinawa irányába. A bombatérben levő tartályból még mindig nem jött üzemanyag.

A másik B—29-es, a GREAT ARTISTE, továbbra is a város felett maradt: a bomba kioldásával egyidejűleg három ejtőernyőn műszereket bocsátott le a robbanás erejének mérésére, ezek rádiójelzéssel továbbították észleléseiket a gép számára. Valamivel később feltűnt a harmadik gép, a fényképező B—29-es is. Hopkins őrnagy — miután hiába várta a választ kérdésére — saját szakállára Kokura fölé repült. Majd amikor a két gépet itt sem találta, Nagaszakit vette célba. Negyven mérföldnyire lehetett a várostól, amikor hirtelen észlelték a bomba kioldását jelző rádiójelzést. Így aztán idejében érkeztek, hogy elkészítsék a filmfelvételeiket.

Közben a BOCK'S CAR már a nyílt tenger fölött repült, Okinawáig még mintegy két órányi út állt előtte. Alig-

hogy kiértek a tenger fölé, Sweeney rögtön hívta a tengeri légimentőszolgálatot, de választ nem kapott. Sem a vészjelzéseiket, sem a bomba ledobását hírül adó, Tiniánra küldött jelentésüket nem fogta senki. Csak később vették észre, hogy elromlott az adójuk. Van Pelt, a navigátor ott görnyedt táblázatai előtt, és kétségbeesetten számította az irányt, küldte előre a korrekcióit: felesleges mérföldekre nem futotta az üzemanyaguk. Sweeney minimális gázt adott, úgy, hogy a vezetőfülke ablakaiból láthatták a lassan forgó légcsavarokat is.

Majdnem 14 óra volt már, amikor felbukkant előttük a sziget. De még nem értek földet. Amerre csak néztek, mindenütt leszálló és startoló gépeket láttak.

Sweeney hívta az irányító tornyot és leszállási engedélyt kért a Yontan Field-en. Ötször megismételte a hívást, de hiába. Erre megparancsolta rádiósának, adjon le vészjelzéseket.

„Adtam a May Day-t, az S. O. S. jelzést — emlékszik vissza Abe Spitzer, a rádiós —, de nem kaptam választ. Semmi hang, csak az üzemanyagunkat nyelő négy motor zúgása hallatszott.

»Isten nevében« — hallottam Sweeney hangját — lemegyünk, akár engedik, akár nem. Tartsátok készenlétben a rakétákat és ha jelt adok, lőjétek ki azokat!"

Megkezdtük a leszállást, közben kilőttük a rakétákat, pirosat, zöldet és fehéret. Minden létező jelzést leadtunk, végül még a „sebesült a fedélzeten" jelet is. A kifutópálya éppen alattunk húzódott. Nagyon sebesen, túlságosan gyorsan mentünk lefelé, láttuk a tűzoltó osztagot, meg a sebesültszállítókocsit, a „húsoskocsit", ahogy neveztük . . .

Nem tudom, hogy csináltuk, csak arra emlékszem, közvetlenül a kifutópálya végén álltunk meg. Legalább egy percig szótlanul ültünk, egyikünk sem mozdult, még az ajtót sem nyitotta ki senki.

Mielőtt kiszálltunk a gépből, Ray a fedélzeti technikus megmérte az üzemanyagot. Még pontosan öt percig repülhettünk volna, semmivel tovább. Délután két óra volt.

Odakint egy százados közeledett felénk. „Megsebesült valaki?" — kérdezte. „Minden rendben" — válaszolt — az őrnagy. Aztán azt kérdezte a százados: „Hallották már az újságot?"

„Azt hiszem, igen" — felelte Sweeney.

„Oroszország hadat üzent Japánnak" — mondta a százados. — És még valami: két órával ezelőtt megint ledobtunk egy ilyen atombombát!"

Sweeney csak annyit mondott: „Ne beszélj zöldségeket."

Az egyik Okinawán állomásozó vadászgép 250 mérföldről figyelte meg a villanást és a felhőt. Mindenki erről beszélt a szigeten, de az imént kényszerleszállást végző gépre senki se gyanakodott. A szigeten levők számára ők is csak olyanok voltak, mint többi társuk: éhesek, piszkosak és átkozottul fáradtak.

A Kokura és Nagaszaki fölé kiküldött két időjárásjelzőgép augusztus 9-én délután szállt le Tiniánon. A főkötelék három gépe csak jóval sötétedés után érkezett vissza. Pontosan 23 óra 39 volt, amikor nem egészen 24 órás repülés után, az utolsó B—29-es is leereszkedett a kifutópályák egyikére. A gépek személyzetét most is azonnal a tiszti étkezdébe rendelték, hogy kikérdezzék őket. A kérdésekre még válaszoltak, de étkezés közben szó nélkül ültek az asztaloknál és még mindig kábultak voltak az újra előidézett rombolás víziójától.

13

Még együtt ültek, amikor közvetíteni kezdték Truman elnök augusztus 9-i beszédét.

„Azok ellen vetettük be (ti. az atombombát), akik Pearl Harborban hadüzenet nélkül támadtak ránk, azok ellen, akik amerikai hadifoglyokat éheztettek halálra, akik foglyokat kínoztak és végeztek ki, és végül azok ellen, akik meggyalázták a nemzetközi haditörvényeket. Ledobtuk a bombát, hogy ezer és ezer fiatal amerikai életét mentsük meg. És alkalmazni fogjuk továbbra is... Ettől csak Japán kapitulációja tarthat vissza bennünket."

„Rövidhullámon hallgattuk Truman elnök üzenetét — emlékezik vissza az angol Cheshire. — Roppant felelősség nehezedik ránk — így mondta az elnök. — Hálát adunk Istennek, hogy mi, és nem ellenségeink viselik ezt a felelősséget. Kérjük Istent, hogy a bomba alkalmazásakor szándéka szerint cselekedhessünk. — Az elnök szavai valahogy disszonánsan hangzottak. Emlékszem, ezeknél a szavaknál valaki fel is állt, és elzárta a rádiót. Senki sem értette, mi köze volt Istennek ehhez a dologhoz. De ami legjobban meglepett, ez az amerikaiak reakciója volt. Megzavarodva láttam, mennyire gyötri a lelkiismeretfurdalás ezeket a különben oly lomha fickókat, akik valamennyien a légierők tapasztalt és bátor veteránjainak számítottak."

Másnap, augusztus 10-én, átadták a kitüntetéseket a Nagaszaki ellen végrehajtott támadásért. Japán nem kapitulált. Este már beszélték, hogyha ezen az éjszakán sem tör-

ténik meg a kapituláció, újabb bevetésre kell elindulniuk. Ez azonban már üres fenyegetés volt. Pillanatnyilag ugyanis sem Tiniánon, sem a Los Alamos-i fegyverlaboratóriumban nem állt készen újabb atombomba. Az amerikai főparancsnokság azonban gondoskodott arról, nehogy valaki megtudja: Nagaszakira az utolsó bomba hullott le.

De hát a tiniáni különleges egység pilótái nem tudhatták ezt. Sőt, Downey káplán, az egység tábori lelkésze is a harmadik bevetésre készült; ezen az estén ott ült írógépe mellett és már a harmadik támadáshoz kopogtatta az újabb ima szövegét.

A Hirosimára és Nagaszakira ledobott atombombák befejezték a háborút. A bombák lezuhantak — Japán kapitulált. Sokan még manapság is ebben a hiedelemben vannak. Mi hát a történelmi igazság?

„Japán már az első atombomba ledobása előtt elvesztette a háborút, mind a tengeren, mind a csendes-óceáni szigeteken. — És a japánok tudták is ezt" — mondja Ellis M. Zacharias altengernagy, akkoriban a „Japán elleni Lélektani Hadviselés Hivatala" vezetője. Japán atombombák nélkül is elfogadta volna kapitulációs feltételeinket. Szilárd meggyőződésem, hogy a két bomba ledobása a csendes-óceáni térségben nem befolyásolta döntően a történelmi események végeredményét. Abban az időben azon a véleményen voltam, hogy Japánnak valamivel több időt kellett volna hagynunk, hogy válaszolhasson a postdami kiáltványra.

Az atombomba bevetése — ahogy Pearl Harbor és a London ellen intézett bombatámadások esetében is történt — ahelyett, hogy megtörte, erősíthette is volna a japánok erkölcsi erejét."

Efféle következtetésre jut Robert J. C. Butow, amerikai történész, a japán kapituláció egyik legkiválóbb ismerője is: „Ha a szövetségesek elszánták volna magukat rá, hogy

elismerik a császárság fennmaradását (amit aztán később meg is tettek), vagy ha az USA alkalmasabb módszert keresett volna atomhatalma demonstrálására, a Csendes-óceánon másként végződik a háború. A Hirosimára és Nagaszakira ledobott atombombák, meg az orosz hadüzenet nem a kapituláció irányában hatott, mert formailag ezt már régen elfogadták. Ellenkezőleg: ezek az események inkább egy olyan légkör kialakulásához járultak hozzá, amelyben a császár közbeléphetett, ami korábbi magatartását tekintve, politikai csodának számított."

Abban a kérdésben, hogy befejezze-e Japán a háborút, és hogyan fejezze be, a Legfelső Japán Haditanács volt illetékes. A tanács augusztus 9-én, 11 órakor ült össze Tokióban. Oroszország az előző éjszakán üzent hadat Japánnak; hajnali két óra óta szovjet csapatok vonultak befelé Mandzsúriába. Ezen a napon, augusztus 9-én, félórával a bomba ledobása után történt az is, hogy a Legfelső Haditanács hat tagja megkapta a hírt Nagaszaki sorsáról. Togo külügyminiszter azonnal a császári palotába sietett; a következő éjszakára császári konferenciát tűztek ki.

A császár éjfél előtt néhány perccel — a Nagaszakit bombázó pilótákat ugyanebben az órában kérdezték ki Tiniánon — lépett a könyvtára mellett levő légvédelmi óvóhelyre. Hajnali két óra volt, amikor a Tenno fölemelkedett és az ülés folyamán először, beszélni kezdett:

„A háború folytatása csak a nép megsemmisítését és a vérözön meghosszabbítását jelenti. Arra a pontra érkeztünk el, amikor az elviselhetetlent kell elviselni."

Augusztus 10-én, tokiói idő szerint reggel 7 óra 33-kor az amerikai lehallgató állomások a tokiói rádió következő rejtjelezetlen adását fogták föl:

„A japán kormány készségét nyilvánítja arra, hogy elfogadja a Potsdamban, 1945. június 26-án megszabott feltételeket, azzal a fenntartással, hogy őfelsége, mint szuve-

rén uralkodó előjogai, a nevezett kiáltvány foganatosításával is érintetlenek maradnak."

Truman elnök még ezen a délelőttön a Fehér Házba hívatta legközvetlenebb tanácsadóit, hogy megvitassa velük a jegyzéket. A megbeszélésen jelen volt Byrnes külügyminiszter, Stimson hadügyminiszter, Forrestal tengerészeti miniszter és Leahy tengernagy, az elnök személyes katonai tanácsadója. Leahy tengernagy így emlékszik vissza a tanácskozásra: „A japánok tulajdonképpen azt mondták, kapitulálnának, ha nem akasztjuk fel a császárukat. Én azt javaslom, fogadjuk el a japánok ajánlatát... Az elnök néhány közelebbi munkatársa hangsúlyozta: a császárt ki kell végezni. Ha ez az elképzelés győzött volna, még most is hadban állnánk Japánnal."

Délutánra végül is kompromisszumos megállapodás született. A válaszjegyzék, amelyet csak azután küldtek meg Tokiónak, miután ismertették a szövetségesekkel, a császárság kérdésében a következőképpen foglalt állást:

„A kapituláció pillanatától kezdve a császár és a japán kormány autoritását a szövetséges hatalmak legfelső parancsnokságának kell alárendelni..."

Mindez augusztus 11-én volt. Hogy utána mi történik, senki sem tudta pontosan. A Csendes-óceán térségében harcoló egységek határozott parancsot kaptak, folytassák támadó hadműveleteiket. Augusztus, 12-e vasárnapra esett. Az elnök és a vezérkari főnök egész nap a hírekre vártak. De hiába. Ezen a napon is, meg másnap is.

„Még ma is jól emlékszem, milyen nyugtalanul és izgatottan vártuk a japán választ Mr. Byrnes augusztus 11-i jegyzékére — mondja Zacharias altengernagy. — És valóban Japánban voltak olyan törekvések, amelyek még az utolsó percben is államcsínnyel próbálták megakadályozni a kapitulációt. Azt ajánlottam, Japánt teljesen nyugton kell hagy-

ni, hogy megakadályozzunk minden olyan törekvést, amely a császár szándékait zavarja."

Arnold tábornok, az amerikai légierők főparancsnoka azonban megparancsolta egységeinek, hogy a japán városok fölött szórjanak röpcédulákat, amelyeken tájékoztatják a lakosságot a kapitulációs felhívásról.

„A japán lakosságot — mondja Zacharias altengernagy —, amely csak a röplapok révén értesült a kapitulációs felhívásról, teljesen lesújtotta a hír. Nem tudhatta, hogy a császár is teljes mértékben egyetért a dolgokkal. A röplapok azonban inkább ártottak, mint használtak. Alkalmat adtak a palotaőrség bizonyos tisztjeinek, hogy fellázadjanak a császár ellen, és megpróbálják eltávolítani a kapitulációt óhajtó személyiségeket.

A röplapok által előidézett általános zűrzavarban egy ideig kifejezetten olyan színezete volt a dolgoknak, hogy a császár és tanácsadói nincsenek abban a helyzetben, hogy elfogadják és végrehajtsák a kapitulációt. A hadsereg légierejének egyik Minami nevű századosa lefoglalt egy repülőgépet és röplapokkal árasztotta el Tokiót. A röplapokban felszólította a lakosságot, hogy minden eszközzel akadályozza meg a kapitulációt. Aztán a gépével együtt rázuhant a városra."

Valóságos csodának számított, hogy a császár felülkerekedett. Augusztus 14-én reggel, az újabb császári konferencia során valósággal szuggerálta a haditanácsot: „Az a kívánságom, hogy önök, minisztereim engedelmeskedjenek akaratomnak és fogadják el a szövetségesek jegyzékét. Hogy népem is megtudja döntésemet, kérem, azonnal készítsenek elő egy üzenetet."

A japán kormány jegyzékét Svájcon keresztül juttatták el Washingtonba. Svájc washingtoni ügyvivője délután 6 órakor nyújtotta át a hivatalos okmányt Byrnes amerikai külügyminiszternek. Japán kapitulált.

Truman elnök nyilatkozatban tudatta, megparancsolta a szövetséges haderőknek: szüntessék be a támadó hadműveleteket. Washingtonban 1945. augusztus 14-e és 7 óra volt.

„Utah" — ezt a szót várta mindenki a Csendes-óceánon. Ma már senki sem tudja pontosan, véletlenül választották-e éppen ezt a szót; ezt a jelszót, amellyel minden levegőben levő gépet felszólítottak, és amely azt jelentette: azonnal a támaszpontra! Mindenki tudta, ez azt jelenti: vége a háborúnak.

Az 509. csoport tagjai még augusztus 13-án reggel fölszálltak egy Japán elleni bevetésre. A többi marianai egységgel együtt nappali támadást hajtottak végre, de a különleges gépek most is csak egyetlen bombát vittek magukkal.

Hazafelé menet ők is várták a számukra oly különlegeges csengésű szót. Az ő számukra Utahban, a sivatagban kezdődött el minden. Csaknem két éve volt már, hogy odarendelték őket, az amerikai légierők elitjét.

„Utah." Akkor még nem tudták, mit jelent majd egykor ez a szó; nem tudták, hogy az atombomba ledobására készítik fel őket. Mindaz, amit akkor tettek, nem háborús tettnek, inkább egy nagyszabású tudományos kísérletnek látszott, amelyben valamennyien apró részfeladatokat kaptak. Pedig nem volt különbség. Aki a bombát ledobta, nem tett többet, mint az, aki előrerepült az ellenséges városok fölé, hogy rádión leadja jelentését — és hogy megtévessze a városok lakóit.

De most az utolsó bevetést hajtották végre. Biztosan földet érnek, napsütötte kifutópályákra szállnak le, de a sűrű dzsungelben feltűnnek már a közelgő éjszaka első árnyai.

„Utah" — most még csak azt jelentette, hogy hamarosan otthon lesznek, és mindent elfelejtenek, ami történt.

A várt szó azonban nem érkezett meg ezen az útjukon.

És amikor eljutott hozzájuk a kapituláció híre — Tiniánon 1945. augusztus 15-e, reggel 9 óra volt —, minden másként történt, mint várták. Senki sem szólt semmit. Senki sem újjongott. Továbbra is némák maradtak a barakkok, mintha ez a hír sem adta volna vissza egyensúlyukat.

Hirosima és Nagaszaki porrá égett, fekete romhalmai között ebben az órában hangszóróval felszerelt autók járkáltak. Katonai rendőrök tudatták az életben maradtakkal, hogy a császár fontos üzenetet intéz népéhez. Hirosimában, a pályaudvar romjai előtti téren csak néhány százan gyűltek össze, hogy meghallgassák császárukat. Előző este a Tenno hanglemezre mondta üzenetét: Japán történelmében először hallotta a nép császárja hangját. És a rongyokba burkolt élők, a sebesültek, az égési sebekkel borított emberek meghajoltak a hangszórók előtt; akkor még nem sejtették, hogy sokan magukban hordják a halált, a radioaktivitás láthatatlan sugarait.

Tudatlanul azt remélték, hogy most már minden elmúlt. Nem tudták, hogy ettől a bombától soha nem menekülnek már.

A hirosimaiak éppen olyan tudatlanok voltak, mint mindazok a milliók, akik ekkor a háború végét ünnepelték.

Tiniánon valójában csak sötétedés után kezdtek ünnepelni.

Barakkjaik előtt álltak és kilőtték a fegyvereiket. Minden rendelkezésükre álló fegyverrel tüzeltek, még a kikötőben álló légvédelmi ágyuk is beleeresztették lövedékeiket az égbe. Másnap reggel, a fegyverszünet első éjszakája után, hat halottat vittek a tengerésztemetőbe, de most dzsippek és teherautók rohangáltak a tábori utakon. Szóltak az autódudák mindenütt. Szirénák üvöltöttek, rakéták szálltak a sziget fölé. A különleges egység szállásán még

nyugalom honolt. Tibbets ezredes összehívta a tizenöt gép személyzetét. Ott ültek a csűrszerű helyiségben, amelyben az eligazításokat tartották számukra. A terem közepén még állt a vetítőgép, amellyel a vászonra vetítették a célvárosokról készült felvételeket.

— Nincs sok mondanivalóm — kezdte Tibbets. Hangosan kellett beszélnie, hogy túlkiabálja a kívülről beszűrődő lármát. — Arra sem akarlak benneteket emlékeztetni, hogy mindjárt az elején megmondtam, bombánk hat hónappal előbb befejezi a háborút. Még Utahban megjósoltam ezt. Igazam lett? — Tibbets fönt állt az emelvényen, és látszott az arcán, nem ezért hívta össze őket. Valami közölnivalója akadt. — Néhány napra Washingtonba repülök — mondta aztán. — Magam akarok gondoskodni róla, hogy az egész egység együtt térjen vissza az Egyesült Államokba.

Kint a barakk ablakai előtt fellobbant egy szétpukkanó rakéta vörös fénye.

— Elvégeztük a munkánkat — folytatta az ezredes —, de lesznek még más bombák is. És akkor megint mi következünk. Ott leszünk, ha szükség lesz ránk...

Ezen az estén, amikor azért ünnepeltek, hogy elfelejtsék a hirosimai és nagaszaki bombát, egyikük sem vette komolyan Tibbets szavait. Pedig az ezredesnek igaza volt. Az 509. csoport tagjai nem Nagaszakira dobták le az utolsó bombát.

Downey káplán nem hiába írta meg harmadik imáját értük. Legfőként pedig azokat a szavakat, hogy „Őrizd meg őket, testüket, *lelküket*."

A megbeszélés után kimentek a barakkból, kiléptek az éjszakába, amely még mindig világos volt a szétpukkanó rakétáktól. Legtöbben egyenesen a klubba tartottak. Ezen az éjszakán még a legbambább ellátóőrmesterek is előszedték féltékenyen őrzött szesztartalékaikat. A különleges egység fa-őrtornyán levő éles hangú kéziszirénák minden han-

got elnyomtak. Üvöltöttek a szirénák mindenütt; a kikötőben és a Vöröskereszt-kórház tetőin; a hang úgy szállt a sziget felett, akár egy panaszkiáltás. A repülők átizzadt khaki színű egyenruhában voltak; rövid nadrágban, rövid ujjú ingben. A hirosimai és a nagaszaki bevetés után kapott kitüntetéseket alig egy-két ember viselte közülük. Pedig jó alkalom lett volna erre. Az ünneplés ideje volt ez. Büszkélkedhettek volna, hiszen az ő napjuk volt. A rádió egész délután a nevüket harsogta, fényképeik és tetteik története hamarosan megjelent minden újságban.

Fülledt, párás, szélcsendes éjszaka volt. A kifutópályák mentén rakéták és nyomjelzősök tűzijátékának magnéziumfényében csillogott a B—29-es flotta; csillogott és arra várt, hogy ócskavas legyen belőle.

A csapatok hamarosan el fogják hagyni a szigetet. Tiniánt, az egész szigetet, amelyről egy évvel ezelőtt nem is sejtették, hogy a világon van, visszahódítja a dzsungel. Egy évvel ezelőtt azonban sok mindent nem tudtak.

Olykor egy-egy rakéta szállt még a sziget fölé, aztán ez is abbamaradt, és feketén borult föléjük az ég. A tábori utakon ide-oda rohangáltak a hangosan tülkölő dzsipek. Aztán hirtelen repülőgép-motorok zaját hallották, és hamarosan felismerték egy leszálló gép fényeit.

A gép a középső kifutópályára ereszkedett le. Valamivel később, két másik gép követte; földi fényszórók fényénél odagördültek, a különleges egység elkülönített starthelyéhez. Három zöld színű, C—54-es szállítógép, vagy ahogy ők nevezték őket: „három „zöld lódarázs" érkezett. A gépekből egy nagyobb csoport szállt ki. Odamentek a rájuk várakozó teherautókhoz.

Hamarosan megtudták, hogy 1945. augusztus 15-én este, a három C—54-esen érkezett csoport tagjai egy vizsgáló

bizottsághoz tartoztak, és még az első amerikai csapatok előtt Hirosimába és Nagaszakiba kellett repülniük. A különleges egység pilótái ekkor még nem tudták, hogy néhányuknak alkalma lesz saját szemével látni, mi történt ezekben a városokban, amelyekre ledobták bombáikat.

Az augusztus 15-e utáni napokban sokféle hír járta közöttük. Először is — azt beszélték — gépeiket repülőkórházakká alakítják át; állítólag sebesülteket és a japán hadifogolytáborokból szabaduló katonákat kell ingajáratban az Államokba szállítaniuk. Olyan hírek is jártak, hogy egységüket a Fülöp-szigetekre helyezik át és valamilyen elhagyatott helyen állomásoznak; hogy a guámi főhadiszálláson gondot okoz a győztes fickók fegyelme, mivel egyetlen alkalommal sem éltek azokkal az ünneplési alkalmakkal, amelyeket megbecsülésből rendeztek számukra Tiniánon.

Folytatták a repüléseket is. Hetente négy órákat, kétszer két-két órát töltöttek a levegőben, és mindig a szokott három gépből álló alakzatban repültek. Mindennap egyórás felolvasást tartottak nekik a katonás magatartásról. Megszigorították az egyenruha-viselésre vonatkozó szabályokat; azonnali hatállyal betiltották a rövid nadrág és rövid ujjú ing viselését.

Kártyáztak, napoztak a tengerparton, de valamiről soha nem beszéltek, egy dologra lehetőleg soha nem gondoltak: a „városaik" lakosságára. Augusztus 19-én bemutatták nekik a Hirosimáról és Nagaszakiról készült első légifelvételeket. A felvételek érzékeltették a rombolás mértékét, de az elpusztított városokban megölt áldozatok nem látszottak rajtuk.

Szeptember 2-án, amikor a rádió közvetítést adott a kapitulációs okmány hivatalos aláírásáról, amely a tokiói öbölben horgonyzó, és hatalmas inváziós flottától kísért „Missouri" csatahajó fedélzetén történt meg, ők is a rádió mellett ültek.

Meghallgatták Douglas MacArthur tábornok, a megszálló csapatok főparancsnokának beszédét, majd miután a rádió átkapcsolt a Washingtoni Fehér Házba, Truman beszédét hallhatták, aki bejelentette a háború végét.

„Mint az Egyesült Államok elnöke, ezt a vasárnapot, 1945. szeptember 2-át, a kapituláció hivatalos aláírásának napját ezennel a Japán feletti győzelem napjává nyílvánítom... A mai nap mindenkor úgy fog élni az amerikaiak emlékezetében, mint a megtorlás napja. Éppúgy, ahogy azt a másik napot, a gaztett napját (a Pearl Harbor elleni japán támadás napját) sem felejtjük el soha."

Nem tudni, annak idején kinek az ötlete volt a pilóták Japánba küldése. Csak annyi biztos, hogy az utazást egyfajta elismerésnek szánták a Hirosima és Nagaszaki elleni támadást végrehajtó pilóták és bombairányzók számára. Az így megjutalmazott tisztek között volt Lewis százados, Sweeney őrnagy és Eatherly őrnagy — a három pilóta; Ferebee őrnagy és Beahan százados — a két bombairányzó. Egy C—54-esen valamennyiüket Tokióba szállították, ahonnan másnap Nagaszakiba, a második támadás színhelyére repültek, ahol a pusztítás sokkal csekélyebb volt a vártnál.

Hirosimát nem volt szabad megnézniük. Nagaszaki felé menet azonban átrepültek a város fölött, és a C—54-es pilótája alacsonyra ereszkedve, három kört írt le. Így aztán láthatták a tájban éktelenkedő szürkésfekete, rozsdabarna forradásokat. Hirosimából mindössze ezek maradtak meg.

Nagaszakiban néhány órát töltöttek csak. Végigautóztak a városon, és egész idő alatt szoros őrség kísérte őket. A pusztulás, a néptelen város láttán talán csak most értették meg először, mit is jelent a fegyver a másik oldalon, az áldozatok számára. Tízezer méter magasan, a kék égen szállva, a különböző műszerekre, kormányzó berendezésekre figyelve, a bomba kioldása személytelen tevékenység volt csupán, és nem életre-halálra menő dolog.

Ez az autóból látott város egyetlen kihalt romhalmaz volt, eltűntek belőle az emberek, nem hallották kiáltásukat, nevetésüket. Mint jól megrendezett jelenetekben: a város láttán úgy érezték, mintha hályog esne le a szemükről, ahogy egy Saul nevű férfival is történt a damaszkuszi úton. Megrendítő jelenet volna — de nem a valóság.

A repülők készségesen beszéltek mindenről, de erre az órára egyikük sem akart emlékezni. Néhány vonakodó felelet, ez volt minden, amit akkor láttak, csak sejtés volt, az első nyomasztó árnyék a bombájukkal vívott háborúról.

Nagaszaki és Hirosima nem lett Damaszkusz a pilóták számára; annak ellenére sem, hogy a „mit tettél?" kérdését ettől a naptól kezdve sohasem tudták magukban elnémítani.

Akkor még nem ismerték tettük egész hatását és következményeit. Vége volt a háborúnak, ebben a pillanatban ők is ugyanazt érezték, mint a többi ember: most, amikor először lélegezhettek fel, nem akartak új félelmet magukra venni.

1945. szeptember 12-én Thomas F. Farrel tábornok — Hirosimából és Nagaszakiból éppen visszatérve — Tokióban sajtókonferenciát tartott a két atomtámadás hatásáról. Japán területén ez volt az első és utolsó konferencia, a bombák következményeiről: öt évig hallgatnia kellett róla.

Miután Amerikában megjelentek az első beszámolók a két város apokaliptikus pusztulásáról, Groves tábornok azonnal megbízta Farrel tábornokot, tiniáni helyettesét, hogy közvetlenül az ellenségeskedések megszűnte után azonnal utazzék Japánba egy különleges csoporttal. A parancs, amelynek értelmében egy fizikusokból, technikusokból és orvosokból álló kutatócsoportnak a helyszínen kellett tanulmányoznia a bomba hatását és következményeit, két nappal a nagaszaki bomba ledobása után érkezett Tiniánra.

Nagaszaki a támadás előtt

Nagaszaki a támadás után

Nagaszaki, 1945. augusztus 9.
A második atombomba 11,01-kor robbant a tartalék-cél jeleti

Életbenmaradottak
a város romjai között

A feladatot három részben kellett végrehajtani. Az egyik csoport Hirosimába, a másik Nagaszakiba, végül egy különleges csoportnak — az elhárítószolgálat tisztjeivel megerősítve — nyilvántartásba kellett vennie mindenkit, aki a robbanás pillanatában a környéken tartózkodott.

A kutatók összesen 1150-en voltak. A főcsoport augusztus 13-án indult el az Egyesült Államokból és 15-én este érkezett Tiniánra.

Farrel tábornok, egy kisebb létszámú, előreküldött részleggel augusztus 30-án érkezett meg Yokohamába. Mindkét városban szeptember 8-án, majdnem négy héttel az első megszálló csapatok bevonulása előtt, kezdték meg a vizsgálatokat.

Egyikük, bizonyos Dr. Philip Morrison nevű fiatal fizikus, aki részt vett Tiniánon a bomba előkészítésében, később a kongresszus különbizottsága előtt a következőket mondotta:

„Azt kívántam, bárcsak kevesebbet tudnék a rombolásokról, mint tudok. Láttam Tokió és Osaka, Kobe és Nogoya üszkös, megfeketedett romjait, és tudom, hogy egyetlen város sem állja ki ezer szuperbombázó tűzviharát. Egy nagyváros pusztulása tehát nem egyedüli jele az atombombának. Az atombomba azonban nemcsak egy új fegyver. Valami sokkal rettenetesebb, és nincs ellene védelem.

A Hirosimában élő 330 orvosból 260 nem tudott többé a sebesülteken segíteni. A 2400 ápolónő és elsősegélynyújtásra kiképzett személy közül több mint 1800 egyetlen pillanat alatt halt meg. A 45 kórházból 42 elpusztult. De a megmaradottak sem voltak olyan helyzetben, hogy újabb betegeket vegyenek fel. Így volt ez mindenütt. Hirosimában 33 korszerű tűzoltó-őrség létezett; háromnegyed részük azonban elpusztult, vagy eltűnt. Valamennyi katonai szervezet megsemmisült. A vezénylő tábornok és egész törzse, valamint a 8 ezer főből álló helyőrség 5 ezer katonája meghalt.

Ha valakit, akár egy várost, megtámadnak, az védekezik. A megtámadott személy elmenekül, vagy felveszi a harcot. A város megszólaltatja légvédelmi ágyúit, összehívja tűzoltóit és gondoskodik a sebesültekről. De ha az ellenséget derült égből éri a megsemmisítő csapás, nem tud többé védekezni. Az atombomba oly gyorsan és oly tökéletesen rombol, hogy minden védekezés reménytelen.

És van még egy döntő különbség. Ha Kobe lakói a poklok éjszakáit is élték át, az életben maradottak biztosak voltak benne, hogy a következő éjszaka is életben találja őket.

A hirosimaiaknak és a nagaszakiaknak nem volt meg ez a bizonyosságuk. Mert azok is, akik megmenekültek a légnyomás és a hőség formájában jelentkező haláltól, elpusztultak a radioaktív sugárzástól . . ."

A szeptember 12-i tokiói sajtókonferencián Farrel tábornok kategorikusan tagadta, hogy a bomba ledobásakor a két városban említésre méltó radioaktivitás keletkezett volna.

Megkezdődött a nagy titkolózás az első atombombák következményeiről. Nagaszakiban például, a Mitsubishi Acélművek területén létezett egy hadifogolytábor. A táborban szövetséges hadifoglyokat tartottak, akik közül mindössze nyolcan haltak meg és mindössze néhány sebesülés történt. A sebesültek, néhány holland katona csupán könnyebb égési sérüléseket szenvedtek és hamarosan föl is gyógyultak. Egyszer aztán nem tudni miért, hirtelen rosszabbodott az állapotuk, és augusztus 24-én, 20 nappal a bomba ledobása után meghaltak. Senki sem tudta, mitől. Farrel tábornok ismertette adatait, személytelen statisztikákat közölt, de a lakosság szenvedéseiről, és azokról, akik a ledobás napján halálos sugáradagot kaptak és később haltak meg, semmit sem mondott.

Megszámolták a lerombolt házakat: Hirosimában 90 szá-

zalékos, Nagaszakiban 30 százalékos volt a pusztulás. A halottakat azonban nem tudták megszámolni. Csak következtettek a számukra: abból, hogy a bomba ledobása után a két városban hány kiadott élelmiszerjeggyel nem jelentkeztek többé. Hirosimában 78 150, Nagaszakiban 35 000 élelmiszerjegy hiányzott. Máig is ezek a „hivatalos" amerikai adatok, jóllehet a későbbi vizsgálatok kimutatták, hogy itt nem vették figyelembe sem a radioaktivitás későbbi áldozatait, sem a környékről és az elővárosokból bejáró rengeteg munkást, akik mindennap a városban dolgoztak, de nem számították ide a helyőrségben állomásozó katonákat sem. A későbbi vizsgálatok során a következő, erősen valószínű eredményre jutottak: Hirosimában 200 ezren, Nagaszakiban mintegy 73 ezren pusztultak el.

Két nappal Farrel tábornok tokiói sajtótájékoztatója után, Japánban szigorú hírzárlatot rendeltek el. Az atombomba utóhatásáról semmiféle hírt nem volt szabad továbbítani. A hírzárlat öt évig tartott. Október közepén az amerikai hadsereg különleges egységei lezárták a Hirosima közelében, négy hét óta működő „Hadikórház az atombetegségek tanulmányozására és kezelésére" nevű gyógyintézetet. Lefoglalták az összes kutatási anyagot, és felszólították a japán orvosokat, hagyják el a várost. A speciális egységek megjelentek mindazokon a klinikákon és kórházakban, amelyek a két városból betegeket vettek föl. Itt is lefoglaltak minden bizonyítékot, sőt a Hirosimából és Nagaszakiból származó hullákból készített anatómiai preparátumokat is elkobozták. A hirosimai és a nagaszaki holtak némák maradtak. Figyelmeztetésüket senki sem hallhatta. — A világ számára az atombomba még mindig csak valamilyen különösen nagy bombának számított. Semmi többnek.

Szeptember 20-án a kutató csoportok lezárták jelentéseiket. Farrel tábornok még ugyanezen a napon elhagyta Japánt, hogy jelentést tegyen Groves tábornoknak.

Grovest New Yorkban találta. Az atombombatelep legfelső katonai parancsnokát, akit Stimson hadügyminiszter egy héttel azelőtt a „Distinguished Service Medal"-lal tüntetett ki, szeptember 22-én La Guardia, a város főpolgármestere fogadta és oklevelet adott át Grovesnek, annak a férfinak, aki „megvalósította a lehetetlent".

A Waldorf Astoria Hotelben tartott díszebéd után Groves sajtótájékoztatót tartott. Farrel ezen a konferencián számolt be először Hirosima és Nagaszaki pusztulásáról. Másnap a nagy újságok pontosan négy sort hoztak Farrel beszámolójáról. Viszont Groves tábornok beszédét teljes terjedelmében közölték. A New York Times főcíme: „Tartsátok titokban a bombát"! — követeli Groves tábornok.

Az atomtábornok, mint mindig, most is nagyon nyíltan beszélt. Azt jósolta, hogy az atombomba előállításához a többi nemzetnek legalább hét évre van szüksége. A bomba titkának az USA kezében kell maradnia, legalábbis addig, „amíg a világ valamennyi nemzete nem óhajtja annyira a békét, mint mi".

Groves tábornok itt a hadsereg kezére gondolt.

Már 1945. szeptember közepén két katona — egymástól függetlenül — javasolta, azonnal kezdjenek új atomkísérleteket. Az egyik javaslat Arnold tábornoktól, a légierő főparancsnokától származott és azt célozta, hogy az amerikaiak ne veszítsék el előnyüket és hozzanak létre hadászati atombombázó légierőt. A másik javaslat a haditengerészettől indult ki. Ők ugyanis attól tartottak, hogy az amerikai kongresszus, amely a flotta háború utáni költségvetését szavazta meg, esetleg azon a véleményen lehet, hogy az atombomba korában bizonyos fokig értelmetlen a nagy hadiflotta fenntartása. A haditengerészet hadműve-

leti osztálya ezért vetette fel, hogy kezdjenek atomkísérletsorozatot hajók ellen.

Mindkét tervnek, a flottáénak is, meg a légierőének egy célja volt: megállapítani, milyen hatással vannak az atomfegyverek a katonai eszközökre és felszerelési tárgyakra, és hogy további információkat szerezzenek „a bomba élőlényekre gyakorolt hatásáról és további kísérő jelenségeket derítsenek föl".

Így kezdődtek el teljes csendben az első előkészületek. Mialatt a vigasztalan hirosimai és nagaszaki pusztaságban élőlények tévelygtek és emberek ezrei haltak meg, mert az orvosok nem ismerték fel a furcsa „kísérőjelenségeket", megkezdődött az újabb akció tervezése. Éppen három hónapja fejeződött be a háború. Az akciót OPERATION CROSSROAD-ra, Kálvária Művelet fedőnévre keresztelték el.

14

Az egyes számú Kálvária Művelet parancsnoka, az egyesített harccsoportok legfőbb parancsnoka, W. H. P. Blandy tengernagy volt. Az akció teljes műszaki vezetését Blandy arra az emberre bízta, aki annak idején Hirosima felett, az ENOLA GAY fedélzetén élesítette a bombát: William S. Parsons ellentengernagyra — az egykori kapitányra.

De jelen volt az ENOLA GAY, akárcsak a különleges egység többi gépe is, személyzetével együtt. Az 509. csoport kapta a feladatot, hogy a Bikini-atollnál tervezett atomkísérletek során ledobja a kísérleti bombát.

Amikor Tibbets ezredes Tiniánon összehívta embereit, és közölte velük: további bombák vannak még és hogy ezeket is ők fogják ledobni, nem nagyon hittek neki. Tibbets ezredesnek igaza lett.

Az 509. csoport legnagyobb része — a műszakiak, az őrszolgálat és a földi személyzet egyik fele — szeptember közepén, hajón hagyta el Tiniánt. A pilóták — a tizenöt géppel — november elseje és ötödike között startoltak. Akárcsak idefelé jövet, a rendes személyzeten kívül, most is velük utazott saját földi személyzetük is. Az első napon Kwajaleinig, a Marshall-szigetek egyik keskeny szigetéig repültek; a lakatlan sziget tulajdonképpen egyetlen kifutópályából állt. Másnap Hawaiig repültek. Itt azt a parancsot kapták, hogy San Franciscóban, a Roger Fielden szálljanak

le. November végén egy új-mexikói repülőtérre vezették át gépeiket.

Először az volt a terv, hogy a különleges egységet ismét Wendoverben, az utahi sivatagban vonják össze. Ezt a lakatlan területet azonban időközben egy másik titkos akció céljára: a németektől zsákmányolt V—1 fegyverek, a későbbi atomfegyvereket hordozó rakéták kipróbálására és továbbfejlesztésére foglalták le.

Az 509. csoport számára egy másik, éppolyan lakatlan és félreeső helyet találtak. Roswell Airfieldet, Új-Mexikóban. Roswell Airfield mindössze félórai repülésre feküdt Alamogordótól; a kietlen senki földjét, ahol július 16-án végrehajtották az első kísérleti robbantást, időközben felvásárolták és nemzeti emlékhellyé minősítették.

A repülők azonban még ekkor sem gondoltak a további bombákra. December elején megkapták a szabadságukat. Visszatértek szülővárosaikba, szülőfalvaikba; Moynahan őrnagy, a sajtótiszt kitűnően dolgozott: még a legkisebb helységekben megjelenő újságok is teli voltak a pilóták arcképeivel, s hosszú beszámolókat közöltek. A beszámolókban valamennyien rettenthetetlen hősök voltak, mindnyájan nagyon büszkék és boldogok, hogy részt vehettek a támadásban.

„Csak a fényképekből láttam, hogy a fickók tényleg rólunk írtak" — emlékezik vissza Abe Spitzer, a GREAT ARTISTE rádiósa. „Kizárólag ezek voltak valódiak, más semmi. Mert mi bizony nem voltunk hősök. És, isten tudja, valamennyien féltünk."

A szabadság nem tartott négy hétig. Két hét múlva visszarendelték őket. 1946 januárjában a Fourth Air Force csoportját alárendelték az 58. bombázó egységnek, amelynek parancsnokságát Roger M. Ramey vezérőrnagy vette át. Roswell Airfielden ezenkívül már új parancsnok várta őket. Tibbets ezredest leváltották. Ottmaradt az egységnél —

mint az ENOLA GAY pilótája és mint technikai tanácsadó —, de a fölöttes szerveknél úgy találták, új emberre van szükség. Keményebb emberre, aki az oly sokáig középpontban álló csoportot újra fegyelemre szoktatja. A harmincéves William Hugh Blanchard ezredes volt ez az ember. Blanchard a Kínában állomásozó amerikai bombázóköteléknél szolgált, aztán a Guámon állomásozó 21. bombázó parancsnokság vezérkari főnökének helyettese lett, később pedig Spaatz tábornok személyes segédtisztjévé nevezte ki. Ő volt a parancsnoka azoknak a tartalék gépeknek is, amelyek a Hirosima és Nagaszaki elleni támadás alatt Iwo Jima szigetén állomásoztak.

Az 509. csoport új parancsnoka nem hagyott kétségeket beosztottjaiban. Mindjárt az első napon összehívta a személyzetet, és hosszú beszédet tartott az egységnél lábra kapott fegyelmezetlenségről. Beszéde néhány szóban összefoglalható: aki nem fér a bőrében, könyörtelenül kivágja az egységből. Néhányan szaván fogták; benyújtották elbocsátási kérelmüket.

Szabadsága alatt Eatherly kedvező ajánlatot kapott: az egyik nagy légitársaság felajánlotta neki, hogy főpilótának alkalmazza. Az ezredes bemutatkozása után, nyomban kérte ő is a leszerelését. „Nem" — volt a válasz. „Nem gondolta meg" — mondta neki az ezredes. És mindenekelőtt, a hadseregnek szüksége van rá. Így aztán maradt. Három hónappal később, egy kemény, unalmas gyakorlatsorozat után, az 509. csoport újra nyugat felé indult. A STRAIGHT FLUSH és az egység többi — összesen tizenkét — B—29-esének úticélja Kwajalein volt. Onnan startoltak a Bikini-atoll felé, amelyet a Kálvária Művelet atombomba kísérleteihez kijelöltek.

A sziget keskeny, agyonmosott törölközőként feküdt a tengerben. Kwajaleinen, a Marshall-szigetcsoport apró szigetén vasárnap volt; az 509. csoport tagjai azonban nem a naptár szerint számolták a napokat; a kísérlet napjától, az „Able"-naptól számították az időt. Ez a nap volt az „able" minusz egy, és másnap reggel kellett startolniuk a Bikini-atoll felé, ahol óriási célflotta horgonyzott már.

Az 509. csoport B—29-esei ott álltak a kifutópálya végén, amely néhány méterre a tengertől végződött. A parkolóhely, amelyen homokot kavart a szél, egyhangú, vigasztalan volt, mint minden ezen a szigeten. A sátrak piszkoszöldje volt az egyetlen zöld a szigeten. Oldalt, géppisztolyos őrség szigorú őrizetében állt a bombát szállító B—29-es, a DAVE'S DREAM nevű gép. Vezérsíkján fekete mezőben fehér „B" betűvel.

Más gépek vezérsíkján fekete mezőben fehér „F" betű állt; ezeknek kellett fényképezniük. Claude Robert Eatherly őrnagy B—29-esének farára egy fekete villámot festettek; Eatherlynek az volt a feladata, hogy a robbanás után radioaktivitást mérjen a cél körzetében.

Ott, ahol egykor a B—29-es vezetőfülkéjén a STRAIGTH FLUSH név állt, most az 509. csoport új jelzése, az agyagszínű egyenruhájukon is viselt kör állott: benne a két lecsapó villám és a felszálló gombafelhő.

Délután négykor tartották az utolsó eligazítást a főhadiszálláson. Minden terv szerint zajlott. A bomba ledobását kilenc órára tűzték ki. A bombavetés ideje alatt minden levegőben tartózkodó gépnek szüneteltetnie kellett a rádióadást, hogy követni tudják a DAVE'S DREAM irányzójának folyamatos beszámolóját. Közvetlenül a robbanás után, különböző távolságról irányított, személyzet nélküli repülőgépeknek kellett átrepülniük az atomfelhőt.

A kísérlet végrehajtásában 42 000 ember vett részt. A haditengerészet célflottát vezényelt Bikinihez, ehhez a Csen-

des-óceán közepén levő kis szigetcsoporthoz, amelynek eddig még a nevét se nagyon ismerték, és amelynek 167 bennszülött lakosát egy 200 kilométernyire fekvő kis szigetre telepítették át.

A célflottában minden elképzelhető hajótípus megtalálható volt: az őrnaszádoktól és repülőgép-anyahajóktól a tengeralattjárókig és a kis partraszállókig volt itt minden. Összesen 82 hajó, amelyekre a legkülönbözőbb felszerelési tárgyakat hordták össze, páncélosokat, lövegeket, repülőgéprészeket, ruházati cikkeket és élelmiszert. A kísérlet idejére az egyik hajóra különböző élőlényeket — 200 kecskét, 200 disznót, 400 fehér egeret — helyeztek el.

Az 509. csoport fél éve készült erre a napra. Négy hónapig tartottak a Roswell Airfieldről Új-Mexikóba irányuló gyakorló repülések, négy hónapig dobálták le atombombamodelljeiket az albuquerquei kísérleti telepen. A bombát ledobó személyzetet pontrendszer alapján választották ki. A bonyolult rendszert tudósok számították ki, és a személyzetek nemcsak a bombavetés pontosságáért kaptak plusz pontokat, hanem az esetleges rossz magatartásért mínusz pontokat is. A pontokat két pszichológus osztogatta, akik az Államokba való visszatérés után kerültek hozzájuk. Április végén befejezték az új-mexikói felkészülést. Mielőtt Kwajaleinre repültek, nagyjavítást végeztek a gépeken. Hogy melyik gép személyzete dobja le a kísérleti bombát, ezt csak a Bikini-szigeteken végrehajtott további gyakorló bombavetések után döntötték el. A választás végül is Woodrow P. Swancutt őrnagy embereire esett.

Swancutt őrnagy csak Roswellben, a háború után került az egységhez. DAVE'S DREAM, „Dave álma", ez volt B—29-ese neve — Dave Semple százados után nevezték így, aki valamikor a legkiválóbb pilótának számított, de egy próbarepülés során Albuquerque fölött lezuhant.

Az 509. csoport barakkjai Kwajalein szigetén közvetlenül

a part mellett feküdtek. A fehér homokot kiselejtített partra szálló csónakok rozsdás roncsai és fölrobbantott géppuskaállások betonkockái borították, amelyek még a szigetért folytatott harc időszakából maradtak vissza. Az eligazítás után lefényképezték őket. A másnapi kísérlet valamennyi résztvevőjéről fényképet készítettek. A sugárvédelem egyik Pew nevű tisztje parancsolta ezt meg — szívélyes mosolygással kísérve —, „hogy tudjuk, hogyan néztetek ki, mielőtt tiktakolni kezdtek a Geiger-számlálók".

Ezen az estén valamennyiük gondolatai a reggeli start, meg a körül a régen elmúlt másik hétfő reggel körül jártak. Csak nagyritkán beszéltek erről a napról, de olyankor soha, ha újoncok is voltak a közelükben. Ezen az estén se beszéltek róla. Két óra volt, amikor felébresztették őket. Az „Able" kísérlet tervszerűen zajlott. Megreggeliztek, aztán felvételezték felszerelési tárgyaikat. Dzsipek vitték őket a starthelyhez. A vezérgép már felszállt. Fedélzetén magasrangú tisztek voltak, köztük Le May tábornok és Parsons ellentengernagy.

A DAVE'S DREAM ott állt a kifutópályán, motorjai már működtek, őrség állt körülötte. A gép személyzetén kívül ezen a gépen szállt fel, Roger M. Ramey brigádtábornok is (az 509. csoport most az 58. egységhez tartozott); Blanchard ezredes, az egység új parancsnoka; és John Sutherland ezredes, mint a bombázás parancsnoka, és a bomba élesítéséért felelős személy. A Hirosima és a Nagaszaki elleni támadásban egyikük sem vett részt.

5 óra 53 perc volt, amikor a DAVE'S DREAM startolt a hajnali pirkadatban. A fedélzetén levő plutóniumbomba ugyanolyan típusú volt, mint amit Nagaszakira dobtak le, és Parsons ellentengernagy vezetésével az „Albemarle" nevű hajón szerelték össze. A laboratóriumhajó kívül horgonyzott a japán megszállás idejéből visszamaradt dokk előtt.

Eatherly B—29-ese startolt utoljára. Embereinek védőszemüvegeket, gázálarcokat adtak és filmdarabkákat, amelyeket a kísérlet alatt maguknál kellett tartaniuk. Ezek jelezték, hogy kaptak-e sugárzást. A STRAIGHT FLUSH-t Geiger-számlálókkal szerelték fel, amelyek a gép külsején elhelyezett, levegőpróbák vételére szolgáló eszközökkel álltak összeköttetésben.

Hét óra körül, egy órával a start után látták meg a célflottát. A hajók ott sötétlettek a sekély vízben a szigetcsoport körül, amely fentről olyan látványt nyújtott, mintha gyöngysor húzódott volna a tengerben. A közvetlen célpontul szolgáló hajót, a Nevadát kissé előkészítették: az egész hajótestet élénk narancsszínűre festették, fedélzeti berendezései fehér színt kaptak. Fedélzetén távolról irányított keresőfény villogott. Elrepültek a célhajók felett, aztán a kijelölt körzetbe indultak, amelyet nyolcezer láb magasságban, 16 mérföldre a céltól jelöltek ki nekik. Közben állandóan kapták a vezérgép rádióutasításait.

8 óra 12 perc volt, amikor a DAVE'S DREAM jelentette az első próbarepülést. A bombát élesítették. A B—29-es négyszer repült rá a célra, de a bombairányzó már az első repülésnél jelentette: „Itt a Skylight One. Skylight One. A bombázás feltételei kielégítőek. Vége."

Tisztán, és jól hallották a fejhallgatóból érkező hangokat. Skylight One — Égifény egy —, a rádióban ez volt a DAVE'S DREAM fedőneve.

A célflottától oldalt horgonyzó hajón a világ minden részéből meghívott sajtótudósítók figyelték a kísérletet. Ők is hallhatták a gépek közötti rádióbeszélgetéseket; a „Bomb away", a „bomba kioldva" jelentést valamennyi amerikai adóállomás átvette és az egész világon közvetítették.

8.30-kor felhangzott az éles, átható rádiójelzés. Csak néhány másodpercig tartott. Próbaként adták le. Aztán újra a bombairányzó hangját hallották: „Itt a Skylight One. Sky-

light One. Körülbelül harminc perc múlva zuhan a bomba. Vége."

A bombázó magasan a többi gép felett repült. Ezüstös teste csak néha villant meg a napsugárban. Párás napfényben feküdt a cél.

Húsz perc múlva újra jelentkezett a Skylight One: „Még tíz perc". Az órák 8.50-et mutattak. 8.58-kor jelentkezett a bombairányzó: „Skylight One. Két perc múlva zuhan a bomba." Felhangzott az éles rádiójelzés. Aztán megszakadt és egy hang bejelentette: „Bomb away".

Izzó, gomolygó felhő csapott fel, toronymagas oszloppá nőtt, tetején furcsa alakú képződmény látszott: olyan, akár egy halálfej. És a robbanás utáni csendben a mikrofonokban újra felhangzott egy idegen, izgatott hang: „Vigyázz, világ. Itt Kálvária."

A szigetcsoport fölé gigantikus nagyságú felhő borult, amely két egymásfeletti gombává osztódott. A STRAIGHT FLUSH megkezdte méréseit. A vezérgép szabta meg, milyen körzetben tartózkodjanak. Egész nap tartottak a vizsgálatok. Kétszer forró zónába kerültek. Két óra múlva levehették gázálarcukat. Szigorúan megtiltották nekik, hogy a repülés ideje alatt egyenek vagy igyanak. Attól tartottak, valamilyen káros anyag kerül a szervezetükbe. A felső felhőgomba lassan szétoszlott, szétfújták az erős szelek. Az alsó gomba azonban még mindig nem ritkult és közvetlenül a víz felett, nyugati irányba sodródott.

Tizenkét órával később kapták meg a parancsot, amely visszarendelte őket a támaszpontra. Kwajalein felé közeledtek már, amikor újabb rádióutasítás érkezett. Az egyik kis szigetcsoporton elhelyezett Geiger-számlálók azt jelezték, hogy az alsó felhőgomba éppen az Eniwetok-szigetek felé halad. Az utolsó jelentések szerint a felhő már csak 100 mér-

földnyire volt. Ha tartja az irányát, veszélybe kerülhetnek a légierők állomáshelyéül szolgáló szigetek is. Legfeljebb 14 óra múlva várták ezt, viszont ennyi idő alatt még evakuálhatják az amerikai egységeket is.

A STRAIGHT FLUSH azt a parancsot kapta, derítse fel a felhő helyzetét, és állapítsa meg irányát.

Most már gyorsan alkonyodott. A műszereken felizzottak a zöld fények. Ha sötétedés előtt nem találják meg a felhőt, radarral kell keresniük. Aztán besötétedett és tiszta, csillagos éjszaka borult rájuk.

A gépen levő és a műszerek előtt ülő tudós figyelmeztető kiáltása túl későn hangzott fel; máris bent jártak a felhőben. Később, amikor Eatherly megnézte a zubbonya zsebében levő kis filmdarabkát, látta, hogy azt sugárzás érte. De az a gondolat, hogy valami baj is történhet vele, egyáltalán nem rémítette meg — mesélte. Ekkor érezte először, ami később egész életét meghatározta — hogy könnyebb meghalni, mint a bűn Kain-bélyegével élni ...

Amikor leszálltak a szigeten, már várták őket a sugárvédelmi szolgálat emberei. A gépet elkülönítették, zárt körzetbe irányították, és ahogy a személyzet kiszállt, Geiger-számlálóikkal azonnal végigvizsgálták a gépet. Amikor elindultak velük a dzsipek, hogy kórházba vigyék őket, még hallották a Geiger-számlálók vad kattogását ... A kórházban mindjárt leszedtek róluk minden ruhadarabot. Új egyenruhákat kaptak, a régieket az ápolók papírzsákokba rakták, hogy megvizsgálják és később elégessék. Több órán át vizsgálták őket. Az orvos, aki később közölte velük a vizsgálat eredményét, megkönnyebbültebbnek látszott, mint ők maguk. Minden rendben, mondta. Semmi következménye nem lesz a kapott sugárdózisnak. Elővigyázatosság-

ból néhány hétig még megfigyelés alatt tartják őket, de az ijedtségen kívül más bajuk nem esett...

Másnap rövid közleményt adtak ki a sajtónak. Egy B—29-es, hangzott a közlemény, amelynek feladata volt, hogy kövesse az atomfelhőt és állapítsa meg irányát, Bikinitől 60 mérföldre berepült a felhőbe. A B—29-es személyzete, közte a parancsnok, Claude Robert Eatherly őrnagy, egészséges. A gép az intenzív rádioaktivitás miatt egyelőre nem szállhat fel.

A világ csak keveset tudott meg a Bikini-kísérletek eredményeiről, és nem is akart többet hallani róla. Az emberek túl sokáig éltek a háború árnyékában és most már a békéről álmodoztak. Ekkor még kevesen tudták, hogy a békére is a bomba veti rá árnyékát.

A különleges repülőegység, az 509. csoport, amelynek repülői bevezették az új korszakot, még 1946. júliusában visszatért az Egyesült Államokba. És nemsokára újra folytatták gyakorló repüléseiket, az atombomba makettjével. Látszat-támadásokat hajtottak végre Kanada és a Karib-szigetek ellen. A hirosimai és a nagaszaki repülők voltak a magjai annak a légihatalomnak, amely egy napon ezer és ezer bombával rendelkezett, olyan bombákkal, amelyek sokszorta erősebbek voltak a Hirosimára és Nagaszakira lehullott bombáknál...

Az ENOLA GAY nevű B-29-es, amely végrehajtotta a támadást Hirosima ellen. Ma Washington közelében egy repülőtéren áll, amíg nem kap helyet a múzeumban

Claude Robert Eatherly, az egykori őrnagy, 1956-ban a bíróság előtt. Mellette ügyvédje

Az elfogatóparancsot a Fort Worth-i ügyészség állította ki; a parancs értelmében ezen a napon, 1957. március 18-án két hivatalnoknak a Texas állambeli wacói gyógyintézetből Fort Worthba a fegyházba kellett vinnie egy bizonyos Claude Robert Eatherly nevű személyt. A véletlen műve, hogy a fiatal hivatalnok, a San Antoniobeli Robert T. Smith, egykor őrmester volt az 509. csoportnál. — De most 12 évvel később, amikor a bilincset rátette a fogolyra, nem ismerte meg az egykori őrnagyot.

1947. január 1-én, néhány hónappal azután, hogy az 509. csoport visszatért az Egyesült Államokba a Bikini-szigeteknél végrehajtott atomkísérletről, Claude Robert Eatherly őrnagyot elbocsátották az Egyesült Államok légierejétől. „Becsületben", ahogy elbocsátó levelében olvasható volt. Nyugdíjat adtak neki, havi 237 dollárt — „a tengeren túl szerzett élményei folytán bekövetkezett lelki sérülései miatt". Papírjában mindenesetre ez állt.

Smith, az egykori őrmester állhatatosan nézte a fogoly arcát, aki szótlanul és meredten bámulta a mellettük elsuhanó vidéket. De hiába, közben 12 év múlt el. Az egykori őrmester túl későn, csak akkor kezdett emlékezni, amikor Hale, a fegyház főfelügyelője elvezette a foglyot...

A Fort Worth-i járásbíróság, Jim Vachule törvényszéki riporter szokásos napi programjába tartozott. A bíróság meglátogatása március 19-én, egy nappal Claude Robert Eatherly fogoly ideszállítása után is a riporter napi teen-

dői közt szerepelt. Ezen a napon is odaállt Fordjával a fehér csillagos, kék lámpás rendőrségi kocsi mellé, aztán bement a bírósági épület félhomályos előcsarnokába, ahol coca-cola automaták álltak és a falakon hatalmas jutalmakat ígérő, gyilkosokat körözö plakátok lógtak. És mint mindennap, a segédsheriff most is a cellákhoz kísérte, ahol Hale főfelügyelő kitárta a cella-előtér rácsos ajtaját.

— ... pot, Jim! — üdvözölte Hale főfelügyelő, aki 60 éves volt már s ebből negyvenet töltött „szolgálatban".

— Sok a dolguk? — kérdezte a riporter.

Hale-nek egész ábrázata mosolyba szaladt:

— Több már nem is lehetne. Egyetlen szabad cellánk sincs.

Nyomasztó hőség volt a kopár helyiségben. Fent a fehérre meszelt mennyezeten széles lapátú ventillátor surrogott.

— Láthatnám a kartonokat?

Merrick, az íróasztal mögött ülő, fehér overallos segédírnok átnyujtotta neki az elmúlt huszonnégy órában érkezett vagy elbocsátott rabok nevét feltüntető kartonlapokat. A riporter gyorsan végigfutotta őket, aztán visszaadta a paksamétát. Nem talált semmi érdekes dolgot. Merrick elvette tőle a kartonokat, kikeresett egyet közülük, és odacsúsztatta az asztal szélére, hogy a riporter is el tudja olvasni. Közben meg sem rándult az arca.

Dana T. Merricket csekkhamisításért tartóztatták le, és elítélését várva, az irodai munkában segédkezett. Jim Vachule kapott már néhány ötletet tőle. Közelebb hajolt és hallotta, hogy Merrick suttog:

— Ebből nagy sztorija lehet. És talán a pasason is tud segíteni. — Semmitmondóan mosolygott, ajkai alig mozogtak. — Valamikor háborús hős volt, az egyik atombombás pilóta — azt mondják.

A riporter fölvette a kartont. Az újságnál azt tartották Jim Vachule-ről, hogy különösen jó az emlékezőképessége.

Ezen a napon azonban cserbenhagyta a memóriája. Semmit sem mondott neki a név. Az illetőt tegnap este szállították ide a texasi Wacóból, rablással vádolták. Mást nem tudott meg a kartonról. Tanácstalanul fogta a lapot. A folyosó mélyéről odahallatszott hozzájuk a cellákban levő foglyok mormogása. Visszaadta Merricknek a kartont egy csomag cigarettával együtt.

Sem Hale, a főfelügyelő, sem a sheriff, a város legfőbb rendőrhivatalnoka, nem tudott neki segíteni; semmi továbbit nem tudtak a fogolyról.

— Claude Robert Eatherly... — mondta a sheriff, miután behozatta az aktákat. — Félek, nem sokat tudok tenni, Jim. — Megfordította a lapot. — Harmincnyolc éves, egynyolcvan magas. Állami fogoly. Itt a körzetben nincs saját börtönük, ezért hozzánk küldik az embereiket. Többnyire semmit sem tudunk róluk. A tárgyalásig egyszerűen idevesszük őket a börtönbe.

— És ki adta ki az elfogatóparancsot?

— Heard Floore, az ügyész. — A sheriff felnézett. — Ismeri Flooret, Jim. Ha ő egyszer valakit a karmai közé kap, akkor nagyon nehéz megmenteni. Miért érdekli az ügy annyira? — Újra a papírokat nézte. — Eatherly? Mit követhetett el?

— Talán semmit — mondta a riporter. Merrick ötletei sohasem voltak túl értékesek, és ez a történet is hihetetlenül hangzott. — Azért megpróbálhatnánk; fel kéne hívni Flooret — mondta.

A sheriff kiszólt az ajtón:

— Hívd fel nekünk Heard Flooret — mondta. — Közvetlen vonalamra, a szobámba kapcsold.

Amikor a készülék csöngetett, Jim Vachule fölvette a kagylót. A sheriff a másik hallgatót vette kézbe. A riporter jelentkezett és bemutatkozott.

— Tegnap behoztak a börtönbe egy embert — mondta

— aki ellen ön adott ki elfogatóparancsot. Claude Robert Eatherly . . .

— Idehallgasson, Jim — szakította félbe a vonal másik végéről hallható izgatott hang —, ez nem magának való történet. Az illető bíróság elé kerül. Két postahivatalba tört be. Mindenre tanúim vannak. Az ügy már egy éve húzódik. Tudom, mire akar kilyukadni: bűnösségi komplexum . . . De szerintem ez a pasas teljesen normális. Egyenesen a hadviseltek szervezetének wacói kórházából jön, és csináltattam róla szakértői véleményt. Az orvosok véleménye szerint is perképes. Az esküdtek elé kerül, és maga jobban tenné . . .

Miközben az ügyész ontotta magából a szavakat, Jim Vachule csodálkozva nézett a sheriffre. Nem tudta mit szóljon.

— Tulajdonképpen mit tud az egész ügyről? — tudakolta Floore. Hangja most sokkal óvatosabban csengett.

— Ezt kérdezem öntől — válaszolta a riporter. — Mit szól például ahhoz, hogy a maga embere egykor a légierők híres pilótája volt?

— Lehetséges — mondta Floore rövid hallgatás után. — De én nem tudok róla.

— Állítólag ő volt az egyik, aki az atombombát . . .

— Mit változtat a bűnösségén vagy ártatlanságán — szakította megint félbe Floore. — Én csak a tényekkel törődöm. Márpedig tény, hogy ez az ember már korábban összeütközésbe került a törvénnyel. Megmutathatnám magának a listát, elég hosszú. Csekkhamisítások és csalások. Akar erről írni?

— Ehhez még túl keveset tudok — mondta Jim. — De kíváncsivá tesz.

— Kíváncsi volt maga mindig, Jim.

— Köszönöm, Mr. Floore. Tudja már, mikor lesz a tárgyalás?

— Talán négy hét múlva — felelte Floore. — Addig itt marad a börtönben. És, Jim — maradjon közöttünk —, legyen óvatos, ha írni akar valamit. Legjobb volna, ha elfelejtené az egész ügyet...

Jim letette a hallgatót. A sheriff odament a nehéz bőrpamlaghoz.

— Most az egyszer talán nem is volt olyan rossz Mr. Floore tanácsa — mondta az újságírónak. Szeme körül apró ráncok húzódtak.

A riporter bólintott, de gondolatai közben az állami foglyok nagy cellája, a húsz ember számára készült, nagy rácsos ketrec körül jártak, amely kopár helyiség közepén állt, két méter széles folyosóval körbefogva.

— Tulajdonképpen mit tud erről az emberről, Jim? — kérdezte a sheriff.

— Semmit. De a neve, valahonnan ismerem a nevét. Egyszer régen jártam a légierőknél; 1945-ben a Mariana-szigeteken. Úgy emlékszem, mintha ott hallottam volna a nevét.

Tudta, a szabályok tiltják a seriffnek, hogy bárkinek is beszélgetést engedélyezzen az állami foglyokkal. Így hát kertelés nélkül megkérdezte:

— Van-e esélyem rá, hogy beszélhessek ezzel az emberrel?

— Biztosan nagyon fontos ez magának, ugye? — Magára csatolta a széles bőrövet, amelyen a fegyverét viselte, és fogta a kalapját. — Azt mondanám, van esélye rá — válaszolta aztán.

Jim Vachule abban a kis szobában várakozott, amelyben az újonnan érkezett foglyokat fényképezik, ujjlenyomatokat készítenek róluk és felveszik személyi adataikat. A helyiség közepén asztal állt, rajta írógép, mellette két szék. A piros-fehérre festett rácsok között Merricket látta,

amint az előtérben a padlót söpri. A főfelügyelő elment a fogolyért. Mint rendőrségi riporter, Jim olyan jól ismerte a börtönt, hogy minden lépését el tudja képzelni: tudta, Hale minden rácsnál megüti kulcscsomójával a vasrudak között függő csengőt; aztán kinyitja az ajtót, a túlsó oldalon pedig egy másik őr tárja ki a rácsot.

Jim már messziről hallotta, hogy közeledik, és mikor Hale bekísérte a foglyot a helyiségbe és meglátta az agyonmosott, szürkéskék overallt viselő férfi szürke, agyonkínzott arcát, légszívesebben elment volna. Olvasni tudott az emberek arcából. És különösen a postahivatalokba betörő kis csirkefogók arcából. Ezt az embert inkább az a gondolat kínozta, ami miatt a bíróság elé került. A rács becsapódott. A riporter nem tudta, hogyan kezdje a beszélgetést, és így egyszerűen azt mondta:

— Riporter vagyok, itt a városban...

A fogoly mozdulatlanul állt előtte, és görcsösen mosolygott.

— Talán tudok magán segíteni — mondta Jim Vachule.

— Segíteni? — ismételte a fogoly, mintha idegen szó volna. Leült a szék legszélére. Overalljának mellső zsebéből pipát húzott elő; nem volt megtömve, de nagyokat szívott rajta.

— Azt mondták, állítólag postahivatalba tört be — mondta a riporter, miközben a fogoly arcát figyelte.

— Ezt mondták nekem is — válaszolta Eatherly.

— És? Igaz?

— Igen.

— Dehát... kezdte. Észrevette, hogy még mindig abban reménykedik, Eatherly nem vett részt a betörésben. Kételkedni kezdett. Hátha mégis igaza van az ügyésznek. És abba is hagyná az egészet, ha az előtte ülő fogoly nem egy emberi roncs volna. — Nem voltam mindig újságíró —

mondta Jim óvatosan. — Voltam a légierőnél is. Tizenkét évvel ezelőtt...

A fogoly kivette szájából a pipát.

— Maga is meg én is, és még millióan mások is ott szolgáltak.

Arcára volt írva, hogy szeretne már egyedül lenni.

— A háború vége a Mariana-szigeteken ért — folytatta Jim. — A 20. flottánál, Guámon. Tiniánon, a szomszédos szigeten állomásozott az az egység, amelyik Hirosimára és Nagaszakira ledobta az első két atombombát; az 509. csoport. Csak „győztes fickóknak" hívtuk őket.

Tizenkét éve múlt, és ahogy a fogoly zavart arcát nézte, azt kérdezte magában, milyen lehetett akkor, 12 évvel ezelőtt; de látszott rajta: amit ő tapasztalhatott, ezt az arcot a felismerhetetlenségig megváltoztatta.

A fogoly feláll. Kis ideig némán állt előtte. Behallatszott az utcai lárma, és a cellákból kiszűrődő hangok.

— Kérem, menjen most — mondta. — Hagyjon magamra.

A riporter is felállt. És amikor Hale kinyitotta az ajtót, csak annyit mondott:

— Megyek már, de nem hagyom magát egyedül.

Jim Vachule visszament a szerkesztőségbe, és olyan sejtése támadt, hogy Merricknek megiscsak jó ötlete volt. Először felhívta a légierőkbeli veteránok szervezetének irodáját, de ott azt mondták, nem ismerik Claude Robert Eatherly nevét. Aztán Wacóval, a kórházzal beszélt, de az Eatherlyt kezelő orvos éppen szabadságon volt. Az ügyeletes orvos viszont minden felvilágosítást megtagadott. Azt tanácsolta neki, semmit se higgyen el Eatherlynek.

Amikor felvették a fogoly adatait, az a bátyja címét diktálta be: Joe Eatherly, Van Alstyne, Texas. Odatelefonált,

de itt is csak néhány kitérő választ kapott. Joe Eatherly vonakodott megerősíteni, hogy testvére a híres 509. csoportnál volt pilóta. Nem is tagadta.

— Tőlem semmit sem fog megtudni. De azt hiszem, más sem fog beszélni.

Aztán bement a szerkesztőségi archívumba, és megkérte az archívumkezelőt, keressen elő mindent az atombombákról és azokról, akik akkor ledobták. Újságja — a Fort Worth Star-Telegram — volt a város legnagyobb lapja, 200 ezer példányban jelent meg, de az archívumban nem találták meg az egykori Claude Robert Eatherly őrnagy nevét, és nem talált semmit a többi repülőről sem.

— Pedig valaminek kell lennie róla — mondta. — Tisztán emlékszem. Akkoriban tele voltak az újságok vele.

— Akkoriban, tizenkét évvel ezelőtt — mondta az archívumkezelő. — Rég kiszórtuk már, nem őrizhetünk meg mindent. Itt van, ez az a négy láda . . .

Ezen az estén Jim Vachule sokáig ott ült a kis asztalkánál a négy fémláda felett. Leeresztette az olvasólámpát, és olvasta a számtalan tudósítást a Hirosimára és Nagaszakira ledobott bombákról meg az azóta készített és kipróbált többi bombáról is. Olvasta a beszámolókat az áldozatokról, a még mindig pusztuló emberekről. És minél tovább olvasott, annál többször fölvetődött benne a kérdés: vajon tanultak-e az emberek valamit abból, ami akkor történt.

Másnap végre talált valami nyomot. Megint Merrick, az írnok adta az ötletet. Smithről mesélt neki, az egyik hivatalnokról, aki társával a megbilincselt foglyot Fort Worthba hozta. Merrick szerint Smith célzásokat tett rá, hogy ő alighanem ismeri a foglyot régebbről. Jimnek fél napjába került, mire felkutatta Smith címét. Telefonált neki San Antonióba. Smith azt állította, hogy annak idején az 509. csoportnál szolgált és hogy volt ott egy Eatherly őrnagy. Nem, nem biztos benne egészen, hogy a fogoly ugyanaz a

személy volna. De ő is tudott egy címet: John Porter, benzinkútja van Fort Worthban. Annak idején az 509. csoportnál John Porter ezredes felelt az egység valamennyi gépéért.

A benzinkútat a város szélén, az egyik nagy, négypályás főútvonal mellett találta meg. Ezen a napon szemmel láthatóan nem sok tennivaló volt a kút körül. Csak egy férfi üldögélt a töltőoszlopok mellett és olvasott. A kocsi érkezésére letette újságját és közelebb lépett olajos kezeslábasában:

— Hol találom John Portert? — kérdezte Jim Vachule.

— Az én vagyok — mondta az overállos férfi.

— John R. Porter ezredes? — kérdezte az újságíró.

Amaz kicsavarta a kezében levő bőrdarabkát és a mögötte álló vödörbe dobta.

— Az újságtól jött? — Porter cigarettára gyújtott. Idekint a sík környéken állandóan fújt a szél és két szál gyufát is eloltott. — Egyébként mindig csak augusztusban jöttök, fickók — mondta. — Semmi kedvem róla beszélni.

— Nem értem magát — mondta Jim Vachule. — Ki jön augusztusban?

— Hiszen az újságtól van? — kérdezte. Fejét kissé félrefordította és gyanakvóan nézett rá. — Augusztusban minden évben fölkeresnek bennünket, az 509. csoport régi tagjait, és néhány megfelelő szót akarnak tőlünk a hirosimai évfordulóhoz. Dehát én nem tudok megfelelő szavakat. Csak emlékezzenek rá, én azonban a magam módján teszem ezt...

— Hallgasson ide, Porter — mondta Jim —, nem maga miatt jöttem. Csak Claude Robert Eatherlyről akarok érdeklődni. Állítólag a maguk egységénél szolgált. Ismerte őt?

— Hogy ismertem-e? — kérdezte Porter, még mindig bizalmatlanul, mintegy időt akarva nyerni. — Mi van Claude-dal?

— Bajban van.

Porter hirtelen harsányan fölnevetett.

— Pókerezett, mi? — mondta aztán. — Végre egyszer elcsípte valaki! Mi csak mindig veszítettünk ellene.

— Tehát ismerte.

— Persze. Sokáig együtt voltunk. Ő volt az egyik legjobb pilótánk. De nemcsak a legjobb. Az emberei esküdtek rá. — Eldobta a cigarettacsikket és gondterhelten eltaposta. — Istenem, de régen volt! — mondta. — Itt van a városban?

Jim Vachule bólintott.

— És aztán? — kérdezte. — Mi történt később? Többet nem látta?

— Hogy később mi lett vele? — mondta Porter. — A Bikini-kísérletnél még ott volt, de aztán, azt hiszem, őt is leszerelték. Úgy tudom, megházasodott. Azt hiszem, egy gyönyörű szép houstoni asszonyt vett el. Két vagy három gyerekük lett. Egy olajtársaságnál kapott állást, jó állást. Kereskedelmi igazgató vagy ilyesmi lett. Valaki ezt mesélte róla. De látni? Nem láttam. Mindnyájan szétszóródtunk. Talán jó is, hogy így történt. Akkoriban néhányan klubot akartak alakítani, szabályos egyesületet, hogy ünnepeljük meg az évfordulókat, emlékünnepélyeket tartsunk — dehát nem nagyon akart egyikünk sem emlékezni.

Elhallgatott. Fönt a tetőn megzörrent a bádogcégér a szélben. Kocsi állt a benzinkút elé. Föltankolt, megvizsgálta a gumik légnyomását, aztán visszajött.

— Micsoda meglepetés! — mondta. — De mondja már, hol van?

— Börtönben — válaszolta Jim Vachule. — Tegnap óta. Letartóztatták. Betört két postahivatalba.

Porter elvette szájától a papírpoharat.

— Egy pillanat — mondta. — Börtönben? — Fejét csóválta. — Akkor nem ugyanarra a Claude Eatherlyre gondolunk, tűzbe tenném érte a kezemet. Ha ismerte volna . . .

Idefigyeljen, ezeket ezer és ezer ember közül válogatták ki. Hogy valaki az egységhez kerüljön, ahhoz már átkozottul kiváló minősítés kellett. Bármikor hajlandó vagyok ezt kijelenteni.

Jim Vachule elmesélte, mit tudott meg a börtönben, és elmondta a beszélgetését Eatherlyvel.

— Nézze — mondta Porter. — Miért hallgatná el, hogy mi történt akkor. Miért? Miért hallgatná el, milyen feladatot hajtott végre. Magas kitüntetéseket kapott érte. Inkább előnye származna belőle, ha tudatná az esküdtekkel, hogy egyszer hőstettet hajtott végre. — Egyhajtókára kiitta a poharat. — Wacóból hozták ide? — kérdezte hirtelen.

A riporter bólintott.

— Igen, a hadviseltek szervezetének kórházából.

— Waco? — ismételte Porter. Hirtelen ijedt kifejezés jelent meg az arcán. — Nem egy gyógyintézet van ott? — kérdezte. — Elmebetegeknek?

— De igen, Porter. Gyógyintézet, háborús elmebetegek számára.

Jim Vachule este találkozott Porterrel, annak lakásán. Porternek megvolt még az 509. csoport albuma, amelyet a háború végén az egység minden tagja megkapott. Megtalálták benne Claude Robert Eatherly őrnagy képét is. Ahogy Vachule rápillantott, rögtön bizonytalanná vált. Túl nagy volt az eltérés a között a nyílt, fiatalos arc és annak a férfinak az arca között, aki most a börtön nagy cellájának egyik priccsén feküdt. Pedig egyazon emberé volt mind a kettő. Aztán Porter elmesélte, mi történt akkor, és milyen szerepe volt ott Eatherlynek.

Jim Vachule még aznap este visszament a szerkesztőségbe. De mielőtt a kéziratot leadta szedésre, felhívta az ügyészt és elmondta neki, mit derített ki.

Floorenak nem sok mondanivalója volt az ügyhöz.

— Hibát követett el. — Be fogom bizonyítani, hogy a fickó teljesen normális. Majd meglátja, hogy elítélik.

Másnap reggel megjelent a cikk. A *Fort Worth Star-Telegram* március 21-i számában, az első oldalon. A következő napokban megjelent a második és a harmadik cikk is. Ez volt az első eset, hogy a közvélemény értesült Claude Robert Eatherly háború utáni sorsáról. Másnap reggel, amikor Vachule bement a börtönbe, hogy beszéljen Eatherlyvel, megtudta, a vizsgálóbíró 500 dollár óvadék ellenében szabadon bocsátotta. Testvére, Joe Eatherly le is tette az óvadékot. A fogoly, bátyja és James A. Duckwort tiszteletes társaságában, már el is utazott Fort Worthból. Jim Vachule azt is megtudta, Claude Robert Eatherlyt, Joe Estes, az Egyesült Államok járásbírójának határozatára ismét beutalták a wacói kórházba, további megfigyelésre és kezelésre. A bíróság annak alapján hozta meg a döntést, hogy az intézet két orvosa kijelentette: a vádlott észbelileg zavarodott és nem fogható perbe.

Nyolc hónapra szólt a beutalás. Claude Robert Eatherly nyolc hónapig ült a vörös téglafalak mögött. Ezek a világ legtitoktartóbb falai. Heard Floore államügyész azonban mégis kivárta perét. Az Egyesült Államok járásbírósága 1957. december 9—10-én tárgyalta Texasban, Abilene-ben az 1964. számú bűnesetet: Amerikai Egyesült Államok contra Claude R. Eatherly ügyet.

„Figyelem, figyelem, figyelem" — hangzott a sheriff hangja a magas, mahagóni borítású tárgyalóteremben, és amikor az esküdtek, az ügyvédek és a vádlottak helyet foglaltak, a bíró az ügyészi pulpitus felé fordult:

— Van az Egyesült Államok képviselőjének valami ügye a bíróság számára?

Heard Floore, az ügyész krákogott és így szólt:

— Az első ügy, amelyet a vád elő kíván terjeszteni, az Egyesült Államok contra Alwin D. Crews és Claude R. Eatherly ügye.

Újságíró nem volt a teremben; nem volt jelen Jim Vachule sem, aki első ízben tárta fel a közvélemény előtt Claude Eatherly háború utáni sorsát. Joe E. Estes, a bíró felpillantott a faliórára; néhány perccel múlt fél tíz.

— A bíróság 1957. április 17-én határozatot hozott, amelynek értelmében Claude Robert Eatherly vádlottat megfigyelésre és kivizsgálásra a hadviseltek szervezetének wacói gyógyintézetében szállították — olvasta Estes bíró.

Az ügyész hirtelen felugrott. Asztaláról valamilyen iratot kapott fel, és felnyújtotta a bírónak az emelvényre.

— Indítványozom . . . — kezdte.

Estes bíró felemelte a kezét.

— Ezzel kapcsolatban jelentés érkezett be hozzám — folytatta a bíró. — Amíg a jelentést megbeszéljük, az esküdteket elbocsátom. — A sheriff felé fordult. — Valamennyi esküdt tizenegy óráig eltávozhat.

Az ügyész a vádlott mellett ülő ügyvédre pillantott.

— A megfigyelés befejezése után — kezdte Estes bíró, miután az esküdtek elhagyták a termet — az orvosoknak írásbeli szakvéleményt kellett benyújtaniuk a bírósághoz. Ebben a november 26-i keltezésű véleményben, amelyet Dr. Robert B. McElroy főorvos és Dr. O. P. Constantine, Claude R. Eatherly vádlott kezelőorvosa írt alá, a következők olvashatók:

— „Az a véleményünk, hogy Mr. Eatherly jelenleg különbséget tud tenni jog és jogtalanság között és képes rá, hogy bűncselekményektől távol tartsa magát. Beszámítható és képes végigkövetni a tárgyalás folyamatát és hozzá tud járulni önmaga védelméhez." — Estes bíró félretette az iratot.

— Jelen vannak az orvosok a bíróságon?

Az orvosok jelentkeztek és az ügyész indítványozta, hogy eskessék fel őket. Dr. McElroy lépett először a tanúk emelvényére. Floore kérte, mondja el, milyen időközönként kezelték a vádlottat a kórházban. A betegség eredetével kapcsolatban egyetlen kérdést sem tett fel. Folyvást csak arra tért vissza, amit a vádlott múltjában „társadalomellenes cselekedeteknek" nevezett. Tudott-e Dr. McElroy arról, hogy a vádlott fedezetlen csekkeket adott tovább? És hogy legközelebb a fedezetlen csekkek helyett hamisított csekkekkel fizetett? És hogy ezt egész addig folytatta, míg 1956. április 30-án két postahivatalba betört, ami miatt ma a bíróság előtt áll? Dr. McElroy elismerte ezeket, és amit nem ismert el, azt az ügyész mondta ki ügyesen egy-egy kérdésbe bújtatva.

Aztán be is fejezte a főorvos kihallgatását:

— Tehát az ön véleménye szerint a vádlott ma teljesen és tökéletesen képes rá, hogy végigkövesse a tárgyalást?

— Jelenlegi állapotában, igen.

— De bekövetkezhetik az is, hogy visszaesik — és akkor esetleg megint társadalomellenes cselekedeteket követ el?

— Nagyon is valószínű. — Dr. McElroy hangja olyan halk volt, hogy a bírósági jegyző megkérte, ismételje meg válaszát.*

— Nincs több kérdésem — mondta Floore. Mielőtt visszament asztala mögé, odabólintott a védőnek. Davis Scarborough egész idő alatt Eatherly mellett ült, mintha mindennél fontosabb volna számára, hogy megbízóját ne hagyja egyedül. Davis Scarborough sokáig nem tudta, elvállalja-e Eatherly védelmét. De aztán beszélt vele. És megtudta, hogy védencén semmiféle ügyvéd nem tud segíteni, nem

* A kérdéseket és a feleleteket szó szerint idézzük Richard A. Wagner bírósági riporter tárgyalási tudósításából.

tudnak neki segíteni a felejtésben; megtudta, hogy mellette ülő védence számára nem véletlen az sem, hogy a bírósági tárgyalás napja éppen hétfőre esett; hétfő reggelre, éppúgy, mint az a másik reggel Hirosima felett.

Scarborough odalépett az orvosok elé.

— Önök bárki másnál jobban ismerik ennek az embernek a kórtörténetét. Doktor, az ön véleménye szerint mikor lépett fel először a lelki zavar?

— Röviddel a második világháború után.

— Ezt a lelki zavart a háborúban szerezte — annak ellenére, hogy sérülést — testi sérülésre gondolok — nem szenvedett?

Dr. McElroy tagadólag rázta a fejét:

— Amennyire én tudom, nem.

— Nem veszítette el a karját, nem kapott hasonló sebet. Hadirokkantsága, ahogy ön is megállapította, tehát csak lelkiállapotára vonatkozik?

— Igen, lelki törés.

— Nos doktor, pedig Claude Eatherly azon az alapon kap nyugdíjat, hogy száz százalékos hadirokkant.

— Igen, így van. Korábban csak 80 százalékosra értékelték, később azonban száz százalékosnak minősítették.

— 1956 januárjában.

— Úgy van.

Scarborough rövid hallgatás után tette fel a következő kérdést:

— A vétség, ami miatt a vádlott most a bíróság előtt áll, 1956. április 30-án történt. Igaz, hogy a vétséget éppen hat nappal a kórházból való elbocsátása után követte el? Tulajdonképpen akkor még nem is bocsátották el, hanem csak a bátyja gondozásába adták; más szóval: akkor még kezelés alatt állott . . .

Az ügyész hirtelen felpattant. Kabátját összevonta színes nyakkendője felett.

— Tisztelt bíróság — mondta —, tiltakozunk minden olyan kérdés ellen, amely a vádlott 1956. április 30-i lelkiállapotával kapcsolatos, mivel ez nem ennek a tárgyalásnak a tárgya.

Estes bíró sokáig késlekedett döntésével. A vádlottat nézte, aztán az esküdtek üres padjain időzött el tekintete.

— Engedélyezem a kérdéseket — mondta aztán, és minden további tiltakozást leintett.

Scarborough befejezte keresztkérdéseit, aztán a bíró bekérette az esküdteket.

A kioktatás után mozdulatlanul ültek egymás mellett egy sorban. Lopva a vádlottat nézték, akiről csak rebesgetni hallották, hogy valaha valamilyen háborús hős volt. Most csak egy 39 éves emberroncs ült előttük, aki árnyéka volt önmagának.

— Kérem a tanúkat, jöjjenek előre és esküdjenek meg — mondta a bíró.

A sheriff megeskette őket. Csak a vád állított tanúkat. Scarborough lemondott a tanúkról.

— Ha a magas bíróságnak úgy tetszik — mondta Floore —, kérem Roy L. Mantooth-ot, mint a vád tanúját.

— Minden más tanú hagyja el a termet — jelentette ki a bíró. Az ügyész követte Mantooth-ot a tanúk helyére. Mindjárt fel is akarta tenni első kérdését, de Estes bíró félbeszakította:

— Egy pillanatra — mondta mosolyogva. — Nem akarja kérem, felolvasni a vádat?

— Bocsánat, sír. — Floore visszasietett az asztalához, fogta papírjait és odalépett az esküdtekhez. A vád a következőket rótta fel a két vádlott terhére:

1. 1956. április 30-án, a Texas állambeli Viewben erőszakkal behatoltak egy részben postahivatalnak használt épületbe, hogy ott lopást kövessenek el.

2. Ugyanezen a napon a Texas állambeli Avocában be-

törtek egy kizárólag postahivatalnak használt épületbe, hogy ott tolvajlást kövessenek el.

Miután a két vádlott ügyvédje védenceik ártatlansága mellett szállt síkra, az ügyész megkezdte koronatanújának kihallgatását. A viewi és az avocai betörést Roy L. Mantooth sütötte ki, akit a springfieldi börtönből szállítottak ide a perre. Mantooth 35 éves volt ekkor és már nem az első büntetését töltötte. Ötévi börtönt kapott autólopásért, 18 hónapot betörés miatt. Három és fél évi börtönt róttak ki rá okirathamisításért. Floore részletesen felsoroltatta a tanúval büntetéseit. Aztán megkérdezte:

— Most ismertesse azt a telefonbeszélgetést, amelyet 1956 áprilisának utolsó napjaiban folytatott Eatherly vádlottal.

— Értem. Eatherly megkérdezte, mivel foglalkozom, és én azt mondtam, szeszcsempészéssel; whiskyt árulok. Nem tudom pontosan, miről folyt a beszélgetés, de azzal fejeződött be, hogy felszólítottam, jöjjön ide, és megnézzük, mi a helyzet; nem akar-e betársulni hozzám.

Április 29-én este Eatherly megérkezett Abilenebe. A Wooten-szállóban szállt meg. Másnap reggel Roy javaslatot tett neki, hogyan juthatnának pénzhez: semmi más nem kell, csak néhány kitöltetlen fizetési utalvány és egy postásbélyegző. Aztán kitölthetik az utalványt és zsebre vágják a pénzt. Április 30-án délután mindent megbeszéltek Roy bátyjának lakásán: Roy Crews és Eatherly. Ezután Viewbe, az Abilenetől délre, 15 kilométerre fekvő kis helységbe utaztak, hogy terepszemlét tartsanak.

— Mit jelent az, hogy terepszemlét tartottak? — kérdezte Floore.

— Na persze, hát a postahivatal. Javasoltam, hogy én majd bemegyek utalványt venni és Eatherly adja majd a pénzt, egy húszdolláros bankjegyet.

— Kinek a nevére állították ki az utalványt, amit vett?

— Eatherly nevére.

Floore bemutatta a bíróságnak a bizonyítékul lefoglalt szelvényt.

— Egyes számú bizonyíték, egy szokásos fizetési utalvány szelvénye, fizetendő Claude Eatherlynek, feladta R. L. Tiner.

A tanú folytatta vallomását. Miután megfigyelte, hogy a viewi postahivatalban hol őrzik az utalványokat és a megfelelő bélyegzőt, hármasban még egy másik postahivatalt is megnéztek Avicában. Megint Roy nézett körül a postahivatalban, és újra magával vitte Eatherlyt is, hogy megkérdeztesse vele, itt is kitöltenek-e postautalványokat.

— És aztán? — noszogatta Floore.

— Kocsikáztunk kicsit, majd visszamentünk a bátyám lakásához. Üldögéltünk, ittunk és készítettünk magunknak néhány steak-et a jégszekrényből. Zuhogott az eső, villámlott, dörgött és ezt valamennyien nagyon kedvezőnek találtuk. És elindultunk. A bátyám kocsijával mentünk.

Közvetlenül nyolc óra után érkeztek Viewbe. Már sötét volt. A postahivatal egy áruház épületében működött. Az ajtót zárva találták, de a tanú állítása szerint Eatherly feltörte. Roy megtalálta a bélyegzőt, és azt a fiókot is, amelyből délután a hivatalnoknő elővette az utalványokat. Csak visszafelé menet vette észre, hogy a fiókban mindössze néhány írótoll van. A keresett utalványok valószínűleg másik fiókban hevertek.

— Na, erre visszafordultunk, de az utalványokat nem találtuk. És akkor eszünkbe jutott újra az avocai postahivatal. Még mindig esett, odahajtottunk a postához, és megálltunk előtte. Eatherly feszítővassal fölfeszítette a bejárati ajtót. Hát, tudják, őszintén szólva, úgy éreztem, mintha egy őrült volna munkában. Olyan robajjal csinálta, mintha a saját házába hatolna be. Túl nagy lármát csapott.

— És aztán mi történt?

— Ő és Crews bementek, majd Eatherly azt mondta: „Hiszen itt egy másik ajtó!" És óriási robajjal ezt is betörte. És hamarosan kijött Crews és azt mondta: „Van bent egy páncélszekrény is, egy óriási darab." Én is bementem hát, mire megkérdezte tőlem, feltöröm-e. Ekkor észrevettem, hogy éppen szemben egy ablak kivilágosodott. Azt mondtam nekik, semmi kedvem hozzá, hogy golyót kapjak a bordám közé, és mondtam Eatherlynek, nagyobb zajt csinált, mint egy Shermann tank. „Úgy viselkedsz itt, mint egy vadember. Még valamennyiünket passzra vágnak." Végül is mindnyájan beültünk a kocsiba.

Visszahajtottak az autóútra. Három mérföldnyi út után megálltak és tanácskoztak.

— Crews fel akarta törni a páncélszekrényt. Azt mondtam neki: „Túl veszélyes, és ha Eatherly csak fele akkora lármát is csap, mint az előbb, mindnyájan akasztófára jutunk." Na, de aztán beleegyeztem, és visszamentünk. Bementünk újra, de megint dolgunk végezetlenül jöttünk ki.

— Ki ment be?

— Eatherly és Crews. Én meg falaztam. De végül is belátták, hogy nekem volt igazam, és miután elhatároztuk, abbahagyjuk a dolgot, visszamentünk Abilenebe.

— Eatherlyt hol tették le?

— A Wooten-szállónál.

— Találkozott vele azóta?

— Nem, sir.

Több mint hétköznapi történet volt. Kisstílű komédia, de amikor Scarborough megkezdte keresztkérdéseit, az esküdtek hamarosan tisztán látták, hogy Roy Mantooth tulajdonképpen nagyon ravaszul kigondolta.

— Ön ugye, 1953-ban, a wacói kórházban ismerkedett meg Claude Eatherlyvel? — kezdte a védő a tanú kihallgatását. — Két hónapot töltött vele itt?

— Igen, uram.

— Ebben az időben Claude Eatherly még sokk-kezelést kapott, nemde? És ekkoriban maga súlyos betegnek tartotta őt?

— Igen, uram. Időnként szívesen beszélgetett, de aztán megint nagyon elcsendesedett, és senkivel sem akart szóba állni.

Scarborough bólintott.

— Helyes. 1956 márciusában idejött, és akkor kezdett szeszcsempészéssel foglalkozni.

— Igen, uram.

— Az előbb egy Eatherlyvel folytatott telefonbeszélgetésről beszélt. Nem a kórházban próbálta először felhívni?

— De igen, uram. Ott közölték velem, hogy Eatherlyt próbaképpen kiengedték a bátyjához, ahogy mondták, három vagy négy napja.

— Nos, amikor megtalálta Eatherlyt, nem mondta el neki, hogy maga itt dolgozott az olajmezőkön?

— Lehet, hogy elmondtam.

— Remélem, nem akarja a bíróságnak bebeszélni, hogy telefonon, ráadásul egy távolsági beszélgetés során, amelyet bármikor lehallgathatnak, egészen nyíltan beszélt a maga szeszcsempészéséről?

— Azt hiszem, mellékesen említettem ezt.

— Amikor Claude-ot felhívta, milyen ügybe akarta őt bevonni? A szeszcsempészésbe, vagy a postai betörés tervébe?

— Akkor még nem foglalkoztam a postára való betörés lehetőségével — tiltakozott Mantooth.

— Addig egyáltalan nem tervezett ilyesmit?

— Egészen biztos, uram!

— Nos, csak hogy felfrissítsem az emlékezőképességét: Igaz az, hogy három héttel az Eatherlyvel való telefonbe-

szélgetés előtt maga már betört egy postahivatalba, és szerzett néhány utalványt?

Mantooth kertelni próbált, de aztán beismerte:

— Igen, uram, azt hiszem, így volt.

— Tisztázzunk: hiszi csak, vagy tudja, hogy így történt?

— Igen, tudom. Éppen most töltöm a büntetést érte.

Az esküdtek mozdulatlanul, kissé előrehajolva ültek a padjukon; figyelmesen hallgatták a párbeszédet.

— Amikor Viewben megvette az utalványokat — folytatta Scarborough a kihallgatást — és befizette a pénzt, feladóul nem a saját nevét tüntette fel? Hamis nevet írt be, címzettként viszont Eatherly valódi címét, ugye?

— Igen, uram.

— Ön tudta ugye, ha betörnek a postahivatalba, a betörés felfedezése után rögtön azt nézik, előzőleg jártak-e a hivatalban gyanúsítható személyek?

— Igen.

— És maguk azért hagytak nyomot, hogy Eatherlyre tereljék a gyanút. Tudta maga, hogy ez a körülmény mindjárt Eatherly nyomára vezethet?

— Igen, uram.

Scarborough most emelte fel először a hangját, amikor azt mondta:

— Azért tették ezt, mert tudták, hogy Claude beteg, és csak néhány napja bocsátották el a kórházból?

— Azt mondhatnám, félig-meddig gondolkodás nélkül tettem ezt.

— Nem ez volt az egyedüli ok, hogy egyáltalán bevonták ebbe a dologba?

— Igen, elismerem.

— Azért hívta fel a kórházban is, hogy olyan embert állítson előtérbe, akiről tudta, bármit hajlandó elkövetni. Olyan embert, akiről tudta, hogy mások is megtették ezt

már vele, mert mindent elvállal, hiszen keresi a büntetést...

Mantooth segélykérően nézett körül, aztán csak annyit mondott:

— Elismerem, hogy erre ment a játék.

— Egyáltalán tudta Eatherly, hol van ez a View?

— Nem, amíg nem jártunk ott, nem tudta.

— Tudta, merre van Avoca?

— Nem, uram.

A védő megfordult, és visszament helyére a vádlott mellé. Eatherly nagyon nyugodtnak látszott; annak az embernek a szórakozott nyugalma tükröződött arcán, aki a kórházi cellában eltöltött hosszú hónapok alatt időérzékét is elvesztette. Floore keresztkérdéseket tett fel és arra törekedett, hogy enyhítse Mantooth kijelentéseit. De nem sok szerencsével járt.

Szünetet tartottak, majd felvonultak a vád többi tanúi is: a két postahivatal alkalmazottai, Roy Mantooth bátyja, akinek lakásán megbeszélték a tervet, és végül a felügyelő, aki rögtön Eatherly nyomára jött. Majdnem az egész délután a tanúk kihallgatásával telt el, de arról senki sem beszélt, hogyan jutott idáig ez az ember, hogy most kisstílű bűnözőként áll a bíróság előtt.

Az orvosok azonban még nem tanúskodtak. A védelem Dr. Robert McElroy-t idézte meg tanúskodásra.

Az orvos felemelte jobb kezét, és esküt tett. Aztán leült a tanúk helyére. Dr. McElroy tizennyolc év óta dolgozott ideggyógyász szakorvosként. A háború alatt az egyik tengerentúli katonai kórház idegosztályának a vezetője volt. A háború befejezése után a wacói kórház főorvosa lett.

— Önnek, mint a wacói kórház idegosztály-vezetőjének, volt-e rá módja, hogy megismerje Claude Robert

Eatherlyt, a jelenlegi vádlottat? — tette fel az első kérdést Scarborough.

— Mint vezetőt, minden esetben tájékoztatnak — válaszolta Dr. McElroy.

— Mikor vitték be a pácienst először az ön kórházába?

— Először 1950. február 23-án. Ekkor 1950. március 29-ig kezeltük őt.

— És akkor mi volt a közvetlen oka beutalásának?

Az orvos habozott egy pillanatig, mintha minden válasznál azon töprengene, nem sérti-e meg orvosi titoktartási kötelezettségét. Aztán annyit mondott:

— Öngyilkosságot kísérelt meg.

Az esküdtek a vádlottra néztek, aki mozdulatlanul ült.

— Milyen diagnózist állapított meg akkor? — kérdezte Scarborough.

Az orvos papírjai között keresgélt:

— A diagnózis: állandó félelemérzet, amely nyugtalanságban, álmatlanságban, határozatlanságban és könnyű szomatikus bántalmakban nyilvánult meg.

— És legközelebb mikor került ismét önökhöz?

— 1953. június 10-én. Ezúttal 1953. augusztus 30-ig tartottuk bent.

— Négy hónap múlva ismét kezelésre szorult?

— Igen. 1953. december 19-én újból a kórházba szállították, és 1954. május 19-ig maradt ott. Egyéniségében feltűnő változás következett be. Teljesen zárkózottá vált. A félelmi állapot növekvő lelki feszültségben, az érzelmi reakciók eltompulásában és kényszerképzetekben nyilvánult meg.

— Ebben az időszakban milyen kezelést kapott?

— Inzulinsokk kezelést.

— Írja le nekünk a kezelés módját.

Az orvos ránézett egykori betegére, mintha csak ők tudnák ketten, mit jelentenek száraz szavai.

— A beteg ilyenkor nagy adag inzulint kap — kezdte az orvos —, amitől elveszti öntudatát és mintegy négy-öt órára tartós álomba merül. A kezelést hetente négyszer-ötször kell megismételni.

— Olyan kezelés ez, doktor, amelyet csak súlyos esetekben alkalmaznak?

— Igen, ez nagyon drasztikus kezelési mód.

— És mikor került újra a kórházba?

— 1956. január 5-én, és bent maradt... — az orvos újra papírjai között keresgélt. — Április 24-ig kezeltük. Ekkor bátyja felügyeletére bíztuk.

— Tehát valójában hat napja hagyta el a kórházat, amikor a mostani tárgyalás alapját képező tettet elkövette. Igaz ez?

— Igen, igaz.

— Akkor hát, doktor, a tapasztalatai és kezelése, valamint az ön előtt fekvő akták alapján, mondja meg nekünk, hogy felelős vagy nem felelős ez az ember az 1956. április 30-án elkövetett vétségéért?

— Nem hiszem, hogy 1956-ban elkövetett cselekedeteiért felelős volna — mondta az orvos.

— Vizsgálataival kapcsolatban nem kellett, doktor, betege múltját is föltárnia? Véleménye szerint, mire vezethető vissza betegének bűnösségi komplexuma?

Dr. McElroy lesütött szemmel válaszolt:

— A tengerentúlon szerzett élményei folytán előállott lelki zavarai miatt hadirokkantnak nyilvánították.

— És ezek a tengerentúlon szerzett élmények? — kérdezte a védő. A teremben hirtelen néma csend támadt. — Nem annak a repülőgépnek a pilótája volt, amelyik ledobta a bombát Hirosimára?

— Nem ő dobta le a bombát — igazította ki az orvos. — Ő a felderítőgépen volt...

Az esküdtek, a hét férfi és az öt nő arcán megdöbbenés

tükröződött, amikor a sheriff kalapácsával a fapultra csapott és beleharsogta „figyelem! figyelem! figyelem!" kiáltását a terembe és kihirdette, hogy a tárgyalást másnap reggel 9 óra 30-ra elnapolja. Amikor elhagyták a termet, tekintetükkel igyekeztek elkerülni a vádlottat. Idejöttek, hogy egy kis kapcabetyárt ítéljenek el. És most az a feladat várt rájuk, hogy olyan ember felett mondjanak ítéletet, aki mások haláláért érzi bűnösnek magát...

A tárgyalás második napján Constantine doktor volt az egyetlen és az utolsó tanú. Dr. O. P. Constantine húszéves ideggyógyász-szakorvosi múltra tekinthetett vissza. Tagja volt több tudományos akadémiának, korábban a legnevesebb klinikákon dolgozott. 1949 óta Wacóban, a hadviseltek gyógyintézetében tevékenykedett. Amíg az orvos beszélt, a tizenkét esküdt feszülten figyelte a vádlottat. Ebben a percben már régóta nem arról folyt a szó, hogy rekonstruálják és elítéljék a sikertelen és értelmetlen betörésért.

— Az ön páciense volt Claude Eatherly vádlott a gyógyintézetben? — kérdezte a védő.

Constantine doktor bólintott:

— 1956 januárjában átadták nekem, mint az én... — a doktor sokáig kereste a szót —, mint az én esetemet.

— Mint orvosa, ön ismerhette a korábbi kezelési módszereket és a betegsége történetét is?

— Hogyne, uram. Valamennyi vizsgálat eredményét ismertem, és részben háborús minősítéseit is.

— Kérem, mondja el a bíróságnak, hogy különösen mi tűnt fel önnek, amikor az eset átvételekor tanulmányozni kezdte ezeket a jelentéseket.

Az orvos tétova pillantást vetett a törvényszéki jegy-

zőre, aki kis asztala mellett ülve, mindent gyorsírásos jegyzőkönyvbe foglalt.

— 1950 januárjában szállították be a kórházba, öngyilkosságot kísérelt meg — kezdte Constantine doktor halkan. — Amikor elolvastam a jelentéseket, és vele is megbeszéltem azokat, láttam, igen nagyfokú egyéniségváltozás következett be nála, egész magatartása érezhetően más lett. Amíg ezek a tünetek fel nem léptek, nem ilyen volt. Nyugodt, egyszerű és életvidám, tökéletesen normális, semmi nyoma nem volt annak, hogy elmebetegségre vagy bűnözésre hajlamos. És akkor történt vele valami.

— Megpróbálta kideríteni, mi idézte elő a lelkivilágában bekövetkezett változást? És hová vezethetett volna ez?

— Nem lehet ezt olyan pontosan megállapítani — mondta Constantine doktor óvatosan —, mint például egy szomatikus megbetegedés kezdetét... Ez lassanként...

— Egész pontosan azt szeretném kérdezni, nem talált-e valamilyen mozzanatot a páciens háborús élményei között, ami ön szerint előidézhette ezt az alapvető változást?

Constantine doktor habozott a válasszal. Kérdően fordult a bíró felé.

— Szeretném — mondta kis szünet után —, szeretném, ha megengednék, hogy itt a bíróság előtt valamit megmagyarázzak...

Joe Estes, a bíró bólintott. Az esküdtek még jobban előrehajoltak. Heard Floore, az ügyész, kőkemény arccal ült iratokkal borított asztala mögött.

— Eddig soha nem beszéltem ezekről az élményeiről — mondta az orvos —, mert — nos, ez a páciens és az orvos közötti bizalom dolga. De most, hogy az egész dolog nyilvánosságra került, egyszerűen az az érzésem, hogy valamivel többet kell elmondanom...

Beszéd közben mintegy bocsánatkérően nézett Eatherlyre.

— A múltban hallgattam ezekről a dolgokról. A betegem — nem szívesen használom ezt a szót — amolyan háborús hős volt.

— Azt gondolja, ez változtatta meg őt?

— Nem. Az, hogy háborús hős volt, nem tett rá különösebb hatást. De azt hiszem, jelenlegi állapotát azok az élmények idézték elő, amelyeket mint katona vagy inkább mint repülő átélt. A későbbi tünetekből következtetek erre.

— Úgy véli, hogy főleg bűntudat-komplexuma kínozza?

Az orvos megint gondosan megfontolta feleletét. Nem biztos benne, hogy szavaival mindazt kifejezheti, amit a vádlottak padján ülő férfi bizalmasan közölt vele. Olyan szavak, amelyek semmit sem mondtak egy ember kálváriájáról. És a szavak nem tudtak segíteni Eatherlynek a felejtésben sem. Hányszor és hányszor próbálta megmagyarázni neki, hogy nem bűnös egykori tetteiért. De annak a napnak a lidércnyomásától nem tudta megszabadítani.

— Igen — folytatta az orvos —, kezdettől fogva így láttam. Éreztem, hogy ez az ember kétségbeesett, elcsüggedt. Gyakran sírt és levert volt, és amit később egészen furcsának találtam: maga kérte, hogy sokk-kezelésben részesítsük.

— Maga kérte ezt? — kérdezte Scarborough.

— Igen, hogy úgy mondjam, büntetésként kérte, kétségbeesett vezeklési kísérletként. Legalábbis én így magyaráztam magamnak. Majd mindennap azon rimánkodott, hogy ebben a nagyon drasztikus kezelésben részesítsük. Számomra úgy tűnt ez, mintha egyfajta elégtételt okoznának neki ezek. Nem tudom másként kifejezni. Bűnhődni akart. Egyszerűen bűnhődni akart valamiért...

A vádlott fejét kezére támasztva, mereven ült a padon;

pillantása a semmibe meredt, mintha tudatában volna a ráirányuló tekinteteknek és azokat próbálná elkerülni.

— Amikor önre bízták ezt az embert, vizsgálatai után milyen eredményre jutott?

— Márciusban, első jelentésemet lezárva, azt mondtam McElroy doktornak és a többi orvosnak: ez az ember nemcsak félelmi állapotban szenved; ez elmebeteg. Ebben teljesen biztos vagyok. Semmi értelme, hogy bármivel ámítsuk magunkat. Elmebeteg, amennyire csak lehet. És így arra az elhatározásra jutottunk, hogy megváltoztatjuk a jelentést és egyértelműen azt írjuk, elmebeteg.

— Nos, térjünk rá arra a napra, 1956. április 30-ra, amikor a páciens elkövette tettét. Kérem, doktor, feleljen a bíróság előtt arra a kérdésre, hogy ez az elmebaj, amelyben nézete szerint páciense szenved, ez volt-e tulajdonképpeni oka a bűntett elkövetésének?

— Nem tudom mással megmagyarázni.

— Más szavakkal, doktor — engedje meg, hogy laikusként mondjam —, az ön páciense tehát 1956. április 30-án bolond volt, tettét beszámíthatatlan állapotban követte el.

Constantine doktor a papírjait nézte. Amikor megszólalt, hangjában könyörgés csengett:

— Idegenkedem tőle, hogy jelenlétében ilyen kifejezést használjak. A betegem ő, és nem szeretném bolondnak nevezni. Gyűlölöm ezt a szót... De azt hiszem, elmebeteg, nos, hát igen, bolond volt...

— Mister Floore, átadom önnek a tanút — mondta Scarborough gyorsan és odament a vádlotthoz.

Az ügyész első kérdését még ültőhelyében tette fel.

— Ön tehát azt állítja, hogy páciense április 30-án elmebeteg volt? — kérdezte. — És ma egészségesnek tartja őt?

— Nem mondtam, hogy egészséges. Beteg. Még mindig beteg.

— Nem egészséges? — Floore már ott állt a tanúk padja

előtt, és könnyedén a korlátra könyökölt. — Hát akkor mi baja?

— Még mindig ugyanabban az állapotban van. Javult ugyan valamit, de a betegsége látens.

— Látens? — kérdezte Floore. — Mit jelent ez?

Az orvos felnézett, aztán mintha valamennyi jelenlevőhöz intézné szavait, könyörögve azt mondta:

— Segítségre van szüksége!

— Azt mondja meg nekem, mit jelent az a szó, hogy látens — szólt közbe Floore közönyösen.

— Nos, más szavakkal: a betegség nyugalmi állapotba jutott, de az nem mondható, hogy a páciens most már teljesen gyógyult.

— Úgy. Ön viszont azt mondta, hogy a vádlott 1956-ban bolond volt. Most is bolond?

— Nem szeretném ezt a szót használni.

— Tudom. De az előbb ezt a szót használta. Tehát: bolond a vádlott?

Estes bíró előrehajolt, de mielőtt megszólalhatott volna, az orvos már felelt a kérdésre.

— Nos rendben: bolond. Éppoly bolond, mint talán én is.

Nagyon régóta elmeorvos volt már, és sok évi gyakorlata alatt túl sokat látott, semhogy világosan és egyértelműen tudott volna felelni arra a kérdésre, hogy ki a bolond és ki a normális.

Floore témát változtatott.

— Viszont önmagára, és másokra nem veszélyes ugye?

— Nem veszélyes, ha erre gondol. Pillanatnyilag nem. Sem önmagára, sem másokra. — Rövid szünet után még hozzáfűzte: — Az egyetlen, ami gondot okoz nekem: ha ez a bűnösségi komplexum tovább fokozódik és teljesen elcsügged, akkor hajlamos lehet rá — nos igen, nem láthatok a jövőbe —, hogy nem annyira másokban, inkább

magában kárt okozzon. Hajlamos rá, hogy elpusztítsa önmagát.

— Azt mondta, doktor, a vádlott elmebeteg volt, amikor tettét elkövette. Ilyen értelemben tehát közveszélyes?

— Mire akar kilyukadni? Értse meg hát, hogy lehet valaki önveszélyes. Foglalkozhat az öngyilkosság gondolatával, elpusztíthatja magát. Ez az egyik oldala a dolognak. Egészen más dolog közveszélyesnek lenni, ami annyit jelent, hogy valaki meg akar ölni valakit. Könyörgöm, legyen irgalmas ezzel az emberrel.

— És ön azt hiszi, ha ez az ügy elsikkad, ezzel segíthet rajta?

— A betegem — válaszolta a doktor. — Kizárólag ezzel törődöm. Függetlenül attól, amit itt a bíróság tárgyal.

Floore ellépett a tanúk padjától. További kérdéseit már közvetlenül az esküdtekre nézve tette föl.

— Egyébként, doktor, ön valamilyen bűnösségi komplexumról beszélt. A vádlottnak a családjához való viszonya nem állhat összefüggésben ezzel a bűnösségi komplexummal? Ismeri családi helyzetét?

— Igen, nagyon jól.

— Hány gyereke van?

— Három.

— Felesége?

— Nincs. Elvált.

— Hm, hm. — Floore csak hümmögött, még mindig az esküdtek felé fordulva.

— A feleségét elválasztották tőle — helyesbítette Constantine doktor.

Az asszony már évekkel ezelőtt beadta a válópert, de a válást csak néhány hónapja mondták ki, a bíróság egész idáig elutasította. Az asszony elmesélte Constantine doktornak, mennyire megváltozva került haza a férje. Még híres, ünnepelt ember volt, de már némává tette az iszo-

nyat. Soha nem beszélt élményeiről, de aztán jöttek a nyomasztó álmok, és ilyenkor éles kiáltozásaival éjszakáról éjszakára felriasztotta feleségét. „A gyerekek! A gyerekek!" — kiabálta. Az asszony látta, hogy napról napra rosszabbodik az állapota, és ő találta meg akkor is, amikor 1950-ben felvágta ereit, s már majdnem teljesen elvérzett. Az eset után ő szállította be a kórházba is. Azt mondják, sikertelen próbálkozásait senki sem ismétli meg; Eatherly azonban 1953-ban másodszor is öngyilkosságot kísérelt meg, de megint kórházba szállították. Most is megmentették — de nem szabadították meg kínzó álmaitól.

— Mióta nem él együtt a feleségével és a gyerekeivel? — kérdezte Floore.

— 1953 óta. Akkor volt a legsúlyosabb állapotban, ekkor kapta az említett inzulin-kezelést is.

— És a feleségét meg a gyerekeit már régóta nem támogatja, ugye?

— Engem gyakran megkért, hogy állítsak ki egy-egy csekket a felesége és a gyerekei részére. Ilyenkor mindig átutalt bizonyos összeget.

— Mindig? Hiszen tudja, hogy 1956 nyarán, tehát ezután az eset után a perringi katonai repülőtéren, mint leszerelt pilóta állást vállalt?

— Amennyire én tudom, csak rövid időre.

— És maga is tudja — mondta Floore —, hogy amíg a repülőtéren dolgozott, nem segítette feleségét és gyerekeit.

— Ezt nem tudtam.

— Tételezzük fel, hogy így van. Nem növelte vajon bűnösségi komplexumát az a tény, hogy mint apa és férj nem teljesíti kötelességét?

— Nem. Erre csak nemet tudok mondani. Az ő bűnösségi komplexuma sokkal régebb keletű.

— Ezek tehát nem fokozták?

— Egészen biztos, hogy nem.

— Nos, jó. Egyébként ezenkívül mivel függ össze ez a komplexum?

— Erről nem szeretnék beszélni. De mivel a dolog az újságokban is megjelent, azt hiszem, ezekről az atombombákról...

Floore hirtelen a tanú előtt termett.

— Megengedi kérem, hogy félbeszakítsam — mondta olyan hangon, hogy lehetetlen volt nem érezni belőle a gúnyt. — Kérem doktor, szükségtelen további társadalomellenes cselekményeket...

Most történt először, hogy Constantine doktor elveszítette önuralmát. Felugrott és megmarkolta a mellvédet. A teremben néma csend lett, és ebben a csendben harsogtak bele szavai, miközben Eatherlyre mutatott, aki tenyerébe rejtette arcát:

— Nem tudom, hányszor állt előttem ez az ember kétségbeesetten, zokogva, hogy felelősnek érzi magát a Hirosimában elpusztult száz és százezer ember haláláért! Igen ezért érezte magát bűnösnek! — Az orvos egyre hangosabban és izgatottabban beszélt. — Mindig újra és újra ezt hallottam tőle. Soha nem beszéltem róla. Most sem akartam. Pedig ez az igazi oka. — Leült.

A törvényszéki jegyző tétova pillantást vetett a bíróra: nem tudta, írja-e az orvos szavait. Aztán jegyzetei fölé hajolt. Sokáig nem szólt senki.

Floore megmarkolta az asztalán álló vizespoharat. Ivott, aztán megkérdezte:

— Az elmegyógyászat doktor, tisztára teória. Nem lát bele senki fejébe és nem tudja megállapítani, bolond-e vagy sem.

— Nem, ezt nem tudom — mondta Constantine doktor most már nyugodtabban. — De meg tudom figyelni, meg tudom vizsgálni, és a tünetekből következtetni tudok.

— Ha valaki szkizofréniában szenved, és betegsége látens, meg tudja különböztetni a jogtalanságot a jogtól?

— Azt hiszem, minden ember ismeri a különbséget jogos és jogtalan között, kivéve azt, aki annyira nincs észnél, hogy még a nevét sem tudja. Soha nem találkoztam olyan emberrel, aki nem tudta — bármilyen beteg is volt —, hogy embert ölni nem szabad...

Úgy látszott, hogy az ügyész még nem lőtte el minden puskaporát.

— Ezek szerint tehát vannak olyan szkizofréniás betegei, akiknek időnkénti javulás áll be az állapotában — mondta —, vannak időszakok, amikor mintegy normálisnak tekinthetők. Így van ez?

— Igen. Ha javul az állapotuk, elbocsátjuk őket.

— Értem. Ilyenkor elbocsátják őket.

— A nyomorékoknak újra meg kell tanulniuk járni. Bele kell illeszkedniük az életbe.

— És ön április 24-én, kísérletképpen bocsátotta el Eatherlyt?

— A bátyja felügyeletére bíztam. És meg is mondtam Joenak: vigyázzon a fiúra, csak próbaként engedtük el.

— De amikor hazaküldte őt, képesnek tartotta arra, hogy óvakodjék a tilos dolgoktól?

— Így van — bólintott az orvos.

— Ebben az időben tehát különbséget tudott tenni jogos és jogtalan között?

— Igen.

— Április 24-én, hat nappal a mostani tárgyaláson vizsgált cselekmény előtt?

— Igen.

— Köszönöm — mondta Floore diadalmasan. — Ennyi elég doktor.

Aztán a bíró elbocsátotta az esküdteket, hogy a vád és a védelem előterjeszthesse indítványait. Scarborough, a

vádlott védője megpróbálta rábírni a bíróságot és az esküdteket, hogy a vádlottat ne nyílvánítsák bűnösnek, mivel Eatherly szellemi állapota a büntetendő cselekmény időpontjában nem volt tökéletes, így nem vonható felelősségre a terhére rótt bűncselekményekért. Az ügyész viszont azzal érvelt, hogy a vádlott hat nappal a bűntett előtt képes volt különbséget tenni jog és jogtalanság között. Estes bíró csatlakozott az ügyész érveihez. A védelem indítványát elutasította.

— Előterjesztem az esetet az esküdteknek — mondta a bíró.

Pontosan tizenegy óra volt, 1957. december 10-e, amikor véget ért a tárgyalási szünet, és a tárgyalóteremben elnémult a suttogás. Estes bíró a terem homlokfalán levő órára pillantott; jegyzeteit rendezgette, aztán az esküdtek jogi felvilágosításával kezdte. Ez a törvény, mondta. Felszólította őket, hogyha megvannak győződve arról, hogy a vádlott szándékosan követte el a tolvajlást, a postahivatalba való betörést, akkor nyilvánítsák bűnösnek. Közölte, hogy a védő, tekintettel védence elmezavarára, a vádlott felmentését kérte. A bíró lassan, megfontoltan magyarázta az esküdteknek, hogy a vádlott minden bizonyíték ellenére felmenthető, ha a bűncselekmény időpontjában nem tudott különbséget tenni jog és jogtalanság között, vagy képtelen volt óvakodni jogtalan cselekmények elkövetésétől.

— Önök hivatottak megítélni a bizonyított tényeket — fejezte be fejtegetéseit —, a tanúk szavahihetőségét. Kötelességük betartani a törvényt, ahogy ezt a vád is rögzíti és kifejezi.

Estes bírón látszott, hogy ebben a perben nehezére esik a bíráskodás.

— Önök most visszavonulnak tanácskozásra — folytatta a bíró —, elnököt választanak maguk közül, és megkezdik

tanácskozásukat. Ítéletüket a bíróság tudomásul fogja venni.

Az esküdtek felálltak helyükről és lassan egymás után eltűntek a magas, nehéz ajtó mögött. Aztán a bíró is elhagyta a termet. Negyedóra sem telt bele, s Estes bíró már vissza is jött. Mindenki leült a helyére.

— Vezessék be az esküdteket — mondta a bíró.

Az esküdtek bejöttek, és a választott elnök kivételével valamennyien leültek. A bíró hozzáfordult:

— Hoztak ítéletet?

— Igen — kezdte az elnök, majd megakadt és a többiekre nézett. — Úgy találtuk — mondta aztán határozottan —, úgy találtuk, hogy Claude Eatherly vádlott nem bűnös. — És mintha meg kellene erősíteni állítását, megismételte: — Nem bűnös!

És senki sem értette, miért mormolja maga elé a vádlott, hogy „nem, nem, nem", amikor szabad emberként elhagyta a termet. Talán csak az orvosa értette meg, hogy az ő ügyét mindennap bíróság tárgyalja és mindennap újra és újra bűnösnek mondják ki.

Claude Eatherly, bátyjával még aznap elutazott Van Alstyne-be, ebbe a kis, félreeső falucskába. De ez sem volt annyira félreeső hely, hogy Claude Eatherly nyugalmat találhatott volna könyörtelen bírájától, saját lelkiismeretétől; most is úgy adódott, mint régebben mindig: kétségbeesett kísérletet tett, hogy kikényszerítse önmaga büntetését és bűnhődését. 1959. március 12-én eltűnt Van Alstyne-ből, és bátyja megint csak azt tudta meg róla: ismét valami életveszélyes őrültséget követett el... Ezen az estén Dallasban egy önkiszolgáló boltba hatolt be előreszegzett pisztollyal. Két óra múlva letartóztatták egy városszéli motelben.

Négy héttel később egy porlepte kocsi hajtott be a wacói kórház főkapuján és megállt a rácsos ablakú téglaépületek előtt. Itt a rácsok mögött már várták az orvosok, a legkiválóbb idegspecialisták, hogy az A—29 465 számú betegüket még egyszer megkíséreljék megszabadítani álmaitól.

— És a többi repülő? Őket is lidércálmok kínozzák, nekik is bűntudatuk van? Hogy gondolkodnak ma, tizenöt évvel azután, hogy Hirosimára és Nagaszakira ledobták az ezerszeres halált? Azt a két várost egyikük se látta többé. Legtöbbjük nem is volt kíváncsi rá, annak a néhány embernek pedig, aki részt szándékozott venni az augusztus 6-án, évente megrendezett emlékünnepen, Washingtonból értésére adták, tegyen le szándékáról. Valamennyien élnek még. És ma, tizenöt év múltán, már régóta nem bizalmas dolog az általuk ledobott első bomba, már csak szánalmas példa a jövő háborújához.

Paul Tibbets ezredes, az 509. csoport parancsnoka, aki a különleges egységet kiképezte, aki maga is részt vett a Hirosima elleni támadásban, és aki kezdettől fogva egyedül tudta, mire készülnek, még ma is a légierőnél szolgál. Most is ezredes, legutóbb a franciaországi fontainebleaui NATO főhadiszálláson dolgozott, mint az AAFCE* Háborús Tervezés Osztályának vezetője. Véleménye ma is félreérthetetlen:

„Sikeresen végrehajtottam egy parancsot, amely hozzájárult a háború gyors befejezéséhez és így millió és millió más amerikai és japán életét kímélte meg. Semmiféle személyes érzésem nem volt, és ma sincs. Ha parancsot kapnék, hogy holnap dobjam le a még pusztítóbb hidrogénbombát, ugyanúgy megtenném."

* Alliiertes Air Force Commando Europa — A Szövetséges Légierők Európai Parancsnoksága.

Nem áll egyedül véleményével. Az egykori repülők között akadnak mások is, akik így gondolkoznak, vagy akik ugyanezt mondják, mert azt hiszik, ma ez az egyetlen önigazolásuk.

„Eltekintve attól, hogy mi egyetlen bombával akkora károkat okoztunk, mint a szőnyegbombázások, alapjában véve nem is volt rosszabb" — így beszél Van Kirk, az ENOLA GAY egykori navigátora, a jelenlegi kereskedő.

Richard N. Nelson az ENOLA GAY rádiósa ma New Yorkban egy nagy cég képviselője. Ő is azt mondja: „Izgatott voltam, de csak azért, mert húszéves fejjel én voltam a legfiatalabb, és tudtam, milyen fontos a bevetés. Különben egyáltalán nem izgatott a dolog. A háborút biztosan megrövidítette. Hogy olyan sok civil elpusztult vagy megsebesült, hát ez sajnálatos. Dehát a korszerű háború nincs tekintettel a polgári lakosságra."

Joe A. Stiborik elektroműszerész, az ENOLA GAY egykori radarfigyelője ma bevallja:

„Szörnyű érzés volt, amikor megtudtuk, mennyi embert pusztítottunk el. Ha mindnyájan katonák lettek volna, talán nem jelentett volna semmit, de az asszonyok is, meg a gyerekek . . . ez egészen más."

Jeppson hadnagy, aki akkor Parsons kapitánynak segédkezett a hirosimai bomba élesítésénél, jelenleg egy műszaki cég tulajdonosa. Ma azt mondja:

„A támadás végrehajtása közben egyáltalán nem gondoltam az emberekre. Azt hittük, katonai célpont fekszik alattunk, és nem is számítottunk rá, hogy lényegében egy egész város elpusztul. Csak később támadt lelkiismeret-furdalásom."

Kermit Beahan ezredes is a légierőnél maradt kevesek közé tartozik. 1945. augusztus 9-én, mint a BOCK'S CAR bombairányzója, ő dobta le a bombát Nagaszakira. Beahan

ezredes ma az amerikai hadászati légierők egyik sugárhajtású bombázóján repül.

„Elfelejteni? — mondja. — Nem, azt a napot nem tudom elfelejteni. A hüvelykujjam nyomása, a sikoltó érzés: a bombát vissza kell tartani... De későn volt már. Csak az utolsó tagja voltam egy döntésekből álló láncolatnak, amelyet nem szakíthattam meg. Egész addig nem akartam emlékezni, amíg meg nem láttam a várost, amíg nem láttam a filmhíradókat, az emberek arcát, akik azon a szörnyű napon még gyerekek voltak. Ez tér vissza álmaimban, ezzel élek. Parancs volt, ezt mondogatom magamnak. De imádkozom, hogy soha ne ismétlődjék meg, és hogy én legyek a történelemben az utolsó ember, aki atombombát dobott le."

„Álmok? Sokszor rossz álmaim vannak — mondja Robert Lewis, a legnagyobb New York-i cukorkagyár személyzeti főnöke, az ENOLA GAY egykori másodpilótája. — Itt dolgozom New Yorkban, mint millió és millió más ember is. Arra vágyok, hogy esténként hazamenjek a feleségemhez és a gyerekeinkhez. De a gyerekekre nézve gyakran elfog a félelem. Hacsak néhány államférfi is látta volna, amit mi akkor láttunk, egyetlen pillanatig sem tudna nyugodni, amíg biztos nem volna benne, hogy a bombát soha nem dobják le többé.

Akkor repülés közben jegyeztem fel a noteszomba: »És ha száz évig is élnék, ezt a pillanatot soha nem törölhetem ki az emlékezetemből.« Tizenöt év telt el a százból, és amit akkor írtam, most is igaz..."

George Caron, az ENOLA GAY géppuskása ma mérnök a Boeing Műveknél. Azt mondja: „Eltöröltünk a föld színéről egy nagy várost, egyetlen csepp véráldozat nélkül. Ma is az a véleményem, amit akkor éreztem: Istent kísértettük, amikor belekontárkodtunk a dolgába."

Gyakran hallani, hogy az egyik amerikai pilóta kolos-

torba vonult. Mendemonda ez. De mint sok mendemondának, ennek is van némi alapja.

Leonard Cheshire százados, a fényképező repülőgépen részt vett a Nagaszaki elleni támadásban.

„Olyan rettenetes volt — mondja —, hogy aki látta, örökre a lelkébe véső dött. Ha nem gondolkodunk, valamennyiünkre a káosz és a pusztulás vár . . ."

Cheshiret 1946 januárjában elbocsátották a RAF-tól. Őt is, akárcsak Claude Eatherlyt, „lelki zavarai" miatt, nyugdíjazták. Hosszú és súlyos betegségen esett át, aztán mint laikustestvér egy katolikus rendhez csatlakozott. A rendnek azonban soha nem lett tagja. Viszont évekig különböző kórházakban dolgozott, ápolói munkát végzett, és ma 28 Cheshire Otthon van a világon, gyógyíthatatlan betegek számára. „Nem elég, ha csak prédikálunk a háború ellen" — mondta. Ő az egyedüli, aki új élethez merített erőt a nagaszaki órából.

Meg is mondják valamennyien, hogy nem tudtak felejteni. És éppen azok állják ki a legnagyobb félelmeket, akik parancsra hivatkoznak; mert tudják, ha újabb bombák ledobására kapnak parancsot, holnap sem tagadják meg. Keserű igazság ez; lesznek majd mások, akik többkevesebb kétséggel a szívükben, végrehajtják a parancsokat. Egy ember akadt csak közöttük, aki ebben ment tönkre.

1959. április 13-án, amikor a kórház kapuja becsukódott Claude Robert Eatherly mögött, bírája kilencven napra utalta be. Azóta hosszú idő telt el. De még mindig a kórházban van. És talán örökre.

Most — amikor végére értem ennek a beszámolónak —, odaát Texasban forró nyár van, felhőtlen, végtelen kékség ragyog a wacói intézet vöröstéglás épületei fölött,

fényes ég borul rájuk, mint akkor augusztusban Hirosima és Nagaszaki fölé.

A fák között kanyargó fehér aszfaltutakon időnként végighalad az intézeti rendőrség valamelyik járőrkocsija.

Az A—29 465-ös számú betegnek megengedték, hogy szabadon járkáljon a szigorúan őrzött épületek között. Baseballozhat, és dolgozik az intézet kertészetében.

De az emlékektől ezek a foglalatosságok sem szabadították meg. A két égő város és lakóinak emlékétől, akiknek haláláért bűnösnek hiszi magát.

Senki sem beszélhet vele. Csak a bátyja, az orvosa és a lelkipásztora.

Ma, tizenöt évvel a háború után, a Maryland állambeli andrewsi légitámaszpont egyik használaton kívüli kifutópályája végén, egy fa-rampán, még mindig ott áll a Hirosima elleni támadást végrehajtó B—29-es hosszu, karcsú alumíniumteste.

Ott áll a négymotoros szuperbombázó, hosszú kötelekkel rögzítve, magas szögesdrótkerítéssel védve az emléktárgyra vadászó kirándulók elől. Arra vár, hogy a washingtoni Légi Múzeum tervezett kibővítése után helyet kapjon ott ő is.

Ott áll a kifutópályán, kizsigerelve, futómű, légcsavarok, motorok és kormányszerkezet nélkül. Bombatereinek ajtaját leforrasztották, mintha attól félnének, hogy egyik fantomrepülése közben még egyszer kinyílhatnának . . .

Texasban, a wacói intézet A—29 465-ös számú betegének ez nemcsak rossz álom.